

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ**

**9-10 YAŞ ÇOCUKLARININ EVLİLİK ÇATIŞMASI
ALGILARI İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESİN EVREN TURAN

081104115

Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. İDİL KAYA BALKAN

İstanbul, Ocak 2014

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ**

**9-10 YAŞ ÇOCUKLARININ EVLİLİK ÇATIŞMASI
ALGILARI İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESİN EVREN TURAN

081104115

Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. İDİL KAYA BALKAN

İstanbul, Ocak 2014

TEZ ONAY SAYFASI

TARİH: ../../2014

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

..... ait “9-10 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması Algıları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışma, jürimiz tarafından

.....
Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve tamamlanmasında fikirlerini ve değerli zamanını benimle paylaşan sevgili danışmanım Yrd. Doç. Dr. İdil Kaya Balkan'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın istatistiksel analizlerinin gerçekleşmesinde ve yorumlanmasında bana sabırla yardımcı olan Sayın Oğuz Akpınar'a teşekkür ederim.

Ölçeklerin uygulanmasında bana yardımcı olan değerli öğretmen arkadaşlarıma, araştırmaya içtenlikle katılan öğrencilere, öğretmenlere ve velilere, yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Yaşantımın her aşamasında desteklerini benden esirgemeyen, maddi manevi her anlamda hep yanımda olan, anneme ve babama, çalışmanın her aşamasında desteğini gördüğüm canım kardeşime ve bana güç veren, karşılaştığım sıkıntılarda beni yalnız bırakmayan, sevgili eşime çok teşekkür ederim.

Varlığıyla bana güç veren, çalışmalarımda beni sabırla bekleyen canım kızım Maya'ya teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca çalışmada, çocukların evlilik çatışması algıları ile sosyal becerilerinin cinsiyete, okul türüne, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne-baba yaşına, anne-baba eğitim durumuna ve aile gelirine göre farklılığı incelenmiştir.

Bu amaca uygun olarak oluşturulmuş kişisel bilgileri içeren bir demografik form, çocukların evlilik çatışması algıları ölçeği ve 9-10 yaş çocuklarına yönelik sosyal becerileri değerlendirme ölçeği İstanbul'da bulunan 227 çocuk, onların ailelerine ve öğretmenlerine uygulanmıştır.

Yapılan istatistiksel değerlendirme ve analizler sonucunda, çocukların evlilik çatışması algısı ölçeğinden aldıkları puan ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puan arasında negatif yönde, anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan, evlilik çatışmaları nedeniyle yüksek tehdit düzeyi algılayan ve evlilik çatışmasından dolayı kendini suçlayan çocukların sosyal beceri düzeylerinin olumsuz yönde etkilendiği bulunmuştur. Bunda; cinsiyet, okul türü, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba yaşı, anne-baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi değişkenleri açısından farklılık saptanmıştır. Bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik Çatışması, Sosyal Beceri, Çocukların Evlilik Çatışması Algıları.

ABSTRACT

The study aims to examine the relation of 9 to 10 years old children's perceptions of marital conflict and their social skills. It further seeks to investigate the roles and the impacts of various demographic and social factors such as the gender, number of siblings and birth order of the children, the types of school that they attend, the level of income of their family, and the age and the educational level of their parents, on the children's perception of the marital conflict and the level of their social skills.

In accord with this aim, a questionnaire comprising a personal information form, the children's conceptions of the marital conflict scale, and the social skills scale for 9 to 10 years old children were applied to 227 participants in Istanbul, including 9 to 10 years old children, their parents and their teachers.

The findings of the study revealed that there is a strong, negative correlation between the scores that the children get from the two constituent scales of the study. Children who observe the marital conflicts of their parents more frequently, perceive them more violent and left unsolved, feel unsafe and threatened because of the conflicts, and blame themselves for the conflicts tend to score less on the social skills set. Additionally, the level of this negative correlation differentiated according to the different demographic and social factors such as the gender, number of siblings and birth order of the children, the types of school that they attend, the level of income of their family, and the age and the educational level of their parents. The findings are discussed within the framework of the related literature.

Keywords: Marital Conflict, Social Skills, Children's Perceptions of Marital Conflict.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Evlilik	3
1.1.1. Evliliğin Tanımı.....	3
1.1.2. Evliliğin İşlevleri	4
1.2. Evlilik Çatışması.....	6
1.2.1. Çatışmanın Tanımı.....	6
1.2.3. Evlilik Çatışmasının Nedenleri.....	8
1.2.4. Çocukların Evlilik Çatışması Algıları	9
1.2.5. Çocukların Evlilik Çatışması Algıları Alanında Yapılan Araştırmalar	14
1.3. Sosyal Beceri	17
1.3.1. Sosyal Becerinin Tanımlanması	16
1.3.2. Yaşlara Göre Sosyal Becerilerin Gelişimi	20
1.3.3. 9-10 Yaş Çocuklarında Sosyal Beceriler	25
1.3.4. 9-10 Yaş Çocuklarında Sosyal Becerileri Etkileyen Etmenler.....	27

1.3.5. Çocukların Evlilik Çatışması Algılarının Çocuğun Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkileri.....	29
1.3.6. Çocukların Evlilik Çatışması Algıları ile Çocukların Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	30
1.4. Araştırmanın Amacı.....	33
1.4.1. Hipotezler	34
1.4.2. Diğer Araştırma Sorunları	34
1.5. Araştırmanın Önemi	35
İKİNCİ BÖLÜM	37
2. YÖNTEM.....	37
2.1. Araştırma Evreni ve Örneklem	37
2.2. Veri Toplama Araçları	39
2.2.1. Aile Bilgi Onay Formu	40
2.2.2. Ebeveyn İçin Demografik Bilgi Formu	40
2.2.3. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (7-11 yaş).....	40
2.2.4. Çocukların Evlilik Çatışması Algıları Ölçeği.....	41
2.3. İşlem	42
2.4. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
3. BULGULAR.....	44
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	68
4. SONUÇ VE TARTIŞMA	68
5. KAYNAKLAR.....	81

6. EKLER.....	92
7. ÖZGEÇMİŞ.....	103

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri	38
Tablo 2.2. Öğrencilerin Ailelerine İlişkin Demografik Özellikler	39
Tablo 3.1. 9-10 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği Alt Boyutları İçin Hesaplanan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler.....	44
Tablo 3.2. 9-10 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İçin Hesaplanan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler	45
Tablo 3.3. Öğrencilerin Çatışma Özellikleri Alt Ölçeği Puanı ile Sosyal Beceri Düzeyi Puanı Arasındaki İlişki	46
Tablo 3.4. Öğrencilerin Kendini Suçlama Alt Ölçeği Puanı ile Sosyal Beceri Düzeyi Puanı Arasındaki İlişki	47
Tablo 3.5. Öğrencilerin Tehdit Algısı Alt Ölçeği Puanı ile Sosyal Beceri Düzeyi Puanı Arasındaki İlişki	47
Tablo 3.6. Öğrencilerin Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği Alt Boyutları Puanları ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler.....	48
Tablo 3.7. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi	51
Tablo3.8. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının okul türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi	53
Tablo 3.9. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi	55
Tablo 3.10. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının okul türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi	57

Tablo 3.11. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının annenin yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi	58
Tablo 3.12. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının babanın yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi	60
Tablo 3.13. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi	62
Tablo 3.14. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi.....	64
Tablo 3.15. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının ailenin gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi	66

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Aile, toplumun en küçük ve temel birimidir. Çocukların kişiliklerinin gelişimine ve toplumsallaşmaya büyük katkısı olan bu sosyal sistemin ana öğeleri eşler ve çocuklardır. Aileler çocuğun hem fiziksel, hem psiko-sosyal gelişiminde büyük bir rol oynar. Aile içindeki genel atmosfer, eşlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve çocuğun ebeveynleriyle kurduğu ilişki ve etkileşim, çocuk gelişimini derinden etkiler (Profeta, 2002).

Eşlerin kendi aralarındaki ilişki, yani evlilik ilişkisi, pek çok uzman tarafından, aile birliğinin çekirdeği ve aile hayatının kalitesini tayinde anahtar eleman olarak görülmektedir. Aile teorilerinde genel olarak evlilik ilişkisinin, ebeveyn-çocuk ilişkisini ve aile hayatını doğrudan etkilediği varsayılmaktadır (Erel ve Burman, 1995).

Özel bir iletişim sistemi olan evlilikte, eşler sürekli bir “ikili sorun çözme davranışı” ortaya koyarak eşler birlikteliğini oluştururlar. En basit ve öğrenilmiş olduğu düşünülen cinsel ilişkiden, en karmaşık evlilik ilişkilerine kadar, kurabildikleri her türlü beraberlik, aralarındaki iletişime bağlıdır. Mutlu bir evlilik kurabilmek, ancak eşlerin bütünleşmesi ile mümkündür. Bununla birlikte dünyanın en eski kurumlarından biri olan evlilik hiçbir zaman sorunlardan tamamen uzak olmamıştır. Eşler arasında yaşanan sorunlar en hafif tartışmadan fiziksel şiddete kadar çeşitli boyutlarda çatışmalara yol açabilmekte ve bu çatışmalar sonunda mutsuz ve gergin evliliklerin devam ettirilmesinden, boşanmaya kadar çeşitli sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Evlilik çatışmaları ve bunların çocuklar üzerindeki etkilerini incelerken, ülkemizdeki aile yapısının özellikle 1960’lı yıllarda başlayarak büyük bir dönüşüme girdiği ve “geniş aile” kavramının etkisini yitirdiği unutulmamalıdır. Günümüzde Türkiye’deki aile yapısına genel olarak baktığımızda ailelerin büyük çoğunluğunun “çekirdek aile” özelliği gösterdiğini

görürüz. Fertleri arasında sağlam ve dengeli ilişkiler kurulan çekirdek ailelerde, anne-babanın sevgisi ve duygusal desteği çocuğun sosyalleşmesi için oldukça önemlidir ((Timur, 1972, Kağıtçıbaşı, 2000). Çekirdek aile yaşantısı, evlilik çatışmasına maruz kalan çocuklar için koruyucu bir faktör olarak düşünebileceğimiz geniş aileden alınan sosyal desteği de azaltmaktadır. Daha da önemlisi, ülkemizde, son yıllarda boşanma oranlarında yükselme olsa bile, çeşitli ekonomik, toplumsal ve dini değer yargılarına bağlı olarak boşanma çok tercih edilmemektedir. Buna bağlı olarak da, bu mutsuz ve zoraki devam eden evliliklerde, evlilik çatışmasının daha yoğun yaşanabileceği ve çocukları olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülebilir (Ulu ve Fışiloğlu, 2004).

Evlilik çatışmaları sadece mutsuz hanelerin sorunu değildir. Aslında, sürekli bir arada yaşamının getirdiği doğal zorluklar nedeniyle, eşlerin evlilik hayatlarında birbirleriyle çatışmaları kaçınılmazdır. Unutulmamalıdır ki, her iki eş de tek ve biricik bireylerdir ve kendi ekonomik, sosyal ve kültürel arka planlarından gelen farklı yapısal özelliklerini evlilik sistemine taşımışlardır. Eşlerin bu farklılıkları, farklı ihtiyaçları ve doyurulmasını bekledikleri istekleri, çatışmalara neden olabilir. Ayrıca, çiftler, birbirleriyle olan güç mücadeleleri ya da iletişim bozuklukları yüzünden de çatışma yaşayabilirler (Profeta, 2002).

Evlilik çatışmaları nasıl kaçınılmazsa, çatışmaların ortasında kalan çocukların bu durumdan etkilenmemeleri de o kadar olanak dışıdır. Nitekim birçok araştırma, evlilik çatışmalarının çocuklar üzerinde; saldırgan davranışlar, içe kapanma, okul başarısında düşüş, arkadaşlık ilişkilerinde uyumsuzluk gibi birçok olumsuz sonuca yol açtığını ortaya koymuştur (Cummings ve Davies, 1994).

Bireyin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasında, toplumsal kurallara uymasında, sorumluluk yüklenebilmesinde sosyal becerilerin önemi büyüktür. Bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesi, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varması ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi ancak bireyin toplumsal yaşamda gerekli olan sosyal becerileri kazanması ile olanaklıdır (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Çocuklar sosyal becerileri aile içindeki yaşantılarıyla beraber, ebeveynlerini gözlemleyerek ve onları taklit ederek kazanmaya başlarlar, daha sonra bu gruba kardeşler, akranlar ve diğer yetişkinler de katılır ve sosyal beceriler böylece gelişir. Çocukluğun ilk yıllarındaki gelişen sosyal beceriler, daha sonraki yıllardaki sosyal becerilerinin temelini oluşturur. Çocuk her ne kadar ilerde, medya, okul, çevre gibi faktörlerden etkilense de, kendi ailesinden gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenmek en etkili öğrenme yollarından biri

olduğundan (Kağıtçıbaşı, 2000), sosyal ve duygusal gelişimde anne babaların, en önemli modelleri oluşturduğu kesindir. Bu nedenle, güvenli, sıcak bir aile ortamında sevgiyle büyüyen çocuk, toplumun normlarını, günlük yaşamla ilgili bilgi-becerileri ve yaşama uyum sağlamayı daha kolay öğrenir (Işık, 2007). Sürekli evlilik çatışması yaşanan ve bu çatışmaları barışçıl yöntemlerle çözemeyen ebeveynlerin çocukları ise tam tersine, sosyal becerilerini doğru yönde geliştiremeyeceklerdir çünkü anne-babaların birbirlerine karşı sözel veya fiziksel saldırgan davranışları, onlar farkında olmadan, çocukları için bir model oluşturarak, fikir birliği olunmayan durumlarda nasıl davranılacağını çocuklara öğretmektedir (Özen, 1998).

Ebeveynler zaman zaman, çocuğun önünde tartışmadıklarını ya da çocukların yaşı küçük olduğundan dolayı çatışmayı algılamayacaklarını ve dolayısıyla çatışmadan etkilenmeyeceklerini düşünebilirler (Yörükoğlu, 2010). Ancak, çocukların farkındalıkları ve dikkatleri ebeveynlerin sandıklarının aksine oldukça gelişmiştir. Çocuk, kaç yaşında olursa olsun, ebeveynleri kendisinin önünde tartışmalar bile, ortada bir çatışma ve gerilim olduğunu sezebilir ve bundan etkilenebilir (Bülbül, 1997). Aynı şekilde, ebeveynler her tartışmalarını çatışma olarak değerlendirmeyebilirler ancak çocuk bu tartışmaları çatışma olarak algılıyorsa, yine ebeveyn çatışmasının olumsuzluklarından bahsetmek söz konusu olabilir. Kısacası, evlilik çatışmasının çocuğa yansımaları, çocuğun algılarıyla belirlenir ve ebeveynler farkına varmadan çocuğun benliğinde önemli izler bırakabilir.

Buna rağmen, evlilik çatışmasını, geri dönülmez bir son ve mutlak kötücül, zararlı bir kavram olarak görmek yanlıştır. Çünkü çocuklar nasıl anne-babalarının saldırgan davranışlarını örnek alıyorsa, aynı şekilde ebeveynlerinin, çatışmayı uygun şekilde çözdüğüne tanık olan çocuklar, bu olumlu yaklaşımı kendilerine model alabilirler. Her çatışma saldırganlıkla bitmek durumunda değildir. Ebeveynler anlaşamadıkları bir konuda, birbirlerini suçlamadan, yargılamadan ve çözüme yönelik tartışabilir ve sonuçta, eşlerden her ikisi için de doyum sağlayacak bir çözüme varabilirler. Böyle bir durumda, çocuk çatışma ve problem çözme becerilerini edinme fırsatını bulabilir ve ev dışında, okul ya da mahalle gibi ortamlarda yaşadığı arkadaş ilişkilerinde ve diğer yetişkinlerle olan çatışmalarında bu becerileri kullanabilir (Profeta, 2002).

1.1. Evlilik

1.1.1. Evliliğin Tanımı

İnsan sosyal bir varlıktır. Çevresindekilerle ilişki kurarak varlığını sürdürür. İki bireyin birbirine yüksek düzeyde bağlandığı en anlamlı ilişki ise evliliktir (Ovalı, 2010). Günümüzdeki ilke ve kuralları belirlenmiş evlilik kavramı, M.Ö. 2000 yıllarında Mısır'da ortaya çıkmıştır. Yaklaşık dört bin yıllık geçmişe sahip olan evlilik kurumu; toplum düzenini, kültür ve geleneklerin sürekliliğini, yeni nesillerin bakım ve eğitimini sağlayan bir kurum olarak süregelen, toplum, dini kurumlar ve devlet tarafından da desteklenmiştir (Özgüven, 2000).

Evlilik değişik araştırmacılarca farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Özüğurlu (1990) evliliği; karşılıklı bir dayanışma, toplumsal onaylamayla gerçekleşmiş bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamaların kırılarak cinsel gereksinimlerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırılmasına izin verilen bir kaynaştırma olarak tanımlamıştır. Budak (2009) ise evliliği iki veya daha fazla insan arasında hukuken kabul edilen ve/veya toplumca onaylanan, taraflara çeşitli hak ve yükümlülükler veren ve cinselliği de içeren bir ilişki olarak tanımlamış, toplumsal bir kurum olan evliliğin, toplumun yeniden üretimini hedeflediğini belirtmiştir. Bacanlı da (2001) aynı doğrultuda, evliliğin üreme boyutu üzerinde durmuş ve evliliği insanoğlunun soyunu devam ettirmeye yönelik toplumsal bir kurum olduğunu ifade etmiştir.

Gül'e (2010) göre ise evlilik, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik; kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, kadınla erkeği karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan, yasal bir ilişki biçimidir. Bacanlı da (2001) bu yasal ilişki biçiminin, bireylerin düzenli yaşamaları ve toplumsal kurallara uymalarını zorunlu kıldığını ekler. Kısacası evlilik, cinsel birlikteliği "yasallaştırıp" resmileştiren, toplum düzenini koruyan, yeni nesillerin oluşumunu ve ortak toplumsal kültürle eğitilmesini hedefleyen, devlet, din ve toplum destekli bir sosyal birliktelik formu olarak tanımlanabilir.

1.1.2. Evliliğin İşlevleri

Aile ve evlilik kurumu, boyutları ve içeriği değişime uğramakla birlikte insanlık tarihi boyunca evrenselliğini ve toplumun temel birimi olma özelliğini korumuştur. Aile ve evlilik

kurumunun özellikleri, içinde bulunduğu toplumun sosyal yapısına göre farklılıklar göstermektedir. Aile ve evlilik kurumunun bu özelliğine karşın tüm toplumlarda büyük benzerlik gösteren yedi temel işlevi vardır. Bunlar:

1. Üremek,
2. Ekonomik gereksinimleri karşılamak,
3. Statü sağlamak,
4. Çocukların eğitimini planlamak, onlara din eğitimi vermek ve boş zaman etkinliklerini gerçekleştirmek,
5. Aile üyelerinin birbirlerini korumaları,
6. Karşılıklı sevgi ortamı yaratmak ve
7. Cinsel doyum sağlamak

olarak sıralanabilir. Tüm bu genel işlevler “biyolojik”, “sosyal”, “psikolojik” ve “ekonomik” olmak üzere dört genel başlıkta toplanabilir (Özgüven, 2000).

Öte yandan, Herris, evliliğin, ailenin (üreme, çocukların yetiştirilmesi, kültürün aktarılması v.b) görevlerini yerine getirmek için yaratılan bir kurum olduğunu ileri sürmüştür. Malinowski ise, evliliğin ilk görevinin, çocuğa yasal bir baba sağlamak olduğunu düşünmektedir. Ona göre, bütün toplumlarda evliliğin gebelikten önce olması istenmekte ve çocukların evlilikle yasallaştırılmış olması gerekmektedir (Akt., Meriç, 1989).

Sosyal bilimciler tarafından bir evliliğin nasıl iyi bir şekilde işlev göreceği ile ilgili birçok terim kullanılmıştır. Genel olarak evlilik iki basit şekilde değerlendirilir: İlk terim evliliğin iptali, boşanma, ayrılık, terk etme gibi konuları içeren “evlilik sürekliliği” kavramıdır. Sürekliliği olan bir evlilik eşlerden birinin doğal ölümü ile sonlanır. İstikrarsız bir evlilik eşlerden birinin ya da her ikisinin isteği ile sonlandırılır. Diğer bir terim ise – eğer evlilik devam ediyorsa – “evlilik kalitesi” kavramıdır. Bu kavram evlilik süresince evlilik ilişkisinin nasıl olduğu, eşlerin bu konuda ne hissettiği ve bu durumdan nasıl etkilendiği ile doğrudan ilişkilidir. Evlilik kalitesi kavramı evlilik doyumu, evlilik uyumu ve evlilik bütünlüğünü de kapsayan genel bir kavramdır (Spainer, 1976). Evlilik çatışmaları, eğer barışma ve karşılıklı anlaşma ile sonuçlandırılmazsa, hem evlilik sürekliliğini hem de evlilik kalitesini olumsuz yönde etkileyen bir faktör olacaktır.

1.2. Evlilik Çatışması

1.2.1. Çatışmanın Tanımı

Evlilik çatışması kavramını irdelemek için önce, “çatışma” kavramını incelemeliyiz. Arkonaç (1999), çatışmayı, karşıt güdülerin, dürtülerin veya iç ve dış isteklerin eşzamanlı eylemi sonucu ortaya çıkan zihinsel bir uğraş olarak tanımlamaktadır. Çatışma, bir engellenme durumu olarak ortaya çıkmakta ve kişide gerginliğe neden olmaktadır. Aynı şekilde, Cüceloğlu (2011) çatışmanın birbiriyle uyuşmayan iki ya da daha fazla güdünün aynı anda bireyi etkilediği zaman yaşandığını ve güdülerin türüne, sıklığına ve şiddetine göre değiştiğini ifade etmektedir. Çatışma, en genel anlamıyla birbirine uyuşmaz olan iki güç (düşünce, duygu, dürtü vs.) arasındaki karşıtlıktır (Budak, 2009).

Kişiler kendi içlerinde çatışma yaşamının yanında etkileşime girdikleri her ortamda ya da her kişi ile zaman zaman çatışma yaşayabilmektedir. Bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmeleri veya değerlerinin uyuşmaması durumunda kişiler arasında uyuşmazlık, zıtlasma, kavga ve sürtüşmeler baş göstermesi kaçınılmazdır (Yavuzer, 2000). Püsküllüoğlu'na (2012) göre çatışma, bu anlaşmazlıklar sonucu tartışmak ya da kavga etmek; birbiriyle çelişmek, birbirini tutmamak, birbirini çelmek, birbirine aykırı olmak anlamına gelmektedir.

Çatışma sadece zararlı bir kavram olarak anlaşılmalıdır, aynı zamanda bir ilişki için hayati bir işlevselliğe sahiptir. Örneğin Gordon (1999) çatışmayı, ilişkideki gerçeğin ortaya serildiği an olarak tanımlanmaktadır. Çatışma anında ilişkinin sağlığı sınanır. Bu durumda ilişki güçlenir ya da zayıflar; sürekli bir kırgınlık, gizli kalmış düşmanlık ve psikolojik yaralar su yüzüne çıkar. Çatışmalar insanları ya birbirinden uzaklaştırır ya da çok yakınlaştırır. İyi kullanıp yönlendirildiğinde yararlı olan, tarafların önerileri arasında en doğru olanı seçme ya da oluşturma olanağını sağlayan çatışma, kötü yönlendirildiğinde iletişimin zayıflamasına, kesilmesine, kopmasına neden olur (Köknel, 1999).

1.2.2. Evlilik Çatışmasının Tanımı

Evlilik çatışması, evliliğin toplumsal ilişkiler ağı içerisindeki etkili konumu yüzünden, önemle incelenmesi gereken bir çatışma türüdür. Özuğurlu (1990)'ya göre, evlilik, “özel bir iletişim sistemidir”. Eşlerin birbirleriyle kurdukları bu iletişim, sistemdeki diğer üyeleri de derinden etkiler. Örneğin, ebeveynler arasında yaşanan çatışmalar, çocukların üzerinde kalıcı

izler bırakabilir. Bu yüzden, evlilik çatışması aile içinde, büyük duygusal rahatsızlıkların, hatta sosyal ve toplumsal gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir.

Profeta'ya (2002) göre evlilik çatışması, evli eşler arasında anlaşmazlık, uyuşmazlık ve karşıtlık çıkması durumu olarak tanımlanmıştır. Evlilik çatışmasının temel sebepleri ve başlangıç aşaması da sosyal bilimcilerin özellikle incelediği konulardandır. Örneğin Hatipoğlu (1993) evlilik çatışmasını, eşlerden birinin diğerinin “ilgilerine” müdahale etmesiyle, Tümer (1998) ise eşlerden birinin diğerinin “eylemlerine” müdahale etmesiyle ortaya çıkan bir süreç olarak tanımlamıştır. Uğurlu'ya (2003) göre evlilik çatışması, genellikle bir eşin diğerine keyifsiz bir şekilde davranması ile başlar. Tezer'e göre ise, çatışma başlangıcı için, böyle bir aksiyon değil, negatif bir algılama bile yeterlidir. Tezer (1986), evlilik çatışmasını, eşlerden birinin isteklerinin diğeri tarafından engellendiğini veya engellenmek üzere olduğunu algılamasıyla başlayan bir süreç olarak aktarmıştır. Sürecin devamında “engellenen” eş, kendisinin ve eşinin isteklerini değerlendirir ama bu değerlendirme çoğu zaman sağlıklı sonuç vermez çünkü bilinçli bir biçimde yapılmamıştır. Geçmiş yaşantılardan kazanılan deneyimler ve edinilen alışkanlıklar değerlendirmenin objektifliğini olumsuz yönde etkiler.

Önceden de belirtildiği gibi, çatışma her zaman zararlı bir olgu değildir. Evlilik çatışması bir birlikteliğin sonunun geldiğini ifade etmez, hatta çatışma olmayan bir evliliğe rastlamak neredeyse imkansızdır. Örneğin, Grych ve Fincham (1990), “evlilik doyumu” ile “evlilik çatışması” kavramlarının birbirine zıt kavramlar olarak görülmekle beraber, mutsuz evliliklerin daima çatışma ile tanımlanamayacağını ve evliliklerinde doyuma ulaşmış birçok mutlu çiftin zaman zaman çatışma içinde olabileceğini belirtmişlerdir.

Evlilikte bireylerin koca bir yaşamı paylaşmak üzere bir araya geldiklerini gözden kaçırmamak gerekir. Bazı noktalarda beraber, bazı noktalarda ise birbirinden farklı düşünen bireylerin çatışma yaşamadan bu uzun birlikteliği sürdürmelerini bekleyemeyiz. Uzmanlara göre, bir evliliğin kalitesini belirleyen ana unsur, çatışma sayısının azlığı değil, çatışma ortaya çıktıktan sonra çatışmanın nasıl ele alındığı ve nasıl çözülmeye çalışıldığıdır. Bireyler birbirlerine bağırarak, şiddet uygulayarak, küserek, konuyu değiştirerek veya aldırımıyormuş gibi davranarak çatışmaları çözmeye çalışabilirler, ancak önemli olan, eşlerin sağlıklı, ilişkiyi güçlendirici seçenekler üretip, uygun alternatifini birlikte seçebilecekleri bir çözüme gidebilmeleridir (Ergin, 2010).

1.2.3. Evlilik Çatışmasının Nedenleri

Evlilik çatışmaların ana psikolojik nedenini, yani bireyin ilgi, ihtiyaç ve hareketlerinin engellenmesi veya bireyin, bunların engellendiğini algılaması, yukarıda kısaca incelemiştik. Bunun yanında evlilik çatışmalarının başka temelleri de vardır. Örneğin, evlilikte eşlerin “demografik” özelliklerinin pek çoğunun önem taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalarda da özellikle bazı demografik özelliklerin evlilik uyumunu etkilediği, evlilik çatışmalarını arttırdığı ya da azalttığı gözlenmektedir (Ovalı,2010).

Yörükoğlu (2010) bu özellikleri, yaş, öğrenim, sosyo-ekonomik düzey, milliyet alanlardaki farklılıklar olarak sıralamıştır. Etnik köken, din, bölge, kültür ve mezhep farkları da, bu listeye eklenmelidir. Bunlara ilaveten, Cüceloğlu (2011); evlenen kişilerin farklı değer, önyargı ve kişiliğe sahip olmaları, ekonomik yetmezlikler, aileye dışarıdan gelen müdahaleler gibi durumların da evlilik çatışmalarına yol açtığını ifade etmiştir.

Özügurlu (2010) aileye dışardan gelen müdahaleler gibi, içerdeki problemlerin de zararlı etkide olduğunu belirtmiş ve özellikle çocuk, ebeveyn ve ebeveynlerin büyüklerinin etkileşiminden ortaya çıkan “üç kuşak” çatışmasının üzerinde durmuştur. Bu çatışma türü, özellikle üç kuşağın birlikte yaşadığı geleneksel aile ilişkilerinde görülür ve zaman zaman evliliğin sarsılmasına veya bozulmasına neden olabilmektedir. Köknel aile içi problemlere gelecek ile ilgili alınacak kararları da ekler. Köknel’e göre (1988) eşlerin çocukların eğitimi, öğretimi, meslek seçimleri ve evlilikleri konusundaki farklı görüşleri de bir çatışma zemini oluşturabilir. Üstelik bu çatışmaya çoğu kez çocuklar da dahil olur.

Eşlerin cinsel sorunları, sevgi eksikliği, alkol ve kumar gibi çeşitli alışkanlıklar, aldatma gibi konular da eşler arasında sıklıkla çatışma yaşamaktadırlar. Kısacası, çiftler arasında çatışmaya neden olan faktörleri dört ana başlık altında toplayabiliriz (Kılıçarslan, 2006):

1. Kadın-erkek birlikteliğinden kaynaklanan psiko-sosyal sorunlar (gelenek-görenek, dinsel inançlar, ahlak yaptırımları, sosyal değerler, vb.),
2. Birlikte yaşamı sürdürmeye yönelik sosyo-ekonomik sorunlar,
3. Anne-baba ve çocuklarla, anne-babanın yakınlarıyla ilgili sorunlar,
4. Karı-kocanın cinsel sorunları.

1.2.4. Çocukların Evlilik Çatışması Algıları

Evlilik çatışmasının eşler üzerindeki olumsuz etkisi kadar dikkati çeken önemli konulardan biri de çocukların bu çatışmalardan nasıl etkilendiğidir. Bilindiği gibi, çocuk toplumun temel unsurlarından biridir. Aile içinde yetişir, büyür ve yine aile içinde topluma hazırlanır (Erel ve Burman, 1995). Evlilik ilişkisi çocuğun çevresinin önemli bir kısmını oluşturur ve çocuğu doğrudan etkiler (Fincham, 1998). Bu yüzden evlilik ilişkisi ebeveyn çocuk ilişkisinde ve çocukların ruhsal gelişiminde önemli bir kavramdır. Çocuktaki uyum problemlerinin evlilik ilişkisindeki sorunlarla ilişkili olduğu bilinmektedir (Cummings ve Davies, 2002; Grych ve Fincham, 1990). Evlilik çatışması çocukları strese sokar, duygusal ve sosyal gelişimini derinden etkileyerek davranış sorunları geliştirmelerine neden olur (Yavuzer, 2010) ve psikolojik uyumsuzluk gösterme risklerini artırır. Yüksek çatışmalı ailelerden gelen çocukların çeşitli uyum ve davranış problemleri geliştirme riskleri daha düşük çatışmalı ailelerden gelenlere oranla yüksektir (Cummings ve Davies, 1994).

Birçok araştırma evlilikte çatışmanın çocuklar üzerinde saldırgan davranışlar, içe kapanma, okul başarısında düşüş, arkadaşlık ilişkilerinde uyumsuzluk gibi birçok olumsuz sonuca yol açtığını ortaya koymuştur (Cummings ve Davies, 1994). Şendil bu olumsuzluklara anksiyete, saldırganlık, davranış bozukluğu gibi birçok uyumsuzluk ve sosyal ve bilişsel yetersizlik ile düşük ders başarısı gibi sorunları da ekler (Şendil, 1999).

Cummings ve Davies (1994), evlilik çatışmasına maruz kalan çocuklarda görülen ve yukarıda değinilen çeşitli problemleri sınıflamışlardır. Buna göre evlilik çatışmasına maruz kalan çocuklarda;

- 1- Dışsallaştırılmış davranış problemleri,
- 2- İçselleştirilmiş davranış problemleri,
- 3- Sosyal ve kişiler arası problemler ile
- 4- Düşük akademik başarı görülmektedir.

Dışsallaştırılmış davranış problemlerinde dışa yönelik gibi gözükten davranışlar kastedilmektedir (Budak, 2009). Bunlar; ağlama, donma, öfke, onaylanmayan davranışlar, karşı gelme ve saldırganlık gibi çeşitli dışsallaştırma problemleri olarak örneklenebilir (Cummings ve Davies, 1994). Genelde çatışmalı ortamlarda saldırgan olmayı öğrenen çocuklar, kendilerinden daha büyük ve güçlü olarak gördükleri anne babalarına karşı

saldırgan olamayabilirler fakat bunun yerine akranlarına veya kendinden küçük çocuklara karşı saldırganca davranabilirler. Bu konuda yapılan araştırmalar, yetişkinlerin kızgınlıklarına şahit olan çocukların, saldırgan davranışlar sergilediğini ortaya koymuştur. (şendil ve Kızıldağ, 2005).

İçselleştirilmiş davranış problemleri ise, ie yönelik olarak gözüken kaygı, depresyon ve benzeri davranışlara verilen isimdir (Budak, 2009). Bunlar; sıkıntı, öfke, depresyon, anksiyete, suçluluk, utanç, endişe ve korku gibi problemler olarak sıralanabilir (Cummings ve Davies, 1994).

Evlilik atışmasının fazla yaşanması çocukların işlevsel olmayan sosyal beceriler ve ilişkiler geliştirmesi riskini arttırmaktadır (Grych ve Fincham, 1990). Evlilik çatışmasına maruz kalan çocuklarda uyumsuz ebeveyn ocuk ilişkisi, düşük kişiler arası beceriler ve sosyal yeterlik ile akranlar arasında olumsuz ilişkiler gözlenmiştir (Cummings ve Davies, 1994). Son olarak, evlilik atışması düşük akademik performans ile de bağlantılıdır ve evlilik çatışmasına maruz kalan çocukların entelektüel başarı ve yeteneklerinde problemler gözlenmiştir (Cummings ve Davies, 1994). Diğer taraftan anne ve babanın sevgi ve anlayışla sürdürdükleri karı koca ilişkisi, evin genel havasını belirler. Uyumlu ve sıcak ilişkiler, ana ve babadan çocuklara doğru yayılır. (Yrkoğlu, 2010).

‘Yayıma Hipotezi’ de denen bu duruma göre tatminkar ve destekleyici evlilik ilişkisi olan ebeveynlerin, çocuklarının ihtiyaçlarına hassas bir şekilde tepki vermeye daha uygun olduklarını düşünülür. Bu hipotez, olumsuz ya da çatışmalı evlilik ilişkisinin ebeveynleri duygusal olarak tüketip, isteksiz hale getireceğini ve dolayısıyla bu ebeveynlerin çocuklarına karşı daha az hassas ve dikkatli davranacaklarını ileri sürmektedir. Böylece, olumlu evlilik ilişkisi çocuğun gelişimini pozitif şekilde etkiler (Erel ve Burman, 1995). Kısaca, mutlu aile, mutlu ocuk yaratır. ocuk aile ilişkileri sağlıklı olduğu sürece mutlu olur.

Evlilik atışmasının mutlaka çocuğu kötü yönde etkileyeceği ve mutlu bir çiftin mutlaka mutlu bir ocuk yetiştireceği algısını eleştiren araştırmalar da vardır. Bunlardan en temeli, ‘Telafi Hipotezi’ yaklaşımıdır. ‘Telafi Hipotezine’ göre olumlu evlilik ilişkisi olumsuz ebeveyn-ocuk ilişkisi ile çatışmalı bir evlilik ilişkisi ise olumlu ebeveyn-ocuk ilişkisiyle bağlantılıdır. Bu hipoteze göre stresli bir evlilik, evlilik ilişkisinde eksik olan mutluluğun telafisi olarak ebeveynlerin çocuğa daha fazla ilgi ve sevgi göstermesi ile sonuçlanacaktır.

Tersi durumda yani doğum öncesi evlilik kalitesinin yüksek olduğu ailelerde, çocuğun doğumunun evlilik ilişkisine bir engel olarak görülebileceğini, böylece, ebeveyn-çocuk ilişkisinde gerilim olabileceği öne sürülmektedir (Erel ve Burman, 1995).

Evlilik çatışması ile ilgili kuramsal açıklamaların bir diğeri de Grych ve Fincham'ın (1990) 'Bilişsel ve Bağlamsal Çerçeve' hipotezidir. Buna göre evlilik çatışmasının çeşitli boyutları çocukların çatışmayı algılaması ve başa çıkma davranışlarını etkileyebilir. Bu boyutlar sıklık, şiddet, içerik ve çözüm boyutlarıdır. Ebeveynlerinin çatışmasına sıklıkla maruz kalan çocuklar ya çatışmaya karşı daha duyarsız hale gelmekte ve böylece uyum problemleri azalmakta ya da çatışmaya karşı duyarlılığının artması sebebiyle daha çok uyum problemleri göstermektedirler. Bu noktada, yapılan araştırmalara göre daha çok çatışmanın çocukların hassasiyetini arttırdığını, yani daha sık yaşanan çatışmaların çocuk tarafından daha tehdit edici olarak algılandığını ve çocuklardaki sıkıntı, güvensizlik ve öfke duygularının arttığını eklemek gerekir (Şendil ve Kızıldağ, 2005). Yani evlilik çatışmasına sıklıkla maruz kalan çocukların çatışmaya karşı daha duyarsız hale geleceğini iddia etmek oldukça güçtür.

Evlilik çatışmasının çocuk uyumunu etkileyen bir diğer boyutu, çatışmanın şiddetidir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, çocuklar yüksek şiddetteki çatışmalara karşı, düşük şiddetteki çatışmalara oranla, daha fazla öfke, üzüntü, endişe, utanma ve çaresizlik duyguları göstermektedirler (Şendil ve Kızıldağ, 2005). Evlilik çatışmasının, düşmanlık veya fiziksel saldırganlık içerdiği zaman çocukların uyum problemlerinin artması muhtemeldir (Hoşcan, 2010). Bu tür olaylara tanık olduklarında çocukların duygusal güvenleri zedelenmektedir. Çünkü bu tür durumlarda ailelerine ilişkin amaçları yerle bir olmaktadır. Çocuklar yıkıcı çatışmaya maruz kaldıklarında depresyon, anksiyete ve stres gibi içe yönelim sorunları yaşayabilmekte ya da duruma olan tepkilerini belli etmek için saldırganca davranışlar sergileyebilmektedir (Cummings ve Davies, 2002). Öte yandan, evlilik çatışmasının şiddeti düşük ise çocuklar çatışmaya sıklıkla maruz kalmış olsa bile daha az uyum problemleri göstermektedirler. Ebeveynlerin çatışmalarının içeriği çocukların uyum problemlerini etkileyen bir başka değişkendir. Özellikle çatışma çocuk ile ilgili ise çocuklar daha çok uyum problemi gösterebilmektedir.

Evlilik çatışmasının çocukların uyum problemleri üzerinde etkili olan son boyutu ise çatışmanın çözümüdür. Ebeveynlerin çatışmayı problem çözme becerilerini, fiziksel ve sözel etkileşimi ve sosyal desteği kullanarak çözdüğü durumlarda yapıcı çatışmadan bahsedilebilir (McCoy, Cummings ve Davies, 2009). Yapıcı çatışmalar çocukların saldırganlık eğilimlerini sınırlandırmakta ve çocuklara çatışma çözme, problem çözme ve başa çıkma becerileri

kazanması konusunda yardımcı olmaktadır. Çözümüne ulaşan çatışmaların çocukların sosyal gelişimlerine katkıda bulunduğu birçok araştırma tarafından doğrulanmıştır (Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004). Çocuk, ebeveynleri çatışmalarını olumlu olarak çözdükleri takdirde birbirlerini seven insanların bile zaman zaman anlaşmazlıklar içerisine girebileceklerini, kızgınlıklarını ifade edebileceklerini ve buna rağmen beraberliklerini sürdürebileceklerini anlar ve böyle bir gözlem, çocuğun kendi çatışmalarını çözüm becerilerini, başa çıkma becerilerini ve akran ilişkilerini geliştirmesinde bir vesile olabilir (Şendil, 1999, Markiewicz, Doyle ve Brendgen, 2001, Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004). Çözümüne kavuşmayan çatışmalar ise hem daha sık çatışma durumlarına neden olmakta hem de çocuklara çatışma çözümü ile ilgili olumsuz model oluşturmaktadır. Bu yüzden, bunlar ‘yıkıcı çatışma’ olarak da adlandırılır. Ayrıca, çatışmaları çözümsüz kalan bazı eşler, kendi iletişim sorunlarını görmezden gelip, çocuklarının sorunlarıyla uğraşmaya başlarlar. Adeta, aralarında anlaşma sağlamanın bir yolu olarak çocuklarının sorunlarına odaklanırlar. Çocuğa karşı aşırı koruyucu ya da suçlayıcı şekilde davranırlar. Çocuğun yanlışlarına ya da davranış sorunlarına odaklanarak, ilişkilerindeki çatışmadan uzaklaşmaya çalışırlar. Bu süreç, elbette geçici ve yararsızdır ve uzun vadede çocuğun psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkiler (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Çocukların çatışma algısı üzerine son hipotez, ‘Duygusal Güven-Güvensizlik Hipotezi’dir. Araştırmacılar, kronik ve yıkıcı ebeveyn çatışmasına maruz kalmanın, çocuğun güvensiz hissetmesine neden olabileceğini öne sürmüşlerdir. Davies ve Cummings (1994) çocukların evlilik çatışmasına verdikleri tepkilerinde duygusal güvenin önemli bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Güven hissi insanların, özellikle çocukların, en önemli ihtiyaçlarından biridir. Çocuklar güvenli bir dünyada yaşadıklarını algılama eğilimindedirler. Tutarlı ve koruyucu bir çevrede dünyanın güvenli bir yer olduğu duygusunu yaşarlar. Çocuğun duygusal güvenlik hissi ancak kaliteli ebeveyn ilişkileri ile sağlanabilir. Ebeveyn sıcaklığı, duyarlılığı ve ebeveyn çocuk ilişkisindeki tutarlılık duygusal güvenin gelişmesi için oldukça önemlidir. Çocukların evlilik çatışmasına verdikleri tepkileri oluşturmada da duygusal güven etkilidir. Duygusal güven geçmişteki evlilik çatışması deneyimlerinin bir ürünüdür ve gelecekte verilecek tepkileri de etkilemektedir. Duygusal güvensizlik hissi çocuğun uzun dönemde uyum problemleri geliştirme riskini arttırabilir (Davies ve Cummings, 1994; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006).

Duygusal güvenlik, evlilik çatışması ile tehlikeye girme ihtimali en yüksek ihtiyaçtır. Çocuklar bu ihtiyaçlarının evlilik çatışması ile tehlikeye girdiğini hissettiklerinde duygusal

olarak güvensiz hissedebilirler, bu da etkili baş etme becerilerini azaltır ve günlük sıkıntılara karşılık kendilerini duygusal ve davranışsal olarak düzenlemelerini olumsuz yönde etkiler. Davies ve Cummings (1994) duygusal güvenlik veya güvensizliğin çocukların işlevselliğini nasıl etkilediğini açıklamak için birbiriyle ilişkili üç süreç olduğunu ileri sürmüşlerdir: İlki, çatışmanın duygusal uyarılma ve düzenleme üstündeki etkisidir. İkincisi, çocuklar, ebeveynler arasındaki çatışmayı azaltma veya sona erdirme girişiminde bulunarak duygusal güvenlik hislerini arttırmaya çalışabilirler.

Üçüncüsü, çocukların geçmişte evlilik çatışmalarıyla olan deneyimleri bu çatışmalarla ilgili değerlendirmelerini etkileyebilir. Çocuklar, ebeveynlerinin evlilikteki davranışlarını gözlemleyerek kendi duygularını düzenlemeyi öğrenebilirler (Davies ve Cummings, 1994; Grych ve Fincham, 2001).

Duygusal güvenliği korumak, ebeveyn çocuk ilişkisi çerçevesinde gerekli bir durumdur. Evlilik çatışması çocukların dünyanın güvenli bir yer olduğu ile ilgili algılarını tehdit etmektedir (Cummings ve ark. 2006). Eğer çocuk güvensiz hissediyorsa çatışmaya verdiği anlam olumsuzlaşmakta bu da başa çıkma davranışlarında bozulmaya yol açmaktadır (Davies ve Cummings, 1994). Başa çıkma davranışları bozulan çocuklar, günlük sıkıntılar karşısında kendilerini duygusal ve davranışsal olarak düzenlemekte zorlanırlar (Grych ve Fincham, 2001). Özellikle yıkıcı evlilik ilişkisi, çocukların duygusal güvenlik hislerini tehdit ederek psikolojik uyumlarını tehlikeye sokmaktadır (Cummings ve Davies, 1998).

Çocuklar büyüdükçe zihinsel becerileri de gelişir. Bu durumda hem çatışmayı algılayışları artar, hem de çatışma sebepleri üzerinde kafa yormaya başlarlar.

Evlilik çatışmalarının görünen sebepleri ile gerçek sebepleri birbirinden farklı olabilmektedir. Bu noktada yaşça büyük olan çocuklar görünmeyen sebepleri fark edebilme, onları da hesaba katabilme konusunda daha yeteneklidirler.

Yaşça daha büyük olan çocuklar, aile içi çatışmalara daha fazla bir süre maruz kalmaları ve çatışmaların birden çok yönüne odaklanıp değerlendirme yapabilmeleri nedeniyle çatışmayı daha tehdit edici olarak algılayabilirler. Bu durum çatışmanın daha çok içselleştirilmesi, daha çok üzüntü ve endişe duyulması ile sonuçlanır.

Çocuk ebeveynlerinin durumu yüzünden kendini suçlar, kaygıları artar, kendini yalnız hisseder, kendine olan saygısında azalma yaşanabilir. Bu durumdaki çocukların sosyal

becerilerini geliştirmeleri oldukça zor olmaktadır (Cummings ve Davies, 1994, Grych, 1998; şendil ve Kızıldağ, 2005).

Çatışma algısındaki bu artış, insan gelişiminde kritik önemi olan sosyal becerilere de olumsuz yansır. Sürekli atışma algısı içinde yaşayan çocukların sosyal becerilerini geliştirmekte zorlandığı çok sayıda araştırma ile kanıtlanmıştır.

Bu nedenlerle, 9-10 yaş çocuklarının evlilik atışması algısı ile sosyal becerileri arasındaki ilişki mutlaka araştırılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Ne yazık ki, ülkemizde bu yaş grubu çocuklarının çatışma algısı üzerine yapılan araştırma sayısı, yok denecek kadar azdır.

1.2.5. Çocukların Evlilik atışması Algıları Alanında Yapılan Araştırmalar

Evlilik atışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen mevcut araştırmalara bakıldığında, evlilik çatışmasının en fazla değerlendirilen boyutlarının, çatışmanın sıklığı ve şiddeti olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, sık yaşanan evlilik çatışmasının çocukları çatışmaya duyarlı hale getirdiği ve çocuklarda uyum problemleri görülme olasılığını arttırdığı bulunmuştur (Cummings ve ark., 1981, Fincham ve Osborne, 1993, Johnston, Gonzakes ve Campbell, 1987, Smith, Berthelsen ve O'Connor, 1997, Wierson ve ark., 1988, akt.Ulu ve Fışıloğu, 2004). atışmanın şiddeti ile ilgili olarak da, saldırganca ifade edilen çatışmanın çocuklarda düşük benlik saygısı, ieynelim ve dışaynelim problemleri ile ilgili olduğu görülmüştür (Martin ve Clements, 2002, O'Brien ve ark., 1997, akt.Ulu ve Fışıloğu, 2004).

Her ne kadar bu konuda ülkemiz literatüründe pek fazla çalışma bulunmasa da mevcut araştırmalarda evlilik atışmasının Türk çocukları için stres verici olduğu görülmektedir. Bu araştırmaların birinde, zen (1998), evlilik atışması ve boşanmanın çocukların uyum problemleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın bulguları, daha çok çatışma yaşayan anne babaların çocuklarının, daha az çatışma yaşayan anne babaların çocuklarına oranla, daha fazla uyum problemleri yaşadıklarını göstermiştir (zen, 1998).

Türk çocukları üzerinde yapılan başka bir çalışmada, çocukların, anne-baba arasında geçen farklı yoğunluktaki çatışmalı ilişkileri gösteren resim kartlarına verdikleri tepkiler incelenmiştir. Çatışmalı etkileşimi gösteren kartlar karşısında araştırmaya katılan çocukların %93' mutsuzluk, endişe ve korku duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çatışmalı etkileşimi

gösteren kartlarla ilgili olarak, kendileri böyle bir durumla karşılaştıklarında çatışmanın nedenini merak ettiklerini, olumsuz bir şey olacağından korktuklarını, o ortamdan uzaklaşmak istediklerini, çatışmanın nedeninin kendileriyle ilgili olduğunu düşündüklerini ve anne babaya karşı olumsuz duygular hissettiklerini ifade etmişlerdir. Daha da önemlisi, bu çocukların %83.61'i çatışmaya müdahale etmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir (Şendil, 1999).

Ülkemizde yapılan diğer bir çalışmada, şiddet içeren evlilik çatışmasına tanık olan çocukların çevrelerindeki kişilere karşı saldırgan davranışlar gösterme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Ayrıca bu çocukların, çatışmadan kendilerini sorumlu hissettikleri ve müdahale etmeye çalıştıkları görülmüştür (Demir, 1997). Hoşçan (2010) tarafından yapılan araştırmada anne-babadan algılanan sıcaklığın, çatışma özellikleri algısı ve tehdit algısıyla çocuğun fiziksel sağlığa ilişkin yaşam kalitesi arasında belli bir etkileşim bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre anneden algılanan sıcaklık, çatışma özellikleri algısı, tehdit algısı ve kendini suçlamasıyla çocuğun psikososyal yaşam kalitesi ve genel yaşam kalitesi arasındaki ilişkide belirgin rol oynamaktadır. Babadan algılanan sıcaklık ise kendini suçlamayla çocuğun fiziksel sağlıkla ilgili yaşam kalitesi ve genel yaşam kalitesi arasındaki ilişkide kısmi, tehdit algısı ile fiziksel sağlık kalitesi ile arasındaki ilişkide ise aracı değişkendir.

Çocukların anne babaları arasındaki çatışmanın nedenlerinin kalıcı olduğunu düşünmelerinin, çatışma sırasında kendilerine yönelik tehdit algılamalarının ve bu durumla baş etme becerilerini yetersiz görmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konuda çalışan araştırmacılardan Grych ve ark. (1992), evlilik çatışmasını değerlendirmenin en iyi yolunun, çocukların çeşitli çatışma boyutları (sıklık, yoğunluk, çözüm ve içerik) konusundaki değerlendirmelerini ve çatışmada kendilerine yönelik tehdit algılama, çatışmanın nedensel sürekliliği, baş etmedeki yeterlilikleri ve çatışma için kendilerini suçlamaları gibi konulardaki algılarını belirlemek olduğunu öne sürmüşlerdir (Grych ve ark. 1992).

Cummings, Kouros ve Papp (2007) ebeveynlerin kendi çocukluklarında yaşadıkları evlilik çatışmalarının, şu anki evliliklerinde yaşadıkları çatışmalar ve çocuğun evlilik çatışmasına verdikleri tepkiler üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya katılan çocuklara laboratuvar ortamında ebeveynlerinin günlük tartışmaları izlettirilmiş ve kendi duygusal ve davranışsal tepkilerini bildirmeleri ve ebeveynlerinin çatışma çözme yöntemlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma bulguları, çocukluklarında evlilik çatışmasına tanık olan ebeveynlerin, çatışma çözüme yapıcı yöntemlerden çok yıkıcı yöntemler kullandıklarını ve olumsuz duyguları yoğun olarak yaşadıklarını göstermiştir. Araştırmada ayrıca çocukların

evlilik çatışmasına yönelik tepkilerinin, ebeveynlerinin çatışmaya tanık olma durumundan etkilendiği bildirilmiştir. Ebeveynlerinin geçmişte evlilik çatışmasına tanık olan çocuklar, ebeveynlerinin yapıcı yöntemler kullanmalarına ve olumlu duygular göstermelerine karşı duyarlı davranmaktadır. Sonuç olarak ebeveynlerin kendi çocukluklarında tanık oldukları evlilik çatışmaları, günlük evlilik çatışmalarını ve çocukların bu çatışmalara yönelik tepkilerini etkilemektedir.

Ablow, Measelle, Cowan ve Cowan (2009) tarafından yapılan araştırmada okulöncesi dönemdeki çocukların evlilik çatışmalarına ilişkin algılamaları ve değerlendirmeleri incelenmiştir. Araştırmada ayrıca bilişsel-bağlamsal çerçeve modeline uygun olarak evlilik çatışmasıyla çocukların içselleştirilmiş problemler yaşama deneyimi arasındaki ilişkiye çocukların evlilik çatışmasından ötürü kendilerini suçlamalarının aracılık ettiği belirlenmiştir. Araştırmada evlilik çatışmasının çocukların dışsallaştırılmış problem davranışları üzerindeki etkisine ise çocukların evlilik çatışmasına aktif olarak katılma durumunun aracılık ettiği görülmüştür.

Peris, Goeke-Morey, Cummings ve Emery (2008) ebeveynleşme ile evlilik çatışması, gençlerin tehdit algısı, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde soğukluk ve gençleri evlilik çatışmasının içine sokma arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Bu araştırmacılar, ebeveynleşmeyi, çocuğun ebeveyn rolü üstlenmesi olarak tanımlamıştır. Ebeveynleşmeye örnek olarak verilebilecek davranışlar çocuğun kardeşlerinin bakımını üstlenmesi ve aile üyelerinin duygusal durumlarını dengelemeye çalışmasıdır. Bu araştırmada ayrıca ebeveynleşme ile çocukların içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış problem davranışları ile yakın ilişkilerdeki sosyal yeterliğin düşük olmasının da ilişkili olduğu bulunmuştur.

1.3. Sosyal Beceri

1.3.1. Sosyal Becerinin Tanımlanması

Sosyal ilişkiler insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bireyler, yaşamlarının büyük bir kısmını diğer insanlarla ilişki kurarak geçirmektedir. Bu durumda bireyler, başkalarıyla iletişimi sağlıklı kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranışlara sahip olmak isterler. Bunun için, ilişki kurulan diğer bireylerin olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkilerini önleyebilecek becerilere sahip olmak büyük önem taşır. Bu beceriler genel olarak sosyal beceriler olarak adlandırılmaktadır (Yüksel, 2004).

Cartledge ve Milburn'ün; “Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla iletişimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlar” (Cartledge ve Milburn, 1983) olarak tanımladığı sosyal beceriler, kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir biçimde anlatabilmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesi ve kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesine temel oluştururlar (Sorias, 1986). Ayrıca, doyum verici kişilerarası ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleşmesinde çok önemli rol oynarlar.

Hargie, sosyal becerilerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Sosyal beceriler amaç yönelimlidir. Birey onları istenilen sonuca varmak için kullanır.
- 2- Sosyal beceriler karşılıklıdır. Ortak bir amaca yönelik olarak bireylerin her davranışı birbirleriyle ilişkilidir.
- 3- Sosyal beceriler duruma göre uygunluk gösterir. Sosyal becerilerini gösteren birey, içinde bulunduğu sosyal durumların şartlarına kendisini uydurabilir.
- 4- Bireyin davranışları bir bütünün parçaları olarak değerlendirilebilir. Sosyal beceri tepkileri hiyerarşik bir düzen içindedir.
- 5- Sosyal beceriler öğrenilen davranışları içerir. Gösterilen davranış formları genel olarak bireyin öğrendiği davranışlardır.
- 6- Sosyal beceriler birey tarafından kontrol edilen davranışlardır (Akt. Seven, 2008).

Sosyal beceriler birçok araştırmacı tarafından farklı boyutları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Örneğin, Riggio (1986), sosyal becerileri oluşturulan altı yapısal kategori olduğunu belirtmektedir. Bu kategoriler duyuşsal ve sosyal olarak iki boyuttadır. Riggio tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Beceri Envanteri'nde sosyal beceri ve sosyal becerileri oluşturan yapılar şunlardır: Duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol. Bu yapılar şu şekilde özetlenebilir:

- 1- Duyuşsal anlatımcılık bireylerin sözel olmayan iletişim becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerini ifade etmektedir. Duyuşsal anlatımcı birey, canlı ve neşelidir bu becerileri ile diğer insanları etkileyebilir.

- 2- Duyuşsal duyarlılık, başkalarının sözel olmayan iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini ifade etmektedir. Duyuşsal yönden duyarlı bireyler, başka bireylerin duyuşsal imalarını doğru ve tam olarak yorumlar.
- 3- Duyuşsal kontrol, bireylerin duyuşsal ve sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol becerilerini içermektedir. Duyuşsal kontrol, belli başlı duyguları yetenekle birleştirme ve bu duyguları bir maske altında gizleme becerilerini kapsar. Örneğin, bir şakaya uygun ortamda gülmek veya üzüntüyü gizlemek için neşeli bir yüz ifadesi sergilemek gibi. Bu yapıya sahip olan bireyler duygularını göstermeye karşı kontrol etme eğilimindedirler.
- 4- Sosyal anlatımcılık, sözel anlatımcılığı ve bireylerin birbirleriyle sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerilerini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle sosyal yakınlaşmadaki becerileri göstermektedir. Bu yapıya sahip olanlar, cana yakın sosyal ya da herhangi bir konuda sohbeti başlatma ve yönlendirme becerilerine sahiptirler.
- 5- Sosyal duyarlılık, başkalarının sözel iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini içermektedir. Bunun yanı sıra, bireylerin uygun sosyal davranışları yönlendiren normları anlamak ve bireysel duyarlılığı da yansıtmaktadır. Sosyal duyarlı bireyler, sosyal davranışları sergilerken sosyal normlara özen gösterirler ve ortama uygun hareket etme bilincindedirler. Bu yapı sosyal etkileşime katılmayı engelleyen bireysel bilinci de yansıtabilmektedir.
- 6- Sosyal kontrol, sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerini ifade etmektedir. Sosyal kontrol becerisi gelişmiş bireyler, herhangi bir sosyal durumda ortama uygun hareket eden, kendinden emin ve sosyal durumlara kolayca ayak uydurabilen bireylerdir (Akt. Yüksel, 2004).

Akkök (2004) ise, sosyal becerileri altı ana başlık altında sınıflandırmıştır:

- 1- İlk Kazandırılacak Beceriler: Dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başkalarını tanıtmaya, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergelere uyma, özür dileme, ikna etme.
- 2- Grupla Bir İş Yürütme Becerileri: Grupta iş bölümüne uyma, grupta sorumluluğunu yerine getirme, başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma.

- 3- Duygulara Yönelik Beceriler: Kendi duygularını anlama, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma, sevgiyi, iyi duyguları ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini ödüllendirme.
- 4- Saldırgan Davranışlar ile Başa Çıkmaya Yönelik Beceriler: İzin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığı kontrol etme, hakkını koruma, savunma, alay etmeyle başa çıkma, kavgadan uzak durma.
- 5- Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri: Başarısız olunan bir durumla başa çıkma, grup baskısıyla başa çıkma, utanılan bir durumla başa çıkma, yalnız bırakılma ile başa çıkma.
- 6- Plan Yapma ve Problem Çözme Becerileri: Ne yapacağına karar verme, problemin nedenlerini araştırma, amaç oluşturma, bilgi toplama, karar verme, bir işe yoğunlaşma.

Gresham (2002) sosyal becerilerin tanımlanmasında üç eğilimin bulunduğunu ifade etmiştir: Akran kabulü, davranışsal temelli tanımlama ve sosyal geçerliliği dikkate alan tanımlama.

Akran kabulü tanımlarında çocuklar, akranları tarafından kabul edildiklerinde, popüler olduklarında, sosyal yeterliliğe sahip olarak algılanırlar. Buna göre akranları tarafından kabul gören ya da okulda veya buldukları sosyal ortamda popüler olan çocuklar ya da ergenler uygun sosyal becerilere sahip olduğu varsayılmaktadır. Fakat bu özel tanımın dezavantajı hangi özel davranışların akranlar tarafından kabul edilmeyi ya da popüler olmayı sağladığını belirleyememesidir. Davranışsal tanıma göre ise sosyal beceri davranışları duruma özgü olarak ele alınır ve içinde bulunulan durumda, en fazla pekiştirici ve en az cezayı getiren davranış sosyal açıdan en uygun davranış olarak tanımlanır (Gresham, 2002).

Sosyal geçerlilik tanımlarında ise çocuğun belli durumlarda önemli sosyal amaçlarını karşılamasını sağlayan özgül davranışları sosyal beceri olarak nitelendirmiştir. Önemli sosyal amaçlar; diğerleri tarafından kabul edilmeyi, okul uyumunu, psikososyal uyumu içerebilir (Gresham, 2002).

Gresham ve Elliot, sosyal becerileri, “Kişinin diğerleriyle daha güçlü bir etkileşim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasına olanak veren sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranış” olarak tanımlamıştır (Gresham ve Elliot, 1990). Bu noktada “öğrenilmiş” sıfatının üzerinde önemle durmak gerekir çünkü sosyal beceriler, öğrenilir, pekiştirilir ve geliştirilir. Bu gelişmenin önemli bir kısmı da çocukluk döneminde oluşur.

Yaşamın ilerleyen yıllarında sağlıklı ilişkiler geliştirmede, sosyal becerilerin çocukluk yıllarında kazanılmasının büyük etkisi vardır. Bireyin çocukluk döneminde yeterli sosyal becerileri kazanması, onun yaşamındaki farklı alanlarda başarılar elde etmesi açısından önemlidir (Kabasakal ve Çelik, 2010). Sosyal beceriler, çocuğun toplumsal kabulünü, diğer insanlarla karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesini sağlar. Bu nedenle sosyal becerileri çocukların yaşamları boyunca kullanacakları bir birikim olarak görmek gerekir. Kısacası, sosyal beceriler, çocuğa pek çok şey kazandırır ve çocukların kendi kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olur (Çetin ve ark., 2002).

Ebeveynlerin davranışları bu aşamada belirleyici olur. Çocuklar genellikle ebeveynleri tarafından desteklenen davranışları öğrenecekler ve olumlu davranışlarını devam ettirecekler, buna karşılık onların olumsuz tepki verdiği ve önemsemediği davranışları yapmayı terk edeceklerdir (Gresham ve Elliot, 1990).

1.3.2. Yaşlara Göre Sosyal Becerilerin Gelişimi

Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden biri sosyalleşmedir. Yalın bir anlatımla sosyalleşme, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir. Bu süreç sonunda, çocuk toplumun bir üyesi haline gelir. Ailesinin, akraba ve komşuluk çevresinin, yaşadığı coğrafi bölgenin ve kültürün ve en nihayetinde insanlığın bir parçası olduğunu öğrenir. Büyümekte olan çocuk etrafındaki bireylerle etkileşimi sonucunda, onlarınkine benzer davranışlar geliştirecektir. Böylece tek tek kişiler yerine, toplumun parçaları olan, birbirinden farklılıkları olduğu gibi, birbirlerine büyük benzerlikler de gösterebilen toplumsal bireyler oluşmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000).

Çocuğun sosyal becerilere kavuşmasında bazı etkenler mevcuttur. Bir sosyal davranışı öğrenmek için ona uygun ortam sağlanması, ailesinden yeterli destek görmesi ve eğitimi almış olması, çekingen bir karaktere sahip olup-olmaması gibi etkenler sosyalleşme sürecinin belli-başlı belirleyici faktörleri olarak ortaya çıkar (Stanley, 2009). Ayrıca çocuğun aldığı okul öncesi eğitim, ailesi, cinsiyeti, akran ilişkileri, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik düzey de sosyal becerilerin gelişiminde belirleyicidir. Örneği, kız çocukların sosyal becerileri sergilemede erkek çocuklara göre daha başarılı olduğu bununla birlikte erkek çocukların kızlara göre daha fazla problemler sergilediği gözlemlenmiştir (Greshman ve Elliott, 1990).

Sosyalleşme sürecinin gerçekte doğumdan hemen sonra başlayıp, insanın yaşamı boyunca sürmesine karşın, etkilediği davranışların çoğu ilk çocukluk döneminde özellikle belirgin hale gelir. Bunlar arasında, anne-baba-çocuk, çocuk-kardeşler, çocuk-yaşlılar arası etkileşimler vardır. Bu sürecin etkileri başlangıçta aile ortamında görülür (Gander ve Gardiner, 1998).

Çocukların doğdukları andan itibaren içine dahil oldukları ortam aile ortamıdır. Bu nedenle çocukların kendilerine olan güvenlerini kazanma, selamlaşma, dinleme, kendilerini doğru ve düzgün bir şekilde ifade etme becerisi kazanmaları ve kişiler arası ilişkilerini geliştirmeleri gibi sosyal becerilerin kazanıldığı ilk yer ailedir. Anne ve babaların bu yüzden çocuklarının sosyal becerileri konusunda özellikle dikkatli davranmaları gerekmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi çocuğun sosyalleşme süreci doğumla birlikte başlar. Bebek ilk üç ayda rahatsızlığa karşı tepki gösterir, hoşuna giden durumlarda ise gülümser ve mırıldanma sesleri çıkarır. Sevildiğini hissettiğinde gevşer, rahatlar; huzursuz olduğunda kasılır. Dört ve beşinci aylarda hoşlandığı ve hoşlanmadığı nesnelere birbirlerinden ayırır. Kendisi ile sürekli ilgilenen kişilere karşı bağıllık hissetmeye başlar. Anne ve babaya sevinç tepkileri gösterir, yabancıları ise yadırgar. Anneden ayrı kaldığında tedirginleşir. İstekleri engellendiğinde kızgınlık belirtileri gösterir (Demiral 2004).

Sosyal gelişim gerçek anlamda onuncu aydan sonra başlamaktadır. Dokuz ve on üçüncü aylar arasında çocukta gözlenen sosyal davranış belirtileri arasında, başkalarının ses ve davranışlarını taklit etme ve oyuncaklarla birlikte oynama mevcuttur. Oyunağı başkaları tarafından alındığı zaman sinirlenme, kavga ve ağlama gibi tepkiler gösterir, kendisini güldüren davranışları ise tekrarlar. Çevresindekilere sevgi gösterisinde bulunur. Sevgi ve mutluluğunu anlaşılır biçimde ifade eder. On dört-on sekiz aylık çocuk akranlarıyla dostça ilişkiler kurma arayışı içine girer. On sekiz-yirmi dördüncü aylar arasında ise akranlarıyla görüşebilme imkanları arayışı içindedir. Bu aylar arasında bazı uyarılara ve yasaklara direndiği, büyüklere karşı olumsuz tepkiler gösterdiği görülür. Yirmi dördüncü ayda hem başka çocuklarla oyuncakları paylaştığı, hem de onlarla zaman zaman kavga ettiği gözlenebilir (Binbaşıoğlu, 1992, Yavuzer, 2010, Köknel, 1999, Demiral, 2004, Bee ve Boyd, 2009).

Yaşamın ikinci yılındaki hızlı gelişme, çocuğun birçok yönden çevresi ile bağımsız ilişkiler kurmasına imkan sağlar. Bedensel yönden gelişme ve motor yeteneklerle, dil becerilerinin kazanılması çocuğun bağımsız davranışlarını arttırır. Çocuk her geçen gün biraz

daha bağımsızlığından haberdar olmaya başlar. Bu yaşta anneye olan bağımlılık davranışı pek fazla kendini göstermez. Ancak zor durumda kaldığı ya da korktuğu zaman çocuğun yanına koşacağı kişi annesidir (Yavuzer, 2010, Cüceloğlu, 1999). Çocukluk döneminde iki buçuk yaş gelişimin oldukça güç bir dönemidir. Bu dönemde çocuk, dengesiz, olumsuz, kararsız ve isyankardır. Yetişkinlerin sözlerini dinlemek istemez ve tersini yapar. Davranışları kısıtlandığında öfkelenir. Çevresinden yardım istemez ve her şeyi kendisi başarmak ister. Bu döneme “başkaldırma dönemi” de denebilir. İkinci ve üçüncü yaşları içine alan “özerklik” döneminin tüm inatçılığı ve olumsuzluğu oldukça dikkat çekicidir (Yavuzer, 2010).

İlk üç yılda bütün çocuklar teke tek ilişki ihtiyacı hisseder ve bu dönemde anne ile temaslarının mümkün olduğunca yoğun olması önemlidir. Çocukların bu tek kişilik yoğun ilgi ihtiyacı karşılanabilirse temel güven duyguları da sağlıklı bir şekilde gelişebilir. Üç yaşlarından itibaren tam bir sosyalleşme ve birey olma dönemine girilir. Anaokulu gibi bir sosyal kuruma gitmek bu dönemde çocuğun sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için önemlidir. Zira yaşlılarıyla bir arada olma, oyun oynama ve yaşantıdan deneyim kazanma ihtiyacı bu kurumlarda karşılanabilmektedir. Buna karşılık çocuk üç yaşını geçmiş olmasına rağmen hala sadece yetişkinlerle birlikte oluyorsa, çocuklarla zaman geçirme fırsatı verilmiyorsa, bu durum sosyalleşmesini ve yaşlılarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesini geciktirir. Zira çocuk paylaşmayı, beklemeyi, dinlemeyi, kurala uymanın önemini ve gruba ait olmayı, en etkili biçimde diğer çocuklarla yaşadığı deneyimlerinde öğrenir (Temur, 2001).

Üç yaşından itibaren çocuk, artık sosyal kişilik kazanmaya başlamakta ve çevresinde akranlarını aramaktadır. Bu akran grubu tarafından kabul edilme veya en azından küçük bir akran grubuna dahil olma bu dönemin en önemli gelişimsel aşamalarındandır. Üç yaş çocuğu akranlarıyla eşgüdümüne ve işbirliğine dayalı oyunları tercih etmektedir. Daha önceki yıllara göre egosantrik yapısında azalma olur. Küçük grup oyunlarında sırasını bekleyebilir ve oyuncaklarını paylaşabilir (Akman ve Gülay, 2009).

Dört yaş çocuğunun oyunları üç yaşta olduğundan daha uzun sürelidir. Ancak oyun sırasında her çocuğun kendi isteğinin yerine getirilmesi ile ilgili talepleri dikkat çeker. Bu da bazen çatışmalara neden olur. Öğretici olma özelliği olan bu çatışmalar çocuk için son derece önemli olan toplumsal deneyimlerdir. Çocuk diğer çocuklarında kendisi gibi isteklerinin olduğunu, onlarla birlikte olmak istiyorsa bu isteklerin bazılarının yerine getirilmesi gerektiğini, bunun içinde kendi isteklerinin bazılarında vazgeçmesi veya başka bir zamana erteleme gerektğini öğrenir. Kazanılan bu yaşantı onun sosyalleşmesine büyük katkı sağlar (Oktay, 1999). Dördüncü yaşta rekabet davranışı daha belirgin bir hale gelmiştir. İki yaşından

sonra bazı çocukların kendisi ile akranlarını kıyaslamaya başladıklarını gözlemek mümkündür. “Benim resmim daha güzel”, “Ben senden daha büyüğüm”, “Ben senden daha güçlüyüm” gibi ifadeler çocuklarda kıyaslamamanın ilk belirtileri olarak değerlendirilebilir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Beş yaş çocuğunda sosyalleşmenin en önemli belirtilerinden biri de diğer çocuklarla iyi ilişkiler kurma isteğidir. Akranları ile birlikte olmak bu yaş çocuğu için son derece önemlidir. Grup oyunlarından hoşlanır. Bu yaşta hem oyun süreleri uzar hem de grup üye sayısında artış gözlenir. Ancak bu artış altı-yedi kişiyi geçmez. Genellikle gelişim düzeyleri birbirine yakın çocuklar aynı grupta yer alırlar. Oyunları daha düzenli, bilinçli ve dengeli duruma gelmiştir (Oktay, 1995). Daha bilgili ve olgun birey görünümünde olan beş yaş çocuğu, çevresine karşı dostça bir yaklaşım içindedir. En belirgin özellikleri arasında, yeterli ve dengeli oluşu gelmektedir. Beş yaşındaki çocuk, yeteneklerinden en iyi biçimde yararlanmak ister; hak ettiği sorumluluk ve ödüllere biraz olsun sahip olmaktan hoşlanır. Beş yaş çocuğu, yaşadığı kültür çevresine uyum göstermesini, başarılı bir kontrolle gerçekleştiren çocuktur. Kısaca, bu üstün özellikleriyle beş yaş çocuğu, yüksek derecede toplumsallaşmış bir birey görünümündedir (Yavuzer, 2010).

Bu yaş çocuğu kendi başına ya da arkadaşlarıyla birlikte oynadığı evcilik oyunları ve dramatik oyunları her geçen gün biraz daha geliştirir. Ev dışında daha mutlu olur. Arkadaşlarını kendi seçer ve çoğunlukla onlarla iş birliği yapar. Yetişkinler ya da kendisinden küçükler yerine akranlarıyla bir arada olmayı tercih eder. Sıkıntılı ya da üzgün arkadaşlarının duygularını paylaşmaya ve onları rahatlatmaya çalışır. Ayrıca ister oyunda, ister günlük yaşamda kendisine verilen bir işte olsun, başladığı işi tamamlamayı sever. Günlük işlerinde kendine yeter bağımsız hale gelmiştir. Daha ilgili ve olgun bir birey görünümündedir. Çevresindekilere karşı da dostça bir yaklaşım içindedir. Bu dönemde çocuk sahip olduğu yeteneklerinden en iyi şekilde yararlanmak ister; hak ettiği sorumluluk ve ödüllere az da olsa sahip olmaktan hoşlanır (Akman ve Gülay, 2009).

Bu dönemde çocuk, okul öncesi eğitim kurumlarıyla da tanışır. Bu zamana kadar birçok sosyal beceriyi anne-babalarından ve diğer yetişkinlerden öğrenen çocuklar, okula geldiklerinde evde kabul gören birçok sosyal beceri ve davranışının, okulda kabul görmediğini ya da okulda farklı biçimlerde davranılması gerektiğini keşfeder. Çocuk okulda sadece, sosyalleşmeyle ilgili kabul gören davranışları öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda aile dışındaki yetişkinlerle ve akranlarıyla etkili bir şekilde etkileşimde bulunma yollarını da öğrenir (Senemoğlu, 1998).

Çocuk 6 yaşına geldiğinde 2,5 yaşında görülen olumsuz evrenin belirtilerini tekrardan göstermeye başlar. Dengesiz, sürekli karşı çıkan, isyankar bir tutum ve davranış içerisine girer. Ani ruh hali değişiklikleri gösterirler. Anne-baba bu ani değişikliklere bir anlam veremez. Yine 2,5 yaşında yaşamış olduğu karar verme güçlüklerini yaşar ve bir şeyin olumlu ve olumsuz iki yüzü arasında hızla gelip gider (Yavuzer, 2010).

Altı yaş çocuğu son derece meraklı olup çevresindeki her şeye ilgi duyar. Yeni girişim ve deneyimlerde bulunmaktan hoşlanır. Düşünce açısından realisttir. Kendisine konulan yasaklar ve uyması istenilen kurallar için neden sorusunu sorar. Başkalarını düşünmeye, başkalarının haklarına saygı duymaya başlar. Çevresindeki kişilerle ilgilenmeye çalışır, onların sevinç, üzüntü gibi duygularını anlamaya ve paylaşmaya başladığı gözlenir. Empati bu yaşta tam olarak ortaya çıkar. Çocuk kendi kendini eleştirebilir. Anne babasına olan bağımlılığı devam eder ancak öğretmeni ve arkadaşlarına verdiği önem giderek artar. Yalnız başına oynamaktan hoşlanmaz. Organize edilmiş grup oyunlarından hoşlanır (Işık, 2007). Altı yaş çocuklarında başkaları ile iyi ilişkiler kurma, paylaşma, işbirliği, dostluk, sempati gibi davranışların yanı sıra rekabet, kavga gibi davranışlarda gözlemlenebilir (Mussen ve ark., 1990; Çağdaş ve Seçer, 2002).

1.3.3. 9-10 Yaş Çocuklarında Sosyal Beceriler

“Son çocukluk” adı verilen dönemin başlarında (kızlarda 6-11 yaş, erkeklerde 6-13 yaş) çocuk ergenliğe geçiş olgunluğu kazanmaktadır ve bu yüzden çocukta dengesiz ve olumsuz bir gelişim dikkatimizi çeker ama 7 yaştan itibaren bu durum yerini giderek düzenli ve dengeli bir döneme bırakır (Yavuzer, 2010). Çocuk anlık isteklerini erteleyebilir ve giderek sağduyulu olmaya başlar. Gül (2000), 7-12 yaş arasında yer alan ve ilkökul yıllarına denk gelen bu dönemde, ben-merkezci konuşma ve düşüncenin önemli ölçüde azaldığını, çocuğun bilişsel güçlüklerin üstesinden gelmeye başladığını söyler.

7 yaşına yaklaştıkça, çocuklar problemlerini daha erken yaşlarda kullanamadıkları, çeşitli bilişsel stratejilere başvurarak somut bir şekilde çözmeye başlarlar. Çocukların bu yaşlarda okul ortamına katılmalarıyla, olayları farklı açıdan görebilmeleri ve karmaşık ilişkiler hakkında kavramsal düşünmelerinin aynı zamana denk gelmesi pek rastlantı değildir (Paiget, t.y.).

İlkokul çağı döneminde, çocuğun ana-baba ile özdeşimin yanı sıra, öğretmen ve arkadaş gibi başka kişilerle özdeşimleri de önem kazanır. Ana-babanın çocuğa aktardığı değer

ve kuralların yanı sıra çocuğun kendisinin de etkin olarak anladığı, benimsediği değer ve yargılar önem taşımaya başlar. Bu nedenle bu dönemde çocuğun ilişki kuracağı kişiler, özellikle öğretmen ve oyun arkadaşları, özel önem kazanmaktadır.

Havighurst son çocukluk dönemindeki çocukların yerine getirmeleri zorunlu olan gelişim görevlerini şöyle sıralamıştır:

- 1- Okuma, yazma ve hesaplama ile ilgili beceriyi geliştirir.
- 2- Kendine ve gelişmekte olan vücuduna karşı olumlu tutum geliştirir.
- 3- Cinsiyete uygun rolleri benimser ve onlarla özdeşleşir.
- 4- Kurallı ve grup oyunları iletişimle birlikte başlar.
- 5- Vicdan ve ahlaki değerler sistemini geliştirir.
- 6- Mantıklı ve somut düşünme becerisi ortaya çıkar.
- 7- Gündelik yaşam için gerekli kavramlar geliştirir.
- 8- Kişisel bağımsızlık kazanır. Kurum ve kişilere karşı tutumlar geliştirir.
- 9- Değer sistemi geliştirir.
- 10- Akranlarıyla iyi ilişkiler kurmayı öğrenir (Gander& Gandiner, 1998).

Aynı yaş grubunun sosyal beceri gelişimi, Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarında şu şekilde sıralanmaktadır:

- 1- Değişebilen ve yaşlıları tarafından empoze edilen kurallarla fazla ilgili olurlar.
- 2- Yaşlılarından, cinsel konular hakkında doğru ya da yanlış bilgi alırlar.
- 3- Yarışma ve rekabet ortamlarından hoşlanırlar, hırslıdırlar. Kendileriyle gurur duyarlar.
- 4- Kızlar ve erkeklerin ilgi duydukları konular farklıdır.
- 5- Kızlar ve erkekler arasındaki farklılıklar, sık sık tartışmalara yol açar.
- 6- Özellikle aynı cinsten olan yaşlılarla fiziksel oyunlar oynanırken aşırı enerji sarf edilir.

- 7- Hem erkekler, hem de kızlar hobileri ile ilgilidirler.
- 8- Yaşıt grubunun bu yaşlardaki çocuklar üzerindeki etkisi gittikçe artar.
- 9- Okul aktivitelerindeki aşırı hırs, başarısızlıkla başa çıkmayı zorlaştırabilir.
- 10- Öğretmenin desteği ve beğenisine olan ihtiyaç devam eder.
- 11- Beklenen sorumlulukları yerine getirebilir.
- 12- Diğer insanların duygularına olumlu ve/veya olumsuz bir şekilde tepki verirler.
- 13- Eleştirilme ve alay edilme konusunda hassastırlar.
- 14- Yetişkinlerle sıcak, arkadaşça ilişkiler kurmaya çalışırlar.
- 15- Endişeler daha çok kişinin kendisine saygısını ve güveninin tehdit eden olaylarla ilgilidir. Örneğin, anne-babadan birini kaybetme, ailenin ekonomik durumunda bozukluk vb.
- 16- Tutumları, sosyal değerleri ve inanç sistemlerini sorgular ve test ederler; bu da duygusal çatışmaya yol açabilir.
- 17- Kuralların sebeplerini anlarlar ve davranışlarını bu kurallara göre ayarlarlar.
- 18- Kendi davranışlarını değerlendirmeye başlarlar, kendileri için standartlar belirlerler, davranışlarının sorumluluklarını üstlenirler.
- 19- Cinsiyet rollerine uygun hareket ederler.
- 20- Kişisel bağımsızlıklarını kazanırlar.
- 21- Sahip oldukları eşyaların öneminin farkındadırlar.
- 22- Kendilerini birçok konuda yeterli hissederler, ev dışı veya evdeki işleri bağımsızca yapabilirler.
- 23- Soyut kelimeleri daha fazla kullanmaya başlarlar.
- 24- Argo kelimeler kullanmaya başlarlar (<http://mebk12.meb.gov.tr/>).

1.3.4. 9-10 Yaş Çocuklarında Sosyal Becerileri Etkileyen Etmenler

Korkmazlar'a göre (1995) okul çocuk için yeni ve karmaşık bir sosyal çevreye girmek, birey olarak toplumda yer almak, dış dünyaya açılmak demektir. Çocuk okulla birlikte ilk defa bir takım hakları ve sorumlulukları olan bir ortama girer. Çocuk okula devam etmek, derslerine çalışmak ve okul çalışmalarına katılmak zorundadır. Eğer çocuk belli bir bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal olgunluğa erişmişse okulla tanışınca önemli sorunlar yaşamaz. Bunun için çocuğun kendi yaşına uygun bir öğrenme, anlama, kavrama düzeyine, yaşına uygun zihinsel gelişim düzeyine, anne-babadan kopup okula uyacak kadar ruhsal olgunluğa sahip olması gerekir. İlkokula uyum dönemini 2-3 haftada atlatan çocukların tepkileri sağlıklıdır. Bu süre uzarsa ortada bir problem var demektir. Bu problem ebeveyn ve öğretmen işbirliği ile ortadan kaldırılabilir. Bazı çocuklarda bu sorunlar okul fobisine dönüşebilir. Okul fobisi oluşmuş çocuklarda okula gitme saatlerinde karın, mide ağrıları, ateş çıkması gibi problemler gözlemlenebilir.

Okulla birlikte çocukların sosyal becerilerini etkileyen diğer önemli ortam "akran grupları" dır. Akran grupları çocuğun sosyalleşmesinde çok büyük rol oynar. Korkmazlar'ın (1995) belirttiğine göre akran grupları bazı ihtiyaçları, örneğin yetişkin denetiminden kaçmak gibi bir isteği karşıladığı için oluşur. Akran grupları 6-12 yaş döneminde gelişir. Bu gruplar seçicidir. Özellikle cinsiyet, yaş ve sosyal statü bu yaşta akran grubuna seçilmede önemli kriterlerdendir. Gül (2000) arkadaşlık grubunun yapısının ve işleyişinin aile ve okul gibi diğer sosyal gruplardan çok farklı olduğunu belirtir. Akran grubunun üyeleri hemen hemen aynı yaşadadır. Yüz yüze ilişkileri kuvvetlidir. İlgileri gelecekte çok günlük ve anlaktır. Yavuzer (2010) bu dönemde akran grubu içinde görülen bazı özellikleri şöyle açıklamaktadır:

- 1- Kolay etkilenme: Yavuzer'e göre bu dönemdeki çocuklar, kendi arzularının, diğer çocukların doğrultusunda olduğu inancındadırlar. Bu da onların gruba kabul edilmelerini kolaylaştırır. Yaşam süreci içinde, belki de hiçbir dönemde rastlanmayacak düzeydeki kolay etkilenme bu evrede görülür.
- 2- Karşıt görüşte olma: Kendi akranlarının görüş ve düşüncelerini kolayca paylaşan, kabul eden çocuk, diğer taraftan, daha büyük çocukların ve erişkinlerin görüşlerine şiddetle karşı koyar. Karşıt görüşte olma, küçük çocuklarda görülen "negativizm" le, yani olumsuzlukla benzerlik taşır. Bu çocukluk dönemi boyunca devam eder.

- 3- Rekabet: Akran grupları içinde yer alan çocuk kendini büyük bir rekabet ortamının içinde bulur. Gruplarda rekabet üç biçimde görülür. Bunlar; grubun kendini tanıma amacına yönelik olarak grup üyeleri arasında süregelen rekabet, kendi gruplarıyla rakip gruplar arasında çatışmalar ve gruba toplumu düzenleyen diğer sosyal kurumlar arasındaki çatışmalardır. Bunların, her biri, çocuğun sosyalleşmesini farklı biçimde etkiler. Son çocukluk dönemindeki rekabet, çoğunlukla kavgaya neden olur.
- 4- Sorumluluk: Kalabalık aileden gelen çocuklar, şartlar ve ilgisizlik nedeniyle çoğu zaman kendi işlerini kendileri yapmak ve hatta kendilerinden küçük kardeşlerine bakmak zorunda kaldıklarından, sorumluluk duygularının daha fazla geliştiği görülmektedir. Kendi evlerinde bazı sorumlulukları üstlenmeyi öğrenen bu çocuklar, akran gruplarına sadece başarılı bir şekilde uyum göstermekle kalmamakta, aynı zamanda sıklıkla grubun doğal lideri konuma yükselmektedirler (Yavuzer, 2010).

Akran gruplarında önemli bir diğer belirleyici de oyun kavramıdır. Bu dönemde çocuklar, oyuna çok düşkündürler. Çocuk oyunları, bir bakıma toplumsal yaşamın benzetim yoluyla yeniden üretilmesi ve yorumlanmasının anlatımıdır. Oyun, yaşamın kurallarını, yarışarak, zorluklarla baş ederek öğrenme ve yeni durumları deneme yoludur. Çeşitli oyunlarda farklı roller üstlenmek, çocuğa haz verir. Ayrıca çocuk, paylaşmayı, yarışmayı, başkaları ile olumlu ilişkiler kurmayı, sosyalleşmeyi öğrenerek kendini oyunlar içinde tanıyarak geliştirir. Bu evre çocukların akranları ile daha çok birlikte olmak istedikleri bir dönemdir. Bu psiko-sosyal gelişimin doğal bir sonucudur. Kurdukları farklı sosyal ilişkiler yoluyla sürekli etkileşim içinde bulunan çocuk, dış dünyayı oyunlar aracılığıyla daha iyi anlayarak daha karmaşık düşünce şemaları geliştirebilir (Aydın, 2010).

1.3.5. Çocukların Evlilik Çatışması Algılarının Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki

Etkileri

Evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi üzerinde daha önce durmuştuk. Kısaca özetlemek gerekirse, evlilik çatışması çocuklar üzerinde saldırgan davranışlar, içe kapanma, okul başarısında düşüş, arkadaşlık ilişkilerinde uyumsuzluk gibi birçok olumsuz sonuca yol açar (Cummings ve Davies, 1994). Osborne ve Fincham (1996), çocukların ebeveyn çatışması algısının çocuğun sosyal uyumunu da olumsuz yönde etkilediğini söylemişlerdir. Oluşan diğer sorunlar arasında benlik saygısında azalma, duygusal ve davranışsal uyum sorunları, özellikle de çatışma ya da boşanma süreci boyunca oluşmaya

eğilimli olan zayıf anne-çocuk ilişkisi, aile içindeki uyumda azalma, aile üyeleri arasında gruplaşma eğilimi ve çocuklar olgunlaştıkça yakın ilişkilerin kalitesinde düşme sayılabilir (Lauer ve Lauer, 1997).

Whiteside-Mansell, Bradley, McKeley ve Fussell (2009), ebeveyn çatışmalarının çocukların sosyal gelişiminde olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymuş, düşük gelirli ve okul öncesi dönemde çocuğu olan ailelerle yaptıkları çalışmalarında ebeveynler arası çatışmanın çocukta daha zayıf sosyal gelişime neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu kanıyı destekleyen başka araştırmalar da vardır. Örneğin çatışma, çocuklar üzerinde sağlanan disiplinin etkisinin ve tutarlığının azalmasına; dolayısıyla çocuklarda antisosyal davranışların artmasına neden olabilmektedir (Fauber, Forehand, Thomas ve Wiersen, 1990). Aynı şekilde, Davies ve Cummings (1994) evlilik çatışmasının yaygın olduğu ailelerde çocuk eğitiminde tutarsız disiplin yönteminin kullanıldığını ifade etmektedir. Onlara göre de tutarsız disiplin yöntemlerinin kullanılması, çocukların sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyecektir. Aynı davranışa her seferinde farklı tepki verildiğini gören çocuk, davranışının iyi mi kötü mü olacağı konusunda bir karara varamayacak ve sosyal yönden kendini geliştiremeyecektir.

Cox, Paley ve Harter (2001) evlilik çatışması yaşanan ailelerde zamanla çatışmanın ebeveyn-çocuk ilişkisine de yansıdığını ifade etmektedir. Bu durum da ebeveyn, çocukla ilişkisinde sürekli eleştiren bir tavır takınabilmekte ya da aşırı tepkisel bir davranış ortaya koymaktadır. Ayrıca yaşanan çatışmalar, ebeveynlerin çocuğun bakımı ve eğitimiyle yeterince ilgilenmemelerine yol açmaktadır.

Evlilik çatışmasının çocuk üzerindeki etkisini belirleyen temel etmen ebeveynlerin çatışmayı ele alış biçimidir. Ebeveynlerin yaşanan çatışmaları yapıcı ve yıkıcı biçimde çözmesi evlilik çatışmanın çocuğu ne yönde ve ne oranda etkileyeceğini belirleyen kritik faktördür. Buna göre yıkıcı çatışmalar, çatışmaya şahit olan çocukların söz konusu evlilik süreci ile ilgili olumsuz biliş, duygu ve düşünceler geliştirmesine ve içe çekilmeyi, korkuyu, savunmacılığı ya da fiziksel, sözel ve sözel olmayan saldırganlığı içeren davranış sorunları sergilemesine yol açmaktadır. Buna karşılık yapıcı çatışmalar ise çatışmaya sahip olan çocuğun olumlu biliş, duygu ve davranışlarında, algıladığı sosyal destekte ve pozitif duygulanımında herhangi bir değişikliğe yol açmamaktadır (Goeke-Morey, Cummings ve Papp, 2007).

Goodmann, Barfoot, Frye ve Belli (1999), evlilik çatışması ile çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarında evlilik çatışmasını

daha sık yaşıyan ve daha saldırgan taktikler kullanan ve bunun sonucu olarak daha büyük gerginlik bekleyen ebeveynlerin çocuklarının daha az sosyal problem çözme becerisine sahip olduğu, daha az sıklıkta evlilik çatışması yaşıyan ve daha çok mantıklı taktikler kullanan ve buna bağlı olarak daha çok yakınlık bekleyen ebeveynlerin çocuklarının daha iyi problem çözme becerisine sahip olduğu hipotezleri desteklenmiştir.

1.3.6. Çocukların Evlilik Çatışması Algıları ile Çocukların Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Yapılan Araştırmalar

Ailenin çocuğun sosyal becerilerinin gelişiminde çok önemli olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Sosyal ve duygusal gelişimde anne babalar, çocuğun duygusal ifadelerini ve sosyal becerilerini güçlü biçimde etkileyen en önemli modelleri oluştururlar. Sosyal etkileşim kuramları içinde yer alan sosyal öğrenme teorisine göre; insan davranışları sadece pekiştirme yoluyla değil, davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile açıklanabilir. Buna göre Bandura, gözlem yoluyla öğrenme üzerinde durmuş ve gözlem yoluyla öğrenmeyi; dikkat etme, bellekte saklama, davranışı meydana getirme, güdülenme süreçlerini kapsar şekilde açıklamıştır. Başkalarını gözlemleyerek model alma, çocuklar için özellikle anne baba tutumları açısından geçerli bir yaklaşım biçimi olarak değerlendirilmiştir (Aydın, 2010).

Çocuklar sosyal becerileri aile içindeki yaşantılarıyla beraber kazanmaya başlarlar. Çetin ve arkadaşlarına (2002) göre çocuklar sosyal becerileri ana babalarıyla ya da bakıcı durumundaki kişilerle ilişki kurarak öğrenmeye başlarlar; daha sonra sosyal gruba kardeşler, akranlar ve diğer yetişkinler katılır ve sosyal beceriler böylece gelişir (Çetin ve ark., 2002).

Aile içindeki ilişkilerin temelini, ana ve babanın birbirine karşı tutumu oluşturur. Onların sevgi ve anlayışla sürdürdükleri karı koca ilişkisi, evin genel havasını belirler. Uyumlu ve sıcak ilişkiler, ana ve babadan çocuklara doğru yayılır. Gergin ve sürtüşmeli bir karı koca ilişkisi, çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratır (Yörükoğlu, 2010).

Çocuk evde yetişkinlerde gördüğu davranış biçimlerini model alarak, okulda sosyal uyum ve becerilerinde bu davranış biçimlerini kullanacakları düşünölmektedir. Çünkü anne - babalar sözel veya fiziksel saldırgan davranışlar için model oluşturarak, çocuklarına, fikir birliği olunmayan durumlarda nasıl davranılacağını dolaylı yoldan ve onaylanmayan bir şekilde öğretmektedirler (Özen, 1998).

Çocuk aile ilişkileri sağlıklı olduğu sürece mutludur. Aile ilişkilerinin çeşitli nedenlerle bozulması hafif bir tartışmadan boşanmaya kadar çeşitli çatışmalara yol açabilir. Evlilik ilişkilerindeki çatışmaları gözlemek çocuklarda strese neden olabilir ve uyum problemleriyle ilişkilidir. Şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu evlilik çatışmaları, ya da boşanmaların çocuklardaki anksiyete, saldırganlık, davranış bozukluğu gibi birçok uyumsuzluk, sosyal ve bilişsel yetersizlik ve düşük ders başarısı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Şendil, 1999).

Anne baba arasındaki sıklıkla tekrarlanan anlaşmazlık ve şiddetli tartışmalar çocuk üzerinde gerek aşırı koruyucu gerekse aşırı kısıtlayıcı anne baba davranışlarından çok daha yıkıcı bir etki yapmaktadır. Evde yaşanan gerilimli etkileşimler, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini derinden etkileyerek davranış sorunları geliştirmelerine neden olabilmektedir (Yavuzer, 2010).

Yapılan araştırmalar, anne babalar arasında yaşanan çatışmaların sıklığı arttıkça, çocuklardaki sıkıntı, güvensizlik ve öfke duygularının arttığını da göstermiştir. Yapılan başka bir araştırma sonuçlarına göre de, düşük şiddetteki çatışmalara oranla yüksek şiddetteki çatışmalara karşı daha fazla öfke, üzüntü, endişe, utanma ve çaresizlik duyguları göstermektedirler (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Seven (2008) tarafından yapılan araştırmada sosyal becerilerin cinsiyete, kardeş sayısına, annenin öğrenim durumuna ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşmaktadır. Sosyal becerilerin alt boyutları incelendiğinde ise atılganlığın, cinsiyet, ailenin genişliği, sosyo-ekonomik düzey, ebeveynin çalışma ve öğrenim durumu açısından farklılaştığı, işbirliğinin kardeş sayısına ve cinsiyete, öz-kontrolün de kardeş sayısı ve annenin öğrenim durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur.

Çatışma her evliliğin kaçınılmaz ve normal bir parçasıdır. Farklı çatışma tarzlarının çocuklar üzerinde farklı etkileri olduğu bilinmektedir. Bazı çatışma tarzları yapıcı iken, bazıları çocuklar için olumsuz olabilmektedir (Ulu ve Fışıloğlu, 2004). Şendil de (1999) bu görüşü desteklemiştir. Şendil'e (1999) göre anne-baba arasındaki çatışmaların, çocuklar için stres oluşturan ve birçok uyum problemlerinin gelişimine neden olan bir süreç olarak gözükmese de, her zaman çocuklar için zararlı olması gerekmez. Zira çatışma evliliğin doğal bir parçasıdır ve çiftin onu nasıl kullandığına bağlı olarak yapıcı ve yıkıcı olabilir. Örneğin; çocuk, çatışmalarını olumlu olarak çözdükleri takdirde birbirlerini seven insanların bile zaman zaman anlaşmazlıklar içerisine girebileceklerini, kırgınlıklarını ifade

edebileceklerini ve buna rağmen beraberliklerini sürdürebileceklerini anlar ve böyle bir gözlem, çocuğun kendi çatışmalarını çözüm becerilerini geliştirmede bir vesile olabilir (Şendil, 1999).

Çatışmalı ortamlarda saldırgan olmayı öğrenen çocuklar, kendilerinden daha büyük ve güçlü olarak gördükleri anne babalarına karşı saldırgan olamayabilirler fakat bunun yerine akranlarına veya kendinden küçük çocuklara karşı saldırganca davranabilirler. Bu konuda yapılan araştırmalar, yetişkinlerin kızgınlıklarına şahit olan çocukların, saldırgan davranışlar sergilediğini ortaya koymuştur. Bir deney ortamında çocuklara, birbirlerine öfkeyle bağırarak yetişkinlerin tartışmaları izletilmiştir. Bu izleme sonrasında çocukların, oyun arkadaşlarına karşı daha fazla fiziksel saldırganlık gösterdikleri gözlenmiştir (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Belsky ve ark. (2001), çocuğun yetiştirilme ortamıyla çocuğun sosyal özellikleri arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya koymuştur (Belsky ve ark., 2001). Campbell (2002), sosyal becerileri açıklamak için pek çok faktör belirlenmesine rağmen çocuğun davranışlarındaki tutarlılığı daha çok çocuğun ailesine bağlamıştır. Ailesel faktörlerden evlilik, eğitim ve çalışma durumu sosyal becerilere olumlu veya olumsuz etki edebilmektedir. Sosyo-ekonomik düzey, eğitim seviyesi, evlilik durumu gibi ailesel faktörler çocuğun yetiştirilme kalitesine etki ederek istenmeyen sosyal davranış ürünleri ortaya çıkmasına neden olabilir (Campbell, 2002).

Bowlby tarafından geliştirilen bağlanma teorisinden yola çıkarak Davies ve Cummings (1994), duygusal güven-güvensizliğe dikkat çekmiştir. Araştırmacılar, kronik ve yıkıcı ebeveyn çatışmasına maruz kalmanın, çocuğun olumsuz duygusal canlanmasını arttırarak çocuğun güvensiz hissetmesine neden olabileceğini öne sürmüşlerdir.

McCoy, Cummings ve Davies (2009) tarafından yapılan ve yaşları 5-7 arasında değişen 235 aileyle çalışılan araştırmada ebeveynlerin evlilikte yapıcı ve yıkıcı çatışmalar kullanmaları ile çocukların olumlu sosyal davranışlar geliştirmeleri arasındaki ilişkiye duygusal güvenliğin aracılık ettiği bildirilmiştir.

Kim, Guo, Koh ve Cain (2010) tarafından göçmen aileler üzerinde yapılan araştırmada ailede kullanılan disiplin yöntemlerinin (uygun veya sert) çocukların sosyal yeterliği ve davranış problemleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada yalnızca babanın sert disiplin yöntemleri uygulamasının çocukların davranış problemleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Özgül disiplin teknikleri arasında, yanlış davranışların düzeltilmesinin ve usa vurmanın çocukların sosyal yeterliğini arttırdığı bulunmuştur. Buna karşılık babanın

kollarına vurma, tokat atma, vurma gibi disiplin yöntemleri kullanması çocuğun problem davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Araştırma sonuçları özellikle babaların yanlış disiplin tekniklerini değiştirmesi gerektiğini göstermektedir.

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca çalışmada, çocukların evlilik çatışması algıları ile sosyal becerilerinin cinsiyet, okul türü, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın eğitim durumu, anne-baba yaşları ve aile gelirine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

Anne- baba arasında yaşanan evlilik çatışmaları ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki; araştırma yapılmasına yön veren temel etkidir. Sosyal becerilerin gelişiminde, öğretmen-öğrenci ve akran ilişkisi yanında anne-baba çatışmaları da önem kazanmaktadır. Ancak ülkemizde, 9-10 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesinde, çocukların evlilik çatışmaları algıları ile ilişkisini araştıran çalışmalar son derece azdır. Bu sebeplerden dolayı 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki araştırılacaktır.

1.4.1. Hipotezler

- 1- 9-10 yaş çocuklarının, evlilik çatışmasını yüksek düzeyde algılamaları ile sosyal beceri gelişimleri arasında negatif yönde bir ilişki vardır.
- 2- 9-10 yaş çocuklarının, evlilik çatışmasından dolayı oluşan kendini suçlama algılarının yüksek olması ile sosyal beceri gelişimleri arasında negatif yönde bir ilişki vardır.
- 3- 9-10 yaş çocuklarının, evlilik çatışmasından dolayı oluşan tehdit algılarının yüksek olması ile sosyal beceri gelişimleri arasında negatif yönde bir ilişki vardır.

1.4.2. Diğer Araştırma Soruları

- 1- Çocuğun sosyal becerilerinin alt boyutları (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupla bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) ile ebeveyn çatışmasını algılamasına ilişkin alt boyutları (algılanan tehdit, kendini suçlama, çatışma özellikleri) arasında ilişki var mıdır?

- 2- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- 5- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) doğum sırasına göre farklılaşmakta mıdır?
- 6- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) anne yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- 7- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) baba yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- 8- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 9- 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi

başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

10-9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları (evlilik çatışma özellikleri algıları, tehdit algıları, kendini suçlamaları) ve sosyal becerileri (temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupta bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri, bilişsel beceriler) aile gelirine göre farklılaşmakta mıdır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmektedir. Evlilikle ilgili çalışmalarda bulunan bazı araştırmacılar, anne babadan alınan ölçümlerin gerçeği tam olarak yansıtamadığını çünkü anne babanın çatışma olarak değerlendirmedeği bazı etkileşimlerin, çocuk tarafından çatışma olarak algılanabileceğini belirtmişlerdir (Emery ve O'Leary, 1984, Garthland ve Day, 1991, Grych, Seid ve Fincham, 1992, akt. Ulu Fıfıloğlu, 2004). Benzer bir şekilde, çocuğun çatışma olarak değerlendirmedeği bir etkileşimi, eşler çatışma olarak değerlendirebilmektedir (Fincham, 1998).

Bunun sonucunda; yakın dönemdeki çalışmalar, çocuğun bakış açısının daha önemli olduğunu vurgulamaya başlamıştır. Nitekim çocuklarla ilgili olarak, stres ve başa çıkma konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında, stresli bir olayın çocuk üzerindeki etkisinin anlaşılmasının en iyi yolunun, çocuğun o olay ya da durumla ilgili algılarına ve yorumlarına bakmak olduğunu göstermiştir ki bu da evlilik çatışması konusunda çocukların algı ve yorumlarını değerlendirmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır (Compas, 1987, akt. Ulu. Fıfıloğlu, 2004).

Literatür incelendiğinde, ülkemizde sosyal beceri üzerine yapılan araştırmaların çoğunlukla okul öncesi, ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerine yönelik olduğu, ilkökul öğrencileriyle yapılan araştırmaların ise az sayıda olduğu saptanmıştır. Bu çalışmalarda da sadece, çocuklara kazandırılması gereken sosyal beceriler ve bunları kazandırmak için yapılması gereken eğitim programlarının düzenlenmesinin üzerinde durulduğu gözlenmiştir. Çocukların evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin ise daha önce fazlasıyla ele alınmamış olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmada çocukların evlilik çatışması

algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişki saptanacaktır. Bu araştırmanın, çocukların sosyal becerileri gelişimleriyle ilgili olarak yapılan çalışmaları zenginleştireceği düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2011-2012 eğitim öğretim yılında, İstanbul ilinin Anadolu yakasındaki devlet okullarına ve özel okullara devam eden 9-10 yaş çocukları (ilkokul 3.ve 4. sınıf öğrencileri) oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise; İstanbul ilinin Anadolu yakasında bulunan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil edecek okulları barındıran, Maltepe ve Kadıköy ilçelerine bağlı 6 ilkokul (devlet-özel) oluşturmuştur. Bu ilçelerde bulunan devlet ve özel okullarından 3 ve 4. sınıfa devam eden 121'si kız ve 106'sı erkek olmak üzere toplam 227 öğrenciden meydana gelmektedir. Örnekleme oluşturan öğrencilerin seçiminde, sınıf öğretmenlerinin yardımıyla, anne babaları sağ, birlikte yaşayan ve alt, orta veya üst sosyo-ekonomik seviyelerinin birinde yer alma koşullarına uygunluk dikkate alınmıştır.

Öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.1.'de ve ailelerine ilişkin demografik bilgiler Tablo 2.2.'de verilmiştir.

Bu araştırma, betimsel ve ilişkisel bir çalışmadır. Tarama yönteminin kullanıldığı araştırmada veri toplama araçları olarak, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Tarama yöntemi, belli bir evrenden veya onu temsil eden örneklem grubundan belirli bir konuda bilgi elde etmek için yapılan inceleme, soruşturma ve araştırmalardır.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 2009).

Tablo 2.1. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin demografik özellikleri (N=227)

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kız	121	53,3
	Erkek	106	46,7
Okul türü	Özel	114	50,2
	Devlet	113	49,8
Sınıf	3. Sınıf	114	50,2
	4. Sınıf	113	49,8
Yaş	9 yaş	114	50,2
	10 yaş	113	49,8
Kardeş sayısı	Tek çocuk	75	33,0
	2 kardeş	118	52,0
	3 kardeş	21	9,3
	4 kardeş	8	3,5
	5 kardeş	2	0,9
	6 ve üstü	3	1,3
Kaçınıcı sırada	İlk çocuk	135	59,5
	2. çocuk	62	27,3
	3. çocuk	19	8,4
	4. çocuk	9	4,0
	5. çocuk	0	0,0
	6. çocuk	2	0,9

Araştırmaya katılan öğrencilerin %53,3ü kız ve %46,7'si erkektir. Bu öğrencilerin %50,2'si özel bir okula ve %49,8'i bir devlet okuluna devam etmekte olup yarısına yakını 3. ve diğer yarısı 4. sınıftadır. Öğrencilerin yine %50,2'si 9 ve kalan %49,8'i 10 yaşındadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü (%52,0) iki kardeştir ve öğrencilerin %59,5'i ailedeki ilk çocuktur. Öğrencilerin anne-babalarına ilişkin demografik özellikler ise aşağıda, Tablo 2.2. 'de verilmiştir.

Tablo 2.2. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin ailelerine ilişkin demografik özellikler (N=227)

Değişken	Grup	f	%
Annenin eğitim durumu	Hiç okula gitmemiş	5	2,2
	İlkokul mezunu	68	30,0
	Ortaokul mezunu	19	8,4
	Lise mezunu	38	16,7
	Üniversite mezunu	78	34,4
	Y. Lisans ve üstü	19	8,4
Babanın eğitim durumu	Hiç okula gitmemiş	3	1,3
	İlkokul mezunu	57	25,1
	Ortaokul mezunu	11	4,8
	Lise mezunu	42	18,5
	Üniversite mezunu	83	36,6
	Y. Lisans ve üstü	31	13,7
Ailenin gelir durumu	Düşük	14	6,2
	Orta	191	84,1
	Yüksek	22	9,7

Ortalama yaşı 37,72 olan annelerin eğitimleri bakımından en büyük grubu %34,4 ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. Bunu %30,0 ile ilkokul mezunları ve %16,7 ile lise mezunları takip etmektedir. En küçük grubu ise %2,2 ile hiç okula gitmemiş anneler oluşturmaktadır. Ortalama yaşı 41,35 olan babaların eğitim durumları da annelerin eğitim durumlarına benzemektedir. Babaların eğitim durumlarında en büyük grubu %36,6 ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. Bunu, %25,1 ile ilkokul mezunları, %18,5 ile lise mezunları takip ederken, en küçük grubu %1,3 ile hiç okula gitmemiş babalar oluşturmaktadır. Son olarak öğrencilerin %6,2'sinin aile geliri düşük, %84,1'inin orta ve %9,7'nin yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğrencilerin sosyal becerilerini belirlemek için öğretmenlere uygulanan “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği”, çocukların evlilik çatışması algılarını belirlemek için “Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği” ve öğrenci ile ailesi hakkında bilgi almak için “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

2.2.1. Aile Bilgi Onay Formu

Araştırmaya katılımcıların gönüllülük esasına göre katılmaları için bilgi ve onay formu hazırlanmıştır (EK 4).

2.2.2. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, aileye ait demografik özellikleri toplayabilmek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan toplam 17 soruluk bir formdur. Sorulardan 8 tanesi açık uçlu, 9 tanesi çoktan seçmelidir. Demografik Bilgi Formu'nda çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın yaşı, anne-babanın birlikte yaşayıp yaşamadığı, anne-babanın öğrenim düzeyi, anne-babanın mesleği, ailenin ekonomik durumu, boş vakitlerini nasıl değerlendirdikleri ve üye oldukları dernekler, kulüpler, vs. ile ilgili sorular yer almaktadır (Tablo 2.1. ve Tablo 2.2.).

2.2.3. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği, Akçamete ve Avcıoğlu (2005) tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenilirliği yapılmış, sosyal etkileşimi artırmak için iletişim yetersizliklerine yardım etmede önemli olan becerileri ölçmeyi amaçlamaktadır. Beşli dereceleme şeklinde oluşturulmuş likert tipi bir ölçektir. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği, 7 ile 12 yaşlarındaki çocukların sahip olması gereken sosyal becerileri içermektedir. Ölçekte beceriler 6 kategori altında toplanmıştır. Bunlar, temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, duygusal beceriler, grupla bir işi yürütme becerileri, etkileşim becerileri ve bilişsel becerilerdir.

Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alfa katsayısı hesaplanarak test edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa sayısı ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı $r = 0.97$ bulunmuştur.

Ölçeğin geçerliği iki ayrı yolla test edilmiştir. Bunlardan birincisinde uzman görüşü alınmıştır. Kapsamla ve ölçeğin genel özellikleriyle ilgili olarak testin kaç faktörden oluştuğunu anlamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi yoluyla ölçeğin yapı geçerliği test edilmiştir. Faktör analizinde principal component yöntemi kullanılmıştır. Burada Varimax rotasyonuna başvurulmuştur. Ölçekte faktör analizi yapılmadan önce bulunan 80 soru maddesi, faktör analizi sonucunda 69 soru maddesine düşmüştür. Bu matrixteki değerlere bakılarak 40 ve üzeri maddeler seçilmiştir. Birden fazla grup içerisinde yer alan ve 3'lü gruplarda yer alan soru maddelerine ölçekte yer verilmemiştir (Akçamete ve Avcıoğlu, 2005).

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve alt boyutlarının araştırma örneğine uygulanmasının uygunluğunu incelemek üzere tekrar bir güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek ve alt boyutlarında yer alan maddelerin güvenilirlik analizleri için *Alpha* modeli kullanılmıştır. Alpha (α) katsayısının 0,70'in üzerinde olduğu durumlarda, alt boyutun güvenilirliğinin yüksek olduğu kabul edilmiştir. “Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir” (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2006).

Yapılan güvenilirlik analizleri sonucu, ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları $\alpha=0,811$ ile $\alpha=0,931$ arasında olduğu bulunmuştur. Ölçeğin geneli, tüm maddeler üzerinden yapılan güvenilirlik testi sonucunda ise Cronbach' Alpha değeri 0,889 olarak hesaplanmıştır. Bu da bize Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile ölçeğin alt boyutlarını oluşturan maddeler arasında güçlü bir ilişki olduğunu ve boyutların güvenilirliğinin (iç tutarlılığının) yüksek olduğunu göstermektedir.

2.2.4. Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği

Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği, (Childrens Perception of Marital Conflict, CPIC), Grych, Seid ve Fincham (1992) tarafından geliştirilmiş olup çocukların ebeveynlerinin çatışmasını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla, 9-12 yaş çocuklarına uygulanmaktadır. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlaması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öz (1999) tarafından 9-12 yaş çocukları ile yapılmıştır.

Türkçede kullanılması uygun olan form, 35 sorudan oluşmaktadır. Bu ölçekte çatışmanın sıklığı, şiddeti ve çözümü ile ilgili maddeler, “Çatışma Özellikleri” (Conflict Properties) alt ölçeğini, algılanan tehdit ve başa çıkma mekanizmaları ile ilgili maddeler “Algılanan Tehdit” (Perceived Threat) alt ölçeğini ve son olarak içerik ve kendini suçlama ile ilgili maddeler de “Kendini Suçlama” (Self-Blame) alt ölçeğini oluşturmaktadır. Her madde için “doğru”, “bazen – biraz doğru”, “yanlış” seçeneklerinden biri işaretlenmektedir. “Doğru” 2 puan, “bazen-biraz doğru” 1 puan ve “yanlış” 0 puan almaktadır. Toplam 10 madde dönüştürülerek puanlanmaktadır. Yüksek puanlar olumsuzluğu ifade etmektedir. Yani yüksek “Çatışma Özellikleri” alt ölçeği puanı, çocuğun çatışmayı daha sık, içeriğini daha şiddetli ve daha çözümsüz algıladığını, yüksek “Algılanan Tehdit” alt ölçeği puanları, çocuğun çatışmadan dolayı daha çok tehdit algıladığını ve yüksek “Kendini Suçlama” alt ölçeği puanları çocuğun daha çok kendini suçladığını göstermektedir.

Ölçeğin iç geçerliliğine bakıldığında alfa katsayıları, tüm skala için; .85, “Çatışma Özellikleri” alt ölçeği için .84, “Algılanan Tehdit” alt ölçeği için .78 ve “Kendini Suçlama” alt ölçeği için de .77 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyonları ise; “Çatışma Özellikleri” alt ölçeği için .88, “Algılanan Tehdit” alt ölçeği için .75 ve “Kendini Suçlama” alt ölçeği için .77 olarak bulunmuştur (Grych ve ark. 1992).

Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeğinin alt boyutlarının araştırma örneğine uygulanmasının uygunluğunu incelemek üzere yapılan güvenilirlik çalışması sonucu ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları $\alpha=0,877$ ile $\alpha=0,902$ arasında değişmektedir. Bu nedenle, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan maddeler arasında güçlü bir ilişki olduğu ve boyutların güvenilirliğinin (iç tutarlılığının) yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. İşlem

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için araştırmacı tarafından İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğünden okullarda veri toplama için gereken izinler alınmıştır.

Okullar belirlendikten sonra ilkököl 3.ve 4. sınıfa devam eden çocuklar, sınıf öğretmenlerinin yardımıyla anne babalarının sağ olmaları, birlikte yaşamaları ve sosyo-ekonomik seviyeleri alt, orta ve üst olma kriterlerine uygun olarak belirlenmiştir.

Daha sonra bu çocukların anne-babalarına, araştırmanın amacını ifade eden genel bir bilgilendirme ve katılımcıların ve çocuklarının gönüllü olarak formları doldurmak isteyip istemediklerine dair bir izin yazısı gönderilmiştir.

Gönüllü olan ailelere “Demografik Bilgi Formu” çocukları aracılığıyla kapalı bir zarf içinde gönderilmiştir. Ailelerin doldurduğu “Demografik Bilgi Formu”, kapalı zarflarda çocukları vasıtasıyla okula, çocukların öğretmenine geri yollanmıştır.

Çocuklara, sınıflarına tek tek girilerek açıklamalar yapılmış ve “Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği” uygulanmıştır (yaklaşık 15 dakika).

Sınıf öğretmenine de bu öğrencilerle ilgili “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçek, öğretmenler tarafından doldurulacağı için, öğretmenlere ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Araştırmacı ailelerin doldurduğu “Demografik Bilgi Formu” nu, öğretmenin cevaplamış olduğu “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” ile beraber öğretmenlerden geri alınmıştır.

Araştırma için Maltepe ve Kadıköy ilçelerinde bulunan 6 ilkokula (devlet okulları ve özel okullarına) 300 adet ölçek dağıtılmıştır. Bu ölçeklerden örnekleme oluşturacak adette (227 adet- %75,67) geri dönüş olmuştur.

2.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmaya katılan ilkokulların 3 ve 4. Sınıflarında eğitim gören öğrencilerden elde edilen verilerin tümü SPSS 17.0 (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) ile analize tabi tutulmuştur.

Analizler öncesi toplanan verilerin hata barındırıp barındırmadıkları ve araştırmanın amacı ile belirlenen sınırlar içinde olup olmadıkları kontrol edilmiştir. Analizlerde, çocukların kendi ve anne-babalarına ilişkin kişisel özelliklerinden bazıları tekrar gruplandırılmıştır.

Araştırma ile elde edilen verilerle ilgili aşağıdaki istatistikî çözümlenmeler yapılmıştır:

Örnekleme oluşturan çocukların ve ailelerinin demografik özelliklerini özetlemek açısından, değişkenlerinin frekans (N) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır (Tablo 2.1. ve Tablo 2.2.).

Çocukların Evlilik Çatışması Algısı ve Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları için aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (ss) değerleri hesaplanmıştır.

Çocukların çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama boyutlarından aldıkları puanlar ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak üzere Pearson Çarpım Moment Korelasyon tekniği kullanılmıştır.

Çocukların, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği ve alt boyutlarını algılama düzeylerinin cinsiyet, öğrenim gördükleri okul türü ve ailede kaçınıcı çocuk olarak doğduklarına bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadıkları bağımsız (ilişkisiz) gruplar t-testi ile incelenmiştir.

Çocukların, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği ve alt boyutlarını algılama düzeylerinin kardeş sayısı, anne-babanın yaşı, anne-babanın eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadıkları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile araştırılmıştır. Tek yönlü varyans analizlerinde anlamlı fark bulunduğunda, farkın hangi gruplar arasında olduğunu araştırmak üzere post-hoc Scheffe testi yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde, 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere ele alınan amaçlar doğrultusunda yapılan istatistikî analizlere yer verilmiştir.

Bulgular, araştırmanın amaçlarına uygun bir sıra ile tablolar halinde, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur:

3.1. Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği Alt Boyutlarından Alınan Puanlar ile 9-10 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Puan Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Bu alt bölümde, araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişki ile ilgili kurulan 3 hipotez incelenmiştir.

Alt bölümün başında önce araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının ölçekler ve alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamaları incelenmiş, daha sonra ise hipotezlere ilişkin ilişkiler ele alınmıştır. Araştırmaya katılan çocukların, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında bir ilişki olup olmadığı Pearson Çarpım Moment Korelasyon tekniği ile incelenmiş ve puanlar arasındaki korelasyon ilişkileri aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilmiştir (Kalaycı, 2006).

Tablo 3.1. 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algısı ölçeği alt boyutları için hesaplanan puanlara ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek Boyutları	N	Min.	Maks.	\bar{X}	ss
Çatışma özellikleri	227	0	32	6,44	1,31
Tehdit algısı	227	0	18	9,13	0,95
Kendini suçlama	227	0	12	2,41	0,74

Tablo 3.1.'de araştırmaya katılan çocukların ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanlar görülmektedir. 17 maddeden oluşan ve en çok 32, en az ise 0 alınabilecek çatışma özellikleri alt boyutu için araştırmaya katılan çocuklar için bulunan ortalama puan $6,44 \pm 1,31$ olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama puana göre araştırmaya katılan çocuklar, çatışmaları çok sık, içeriği şiddetli ve daha çözümsüz olarak pek fazla algılamamaktadırlar. 9 maddeden oluşan ve en çok 18, en az ise 0 alınabilecek tehdit algısı alt boyutu için hesaplanan ortalama puan ise $9,13 \pm 0,95$ olarak bulunmuştur. Araştırmada yer alan çocukların tehdit algısı seviyelerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir. Son olarak, araştırmaya katılan çocukların kendini suçlama alt boyutu için bulunan ortalama puanın $2,41 \pm 0,74$ olduğu görülmektedir.

En çok 18 ve en az 0 olabilecek bu alt boyut puanının örneklemdaki öğrenciler için hesaplanan ortalama puanı bize öğrencilerin kendilerini suçlama düzeylerinin yüksek olmadığını göstermektedir.

Tablo 3.2. 9-10 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri için hesaplanan puanlara ilişkin betimsel istatistikler

Alt Boyutular / lek	N	Min.	Maks.	\bar{X}	ss
1. Temel Sosyal Beceriler	227	34	85	65,60	8,20
2. İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	227	12	35	28,31	5,75
3. Duygusal Beceriler	227	13	35	27,11	5,86
4. Grupla Bir İşi Yürütme Becerileri	227	10	35	28,67	5,94
5. Etkileşim Becerileri	227	51	125	99,40	9,14
6. Bilişsel Beceriler	227	10	30	23,58	5,65
Sosyal Beceriler	227	137	345	272,68	15,44

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri yukarıda, Tablo 3.2.'de özetlenmiştir. Buna göre;

7 maddeden oluşan birinci sosyal beceri için alınabilecek en yüksek puan 85, en düşük puan ise 17'dir. Bu nedenle araştırmaya katılan öğrencilerin temel sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

7 maddeden oluşan ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerisi için alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 7'dir. Bu nedenle araştırmaya katılan öğrencilerin ilişkiyi başlatma ve sürdürme beceri düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

7 maddeden oluşan duygusal beceriler için de alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 7'dir. Bu nedenle araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal beceri düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

7 maddeden oluşan grupla bir işi yürütme becerileri için de alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 7'dir. Bu nedenle, araştırmaya katılan öğrencilerin grupla bir işi yürütme beceri düzeylerinin de yüksek olduğu söylenebilir.

25 maddeden oluşan etkileşim becerileri için alınabilecek en yüksek puan 125, en düşük puan ise 25'dir. Bu nedenle, araştırmaya katılan öğrencilerin etkileşim beceri düzeylerinin de yüksek olduğu söylenebilir.

6 maddeden oluşan bilişsel becerileri için alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 6'dır. Bu nedenle, araştırmaya katılan öğrencilerin bilişsel beceri düzeylerinin de ortalamanın üstünde olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin algısına göre araştırmaya katılan öğrencilerin genel sosyal beceri düzeylerinin (ölçek bazında) yüksek olduğu söylenebilir. 69 maddeden oluşan Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği için alınabilecek en yüksek puan 345, en düşük puan ise 69'dur. Araştırmaya katılan öğrenciler için hesaplanan ortalama puan, bize öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3. Öğrencilerin çatışma özellikleri alt ölçeği puanı ile sosyal beceri düzeyi puanı arasındaki ilişki

Ölçek		Çatışma Özellikleri	Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği
Çatışma Özellikleri	<i>r</i>	1	-,803**
	<i>p</i>		0,000
	<i>N</i>		227
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	<i>r</i>	-,803**	1
	<i>p</i>	0,000	
	<i>N</i>	227	

**İlişki 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3.3.'de görüleceği üzere, öğrencilerin, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeğinin çatışma özellikleri alt ölçeğinden aldıkları puan ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puan arasında negatif yönde, anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r = -,803$ ve $p <,01$). Buna göre evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan, yani çatışma özellikleri alt ölçeği puanı yüksek olan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu nedenle H_1 hipotezi doğru kabul edilmiş, doğrulanmıştır.

Tablo 3.4. Öğrencilerin kendini suçlama alt ölçeği puanı ile sosyal beceri düzeyi puanı arasındaki ilişki

Ölçek		Kendini Suçlama	Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği
Kendini Suçlama	r	1	-,497*
	p		0,018
	N		227
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	r	-,497*	1
	p	0,018	
	N	227	

*İlişki 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Öğrencilerin, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeğinin kendini suçlama alt ölçeğinden aldıkları puan ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puan arasında negatif yönde, anlamlı ve orta düzeyde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r = -,497$, $p <,05$). Evlilik çatışmalarında kendini suçlayan, yani kendini suçlama alt ölçeği puanı yüksek olan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu nedenle H_2 hipotezi de doğru kabul edilmiştir.

Tablo 3.5. Öğrencilerin tehdit algısı alt ölçeği puanı ile sosyal beceri düzeyi puanı arasındaki ilişki

Ölçek		Tehdit algısı	Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği
Tehdit algısı	r	1	-,726**
	p		0,000
	N		227
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	r	-,726**	1
	p	0,000	
	N	227	

**İlişki 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Öğrencilerin, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeğinin tehdit algısı alt ölçeğinden aldıkları puan ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puan arasında da negatif yönde, anlamlı ve yüksek düzeyde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r = -,726$, $p <,01$). Evlilik çatışmaları nedeniyle algılanan tehdit düzeyi yüksek olan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu nedenle H_3 hipotezi de doğru kabul edilmiştir.

3.2. 9-10 Yaş Çocuklarının Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği Alt Boyutları Puanları ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Bu alt bölümde, araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığı incelenmiştir (Tablo 3.6.).

Tablo 3.6. Öğrencilerin Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği alt boyutları puanları ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği alt boyutları puanları arasındaki ilişkiler (N=227)

Alt Boyut	Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği				
		Çatışma özellikleri	Tehdit algısı	Kendini suçlama	
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	r	-0,539**	-0,459**	-0,643**
		p	0,000	0,000	0,000
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	r	-,131*	-0,617*	-0,535*
		p	0,043	0,005	0,011
	Duygusal Beceriler	r	-0,755**	-0,709*	-0,469*
		p	0,000	0,001	0,011
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	r	-,208**	-0,726**	-0,055
		p	0,001	0,000	0,413
	Etkileşim Becerileri	r	-0,627**	-0,798**	-0,147
		p	0,001	0,000	0,016
Bilişsel Beceriler	r	-0,109	-0,613*	-0,022	
	p	0,099	0,008	0,758	

** İlişki $p <,01$ düzeyinde, *ilişki $p <,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının temel sosyal beceri düzeyleri ile çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre;

Evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan çocukların temel beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,539, p <,01$).

Evlilik çatışmaları sonucu tehdit algısı düzeyi yüksek olan çocukların temel beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,459, p <,01$).

Evlilik çatışmaları sonucu kendini suçlama düzeyi yüksek olan çocukların temel beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,643, p <,01$).

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının ilişkiyi başlatma ve sürdürme düzeyleri ile çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre;

Evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan çocukların ilişkiyi başlatma ve sürdürme düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,131, p <,05$).

Evlilik çatışmaları sonucu tehdit algısı düzeyi yüksek olan çocukların ilişkiyi başlatma ve sürdürme düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,617, p <,05$).

Evlilik çatışmaları sonucu kendini suçlama düzeyi yüksek olan çocukların ilişkiyi başlatma ve sürdürme düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,535, p <,05$).

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının duygusal beceriler düzeyleri ile çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre;

Evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan çocukların duygusal beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,755, p <,01$).

Evlilik çatışmaları sonucu tehdit algısı düzeyi yüksek olan çocukların duygusal beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,709, p <,05$).

Evlilik çatışmaları sonucu kendini suçlama düzeyi yüksek olan çocukların duygusal beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -,469, p <,05$).

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının grupla bir işi yürütme beceri düzeyleri ile çatışma özellikleri ve tehdit algısı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre;

Evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan çocukların grupla bir işi yürütme beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -.208, p < .01$).

Evlilik çatışmaları sonucu tehdit algısı düzeyi yüksek olan çocukların grupla bir işi yürütme beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -.726, p < .01$).

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının etkileşim beceri düzeyleri ile çatışma özellikleri ve tehdit algısı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre;

Evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan çocukların etkileşim beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -.627, p < .01$).

Evlilik çatışmaları sonucu tehdit algısı düzeyi yüksek olan çocukların etkileşim beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -.798, p < .01$).

Araştırmaya katılan 9-10 yaş çocuklarının bilişsel beceri düzeyleri ile sadece tehdit algısı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre evlilik çatışmaları sonucu tehdit algısı yüksek olan çocukların bilişsel beceri düzeyleri düşük olmakta veya olumsuz etkilenmektedir ($r = -.613, p < .05$).

3.3. 9-10 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçekleri ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Demografik Özelliklerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Bu alt bölümünde, araştırmaya katılan çocukların evlilik çatışması ve sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların, çocukların cinsiyetine, okul türüne, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne-babanın eğitim durumuna, anne-babanın yaşlarına ve ailelerin gelir durumlarına göre bir farklılaşmaya neden olup olmadığı incelenmiştir. Çocukların cinsiyet (kız, erkek), okul türü (özel, devlet) ve doğum sırasına bağlı olarak ölçek ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımız gruplar t-testi; çocukların kardeş sayısı, anne-babanın yaşları, anne-babanın eğitim durumu ve aile gelir durumlarına (düşük, orta, yüksek) bağlı olarak ölçek ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ise tek yönlü varyans (ANOVA) ile araştırılmıştır.

3.3.1. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.7. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi (N=227)

Ölçek/Boyut	Cinsiyet	Betimsel İstatistikler			t-testi			
		N	\bar{X}	ss	t	sd	p	
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ö.	Çatışma özellikleri	Kız	121	7,47	2,50	2,14	225	0,016*
		Erkek	106	4,82	2,38			
	Tehdit algısı	Kız	121	10,29	2,84	2,22	225	0,012*
		Erkek	106	7,80	2,06			
	Kendini suçlama	Kız	121	2,36	1,05	0,86	225	0,390
		Erkek	106	2,48	1,02			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	Kız	121	68,17	8,28	2,18	225	0,015*
		Erkek	106	62,97	8,20			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	Kız	121	30,93	5,89	2,06	225	0,029*
		Erkek	106	25,75	5,60			
	Duygusal Beceriler	Kız	121	29,04	5,84	2,11	225	0,021*
		Erkek	106	25,18	5,92			
	Grupla Bir İşi Yürütme Becerileri	Kız	121	28,32	5,88	0,94	225	0,348
		Erkek	106	29,07	6,03			
	Etkileşim Becerileri	Kız	121	98,67	18,10	0,65	225	0,515
		Erkek	106	100,25	18,25			
	Bilişsel Beceriler	Kız	121	23,36	5,76	0,63	225	0,529
		Erkek	106	23,83	5,54			
	Sosyal Beceriler (Ölçek)	Kız	121	278,49	15,98	2,38	225	0,005*
		Erkek	106	267,04	14,73			

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların cinsiyetinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve tehdit algısı alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile duygusal beceriler alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.7.).

Kız ve erkek çocukların, evlilik çatışması ölçeğinin *çatışma özellikleri* [$t_{(225)}=2,14$ ve $p<,05$] ve *tehdit algısı* [$t_{(225)}=2,22$ ve $p<,05$] bakımından algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu ve farkın kız çocukları aleyhine olduğu bulunmuştur. Bu boyutlara ait ortalama puanlar incelendiğinde, kız çocuklarının yaşadıkları çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı ($\bar{X}_{Kız}=7,47$ ve $\bar{X}_{Erkek}=4,82$); yine çatışmadan dolayı kendini erkek çocuklarına göre daha tehdit altında algıladığı ($\bar{X}_{Kız}=10,29$ ve $\bar{X}_{Erkek}=7,80$) görülmektedir. Çocukların çatışmalardan dolayı kendilerini suçlama düzeylerinde ise anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$).

Çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$t_{(225)}=2,38$ ve $p<,05$] ve *temel sosyal beceriler* [$t_{(225)}=2,18$ ve $p<,05$], *ilişkiyi başlatma ve sürdürme* [$t_{(225)}=2,06$ ve $p<,05$] ile *duygusal beceriler* [$t_{(225)}=2,11$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Boyutlara ilişkin kız ve erkek çocukları için hesaplanan ortalama puanlar incelendiğinde; kız çocuklarının temel sosyal becerilerde ($\bar{X}_{Kız}=68,17$ ve $\bar{X}_{Erkek}=62,87$), ilişkiyi başlatma ve sürdürme ($\bar{X}_{Kız}=30,93$ ve $\bar{X}_{Erkek}=25,75$) ile duygusal becerilerde ($\bar{X}_{Kız}=29,04$ ve $\bar{X}_{Erkek}=25,18$) daha başarılı oldukları görülmektedir. Ölçek bazında da kız çocuklarının ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal becerileri konusunda erkeklerden daha başarılı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır ($\bar{X}_{Kız}=278,49$ ve $\bar{X}_{Erkek}=267,04$).

3.3.2. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların öğrenim gördükleri okul türü değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.8. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının okul türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi (N=227)

Ölçek/Boyut	Okul Türü	Betimsel İstatistikler			t-testi			
		N	\bar{X}	ss	t	sd	p	
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ö.	Çatışma özellikleri	Özel	114	7,14	1,09	2,37	225	0,019*
		Devlet	113	5,23	1,08			
	Tehdit algısı	Özel	114	10,57	1,91	2,16	225	0,020*
		Devlet	113	7,55	0,94			
	Kendini suçlama	Özel	114	2,92	0,67	2,19	225	0,013*
		Devlet	113	1,89	0,43			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	Özel	114	68,46	8,02	2,17	225	0,016*
		Devlet	113	62,75	7,14			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	Özel	114	26,05	6,08	2,08	225	0,025*
		Devlet	113	30,58	5,43			
	Duygusal Beceriler	Özel	114	27,34	6,40	0,61	225	0,543
		Devlet	113	26,87	5,29			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	Özel	114	26,49	6,65	3,05	225	0,003*
		Devlet	113	30,86	4,89			
	Etkileşim Becerileri	Özel	114	99,06	9,71	0,29	225	0,775
		Devlet	113	99,75	9,21			
	Bilişsel Beceriler	Özel	114	23,61	5,98	0,10	225	0,921
		Devlet	113	23,54	5,33			
	Sosyal Beceriler	Özel	114	265,02	15,49	2,20	225	0,010*
		Devlet	113	280,35	14,13			

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların öğrenim gördükleri okul türünün, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile grupla bir iş yürütme becerileri alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.8.).

Özel ve devlet okullarında öğrenim gören çocukların, evlilik çatışması ölçeğinin *çatışma özellikleri* [$t_{(225)}=2,37$ ve $p < ,05$], *tehdit algısı* [$t_{(225)}=2,16$ ve $p < ,05$] ve *kendini suçlama* [$t_{(225)}=2,19$ ve $p < ,05$] alt boyutlarına ilişkin algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklı olduğu bulunmuştur. Bu boyutlara ait ortalama puanlar incelendiğinde, özel okullarda okuyan çocukların, yaşanan çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı ($\bar{X}_{\text{Özel}}=7,14$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=5,23$); çatışmadan dolayı kendilerini daha çok tehdit altında algıladıkları

($\bar{X}_{\text{Özel}}=10,57$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=7,55$) ve çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları ($\bar{X}_{\text{Özel}}=2,92$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=1,89$) görülmektedir.

Çocukların öğrenim gördükleri okul türüne bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$t_{(225)}=2,20$ ve $p<,05$] ve *temel sosyal beceriler* [$t_{(225)}=2,17$ ve $p<,05$], *ilişkiyi başlatma ve sürdürme* [$t_{(225)}=2,08$ ve $p<,05$] ile *grupla bir işi yürütme becerileri* [$t_{(225)}=3,05$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; özel okullarda öğrenim gören çocukların temel sosyal becerilerde daha başarılı oldukları ($\bar{X}_{\text{Özel}}=68,46$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=62,75$) ancak, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ($\bar{X}_{\text{Özel}}=26,05$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=30,58$) ile grupla bir işi yürütme becerilerinde ($\bar{X}_{\text{Özel}}=26,49$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=30,86$) devlet okullarında okuyan çocukların daha başarılı oldukları görülmektedir. Ölçek bazında ise devlet okullarında öğrenim gören çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceriler konusunda özel okullarda öğrenim gören çocuklardan daha başarılı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır ($\bar{X}_{\text{Özel}}=265,02$ ve $\bar{X}_{\text{Devlet}}=280,35$).

3.3.3. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.9. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi (N=227)

Ölçek/Boyutlar	Kardeş Sayısı	Betimsel İstatistikler			ANOVA testi		Scheffe (Fark Testi)	
		n	\bar{X}	ss	F	p		
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği	Çatışma özellikleri	Tek çocuk (1)	75	8,16	1,58	4,49	0,015*	1 ile 2, 3
		2 çocuk (2)	118	5,10	1,14			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	5,59	1,61			
	Tehdit algısı	Tek çocuk (1)	75	9,03	1,97	0,03	0,997	-
		2 çocuk (2)	118	9,08	1,10			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	9,09	1,07			
	Kendini suçlama	Tek çocuk (1)	75	2,95	0,14	4,29	0,021*	1 ile 2, 3
		2 çocuk (2)	118	2,21	0,20			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	2,12	0,26			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	Tek çocuk (1)	75	64,87	8,25	0,32	0,724	
		2 çocuk (2)	118	66,29	8,21			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	64,88	9,11			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	Tek çocuk (1)	75	26,33	6,20	4,66	0,013*	1 ile 2, 3
		2 çocuk (2)	118	29,24	5,48			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	29,50	5,54			
	Duygusal Beceriler	Tek çocuk (1)	75	26,81	6,29	0,20	0,820	-
		2 çocuk (2)	118	27,34	5,89			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	26,94	4,86			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	Tek çocuk (1)	75	25,07	6,62	4,72	0,010*	1 ile 2, 3
		2 çocuk (2)	118	29,46	5,43			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	29,68	5,45			
	Etkileşim Becerileri	Tek çocuk (1)	75	93,77	8,42	4,43	0,028*	1 ile 2, 3
		2 çocuk (2)	118	101,26	8,30			
		3 çocuk ve üstü (3)	34	99,76	7,59			
Bilişsel Beceriler	Tek çocuk	75	23,01	6,22	0,57	0,569	-	
	2 çocuk	118	23,89	5,36				
	3 çocuk ve üstü	34	23,74	5,39				
Sosyal Beceriler	Tek çocuk (1)	75	260,77	11,26	6,13	0,002*	1 ile 2, 3	
	2 çocuk (2)	118	278,97	12,42				
	3 çocuk ve üstü (3)	34	276,00	13,40				

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların kardeş sayısının, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve kendini suçlama alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla bir işi yürütme becerileri ve etkileşim becerileri alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.9.).

Çocukların kardeş sayısının, evlilik çatışması ölçeğinin *çatışma özellikleri* [$F=4,49$ ve $p < 0,05$] ve *kendini suçlama* [$F=4,29$ ve $p < 0,05$] boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre (Tablo 3.9., son sütun); fark tek çocuklarla (Grup 1), 2 ile 3 çocuk ve üstü sayıda kardeşi olanlar (Grup 2 ve 3) arasındadır. Çocukların ortalama puanlarına bakıldığında; tek

çocukların, yaşanan çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı ($\bar{X}_{\text{Tek çocuk}}=8,16$; $\bar{X}_{2 \text{ çocuk}}=5,10$ ve $\bar{X}_{3 \text{ çocuk ve üstü}}=5,59$) ve çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları ($\bar{X}_{\text{Tek çocuk}}=2,95$; $\bar{X}_{2 \text{ çocuk}}=2,21$ ve $\bar{X}_{3 \text{ çocuk ve üstü}}=2,12$) görülmektedir.

Çocukların kardeş sayısına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [F=6,13 ve p<,05], *ilişkiyi başlatma ve sürdürme* [F=4,66 ve p<,05], *grupla bir işi yürütme becerileri* [F=4,72 ve p<,05] ve *etkileşim becerileri* [F=4,43 ve p<,05] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre fark, tek çocuklarla (Grup 1), 2 ile 3 çocuk ve üstü sayıda kardeşi olanlar (Grup 2 ve 3) arasındadır. Boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; tek çocukların ilişkiyi başlatma ve sürdürme ($\bar{X}_{\text{Tek çocuk}}=26,33$; $\bar{X}_{2 \text{ çocuk}}=29,24$ ve $\bar{X}_{3 \text{ çocuk ve üstü}}=29,50$), grupla bir işi yürütme ($\bar{X}_{\text{Tek çocuk}}=25,07$; $\bar{X}_{2 \text{ çocuk}}=29,46$ ve $\bar{X}_{3 \text{ çocuk ve üstü}}=29,68$) ve etkileşim beceri düzeyleri ($\bar{X}_{\text{Tek çocuk}}=93,77$; $\bar{X}_{2 \text{ çocuk}}=101,26$ ve $\bar{X}_{3 \text{ çocuk ve üstü}}=99,76$) diğer çocuklara göre daha düşüktür. Ölçek bazında da tek çocukların ortalama puanlarının daha düşük olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan (2 çocuk, 3 çocuk ve üstü) daha düşüktür ($\bar{X}_{\text{Tek çocuk}}=260,77$; $\bar{X}_{2 \text{ çocuk}}=278,97$ ve $\bar{X}_{3 \text{ çocuk ve üstü}}=276,00$).

3.3.4. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların doğum sırası değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.10. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının doğum sırası değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi (N=227)

Ölçek/Boyut	Doğum Sırası	Betimsel İstatistikler			t-testi			
		n	\bar{X}	ss	t	sd	p	
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ö.	Çatışma özellikleri	İlk çocuk	135	6,05	1,25	0,41	225	0,683
		İkinci veya sonraki	92	6,39	1,17			
	Tehdit algısı	İlk çocuk	135	9,19	0,96	0,46	225	0,649
		İkinci veya sonraki	92	8,88	0,85			
	Kendini suçlama	İlk çocuk	135	2,64	0,87	2,23	225	0,016*
		İkinci veya sonraki	92	2,16	0,48			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	İlk çocuk	135	69,97	8,46	2,25	225	0,013*
		İkinci veya sonraki	92	61,02	7,79			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	İlk çocuk	135	28,54	5,64	0,72	225	0,471
		İkinci veya sonraki	92	27,98	5,93			
	Duygusal Beceriler	İlk çocuk	135	30,53	6,10	2,31	225	0,009*
		İkinci veya sonraki	92	23,49	5,47			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	İlk çocuk	135	28,61	6,10	0,17	225	0,867
		İkinci veya sonraki	92	28,75	5,75			
	Etkileşim Becerileri	İlk çocuk	135	103,58	9,70	2,18	225	0,024*
		İkinci veya sonraki	92	94,68	8,25			
	Bilişsel Beceriler	İlk çocuk	135	26,11	5,73	2,33	225	0,007*
		İkinci veya sonraki	92	20,79	5,47			
	Sosyal Beceriler	İlk çocuk	135	281,06	14,40	2,32	225	0,008*
		İkinci veya sonraki	92	262,72	13,88			

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların doğum sırasının, evlilik çatışması ölçeğinin kendini suçlama alt boyutu ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler, duygusal beceriler, etkileşim becerileri ve bilişsel beceriler alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.10.).

İlk ile ikinci veya sonra doğan çocukların, evlilik çatışması ölçeğinin *kendini suçlama* [$t_{(225)}=2,23$ ve $p < ,05$] alt boyutuna ilişkin algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklı olduğu bulunmuştur. Bu boyuta ait ortalama puanlar incelendiğinde, ilk doğan çocukların daha sonra doğanlara göre çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları görülmektedir ($\bar{X}_{ilk}=2,64$ ve $\bar{X}_{ikinci\ veya\ sonraki}=2,16$).

Çocukların doğum sırasına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$t_{(225)}=2,32$ ve $p < ,05$] ve *temel sosyal beceriler* [$t_{(225)}=2,25$ ve $p < ,05$], *duygusal beceriler* [$t_{(225)}=2,31$ ve $p < ,05$], *etkileşim becerileri* [$t_{(225)}=2,18$ ve $p < ,05$] ile *bilişsel beceriler*

[$t_{(225)}=2,33$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; ilk doğan çocukların temel sosyal becerilerde ($\bar{X}_{ilk}=69,97$ ve $\bar{X}_{ikinci\ veya\ sonraki}=61,02$), duygusal becerilerde ($\bar{X}_{ilk}=30,53$ ve $\bar{X}_{ikinci\ veya\ sonraki}=23,49$), etkileşim becerilerinde ($\bar{X}_{ilk}=103,58$ ve $\bar{X}_{ikinci\ veya\ sonraki}=94,68$) ve bilişsel becerilerde ($\bar{X}_{ilk}=26,11$ ve $\bar{X}_{ikinci\ veya\ sonraki}=20,79$) daha başarılı oldukları görülmektedir. Ölçek bazında da ilk doğan çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceriler konusunda daha başarılı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır ($\bar{X}_{ilk}=281,06$ ve $\bar{X}_{ikinci\ veya\ sonraki}=262,72$).

3.3.5. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların annenin yaşı değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.11. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının annenin yaşı değişkenine göre farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi (N=227)

Ölçek/Boyutlar	Yaş	Betimsel İstatistikler			ANOVA testi		Scheffe (Fark Testi)	
		n	\bar{X}	ss	F	p		
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği	Çatışma özellikleri	35 ve altı (1)	76	5,47	1,21	5,43	0,014*	3 ile 1, 2
		36-40 yaş (2)	88	5,59	1,45			
		41 ve üstü (3)	63	7,89	1,14			
	Tehdit algısı	35 ve altı (1)	76	9,04	0,63	0,01	0,992	-
		36-40 yaş (2)	88	9,11	0,39			
		41 ve üstü (3)	63	9,02	0,71			
	Kendini suçlama	35 ve altı (1)	76	2,56	0,50	5,14	0,023*	3 ile 1, 2
		36-40 yaş (2)	88	2,52	0,23			
		41 ve üstü (3)	63	2,05	0,44			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	35 ve altı (1)	76	61,46	8,80	4,03	0,044*	3 ile 1, 2
		36-40 yaş (2)	88	63,18	8,59			
		41 ve üstü (3)	63	71,79	8,23			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	35 ve altı (1)	76	28,22	5,40	0,76	0,471	-
		36-40 yaş (2)	88	28,84	5,88			
		41 ve üstü (3)	63	27,68	5,01			
	Duygusal Beceriler	35 ve altı (1)	76	26,66	5,46	0,58	0,563	-
		36-40 yaş (2)	88	27,61	5,97			
		41 ve üstü (3)	63	26,94	6,21			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	35 ve altı (1)	76	26,41	5,42	4,69	0,037*	3 ile 1, 2
		36-40 yaş (2)	88	26,07	6,23			
		41 ve üstü (3)	63	33,22	6,00			
	Etkileşim Becerileri	35 ve altı (1)	76	99,07	9,25	0,56	0,573	-
		36-40 yaş (2)	88	100,88	9,54			
		41 ve üstü (3)	63	97,76	8,81			
Bilişsel Beceriler	35 ve altı (1)	76	23,70	5,30	0,69	0,502	-	
	36-40 yaş (2)	88	23,97	5,57				
	41 ve üstü (3)	63	22,89	6,19				
Sosyal Beceriler	35 ve altı (1)	76	251,54	14,06	4,29	0,036*	3 ile 1, 2	
	36-40 yaş (2)	88	247,18	11,53				
	41 ve üstü (3)	63	272,29	12,02				

*Fark $p<,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların annelerinin yaşının, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve kendini suçlama alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler ile grupta bir işi yürütme becerileri alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.11.).

Çocukların annelerinin yaşının, evlilik çatışması ölçeğinin *çatışma özellikleri* [F=5,43 ve p<0,05] ve *kendini suçlama* [F=5,14 ve p<0,05] boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre (Tablo 3.11., son sütun); fark, annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocuklarla (Grup 3), annesi daha genç olan çocuklar (Grup 1 ve 2) arasındadır. Çocukların ortalama puanlarına bakıldığında; annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların, yaşanan çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=5,47$; $\bar{X}_{36-40}=5,59$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=7,89$) ancak çatışmalardan dolayı kendilerini daha az suçladıkları ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=2,56$; $\bar{X}_{36-40}=2,52$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=2,05$) görülmektedir.

Çocukların annelerinin yaşına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [F=4,29 ve p<,05], *temel sosyal beceriler* [F=4,03 ve p<,05] ve *grupta bir işi yürütme becerileri* [F=4,69 ve p<,05] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre fark, annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocuklarla (Grup 3), annesi daha genç olan çocuklar (Grup 1 ve 2) arasındadır. Boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların temel sosyal beceriler ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=61,46$; $\bar{X}_{36-40}=63,18$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=71,79$) ve grupta bir işi yürütme ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=26,41$; $\bar{X}_{36-40}=26,07$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=33,22$) düzeyleri diğer çocuklara göre daha yüksektir. Ölçek bazında da annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=251,54$; $\bar{X}_{36-40}=247,18$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=272,29$).

3.3.6. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların babanın yaşı değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.12. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının babanın yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi (N=227)

Ölçek/Boyutlar	Yaş	Betimsel İstatistikler			ANOVA testi		Scheffe (Fark Testi)	
		n	\bar{X}	ss	F	p		
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği	Çatışma özellikleri	35 ve altı (1)	24	5,25	1,31	0,73	0,483	-
		36-40 yaş (2)	84	5,83	0,64			
		41 ve üstü (3)	119	6,63	0,50			
	Tehdit algısı	35 ve altı (1)	24	10,92	0,84	5,85	0,001*	3 ile 1, 2
		36-40 yaş (2)	84	10,43	0,83			
		41 ve üstü (3)	119	6,69	1,10			
	Kendini suçlama	35 ve altı (1)	24	2,96	0,82	0,55	0,577	-
		36-40 yaş (2)	84	2,37	0,67			
		41 ve üstü (3)	119	2,33	0,73			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	35 ve altı (1)	24	59,63	8,35	5,61	0,004*	1 ile 2, 3
		36-40 yaş (2)	84	68,05	8,79			
		41 ve üstü (3)	119	66,39	8,25			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	35 ve altı (1)	24	27,13	5,81	0,83	0,439	-
		36-40 yaş (2)	84	28,80	5,24			
		41 ve üstü (3)	119	28,21	6,09			
	Duyusal Beceriler	35 ve altı (1)	24	26,00	6,04	0,53	0,587	-
		36-40 yaş (2)	84	27,40	5,63			
		41 ve üstü (3)	119	27,12	6,01			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	35 ve altı (1)	24	28,83	5,81	0,80	0,452	-
		36-40 yaş (2)	84	29,27	5,59			
		41 ve üstü (3)	119	28,21	6,22			
	Etkileşim Becerileri	35 ve altı (1)	24	95,17	8,23	1,17	0,312	-
		36-40 yaş (2)	84	101,32	7,13			
		41 ve üstü (3)	119	98,91	8,78			
	Bilişsel Beceriler	35 ve altı (1)	24	19,71	5,69	5,29	0,009*	1 ile 2, 3
		36-40 yaş (2)	84	25,39	5,09			
		41 ve üstü (3)	119	24,88	5,95			
Sosyal Beceriler	35 ve altı (1)	24	258,46	14,92	5,27	0,006*	1 ile 2, 3	
	36-40 yaş (2)	84	278,24	15,08				
	41 ve üstü (3)	119	273,22	13,36				

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların babalarının yaşının, evlilik çatışması ölçeğinin tehdit algısı alt boyutu ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler ve bilişsel beceriler alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.12.).

Çocukların babalarının yaşının, evlilik çatışması ölçeğinin *tehdit algısı* [$F=5,85$ ve $p < 0,05$] boyutuna ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre (Tablo 3.12., son sütun); fark, babası 41 ve üstü yaş grubunda olan çocuklarla (Grup 3), babası daha genç olan çocuklar (Grup 1 ve 2) arasındadır. Çocukların ortalama puanlarına bakıldığında; babası 41 ve

üstü yaş grubunda olan çocukların, tehdit algısı düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=10,92$; $\bar{X}_{36-40}=10,43$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=6,69$).

Çocukların babalarının yaşına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$F=5,27$ ve $p<,05$], *temel sosyal beceriler* [$F=5,61$ ve $p<,05$] ve *bilişsel beceriler* [$F=5,29$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre fark, babası 35 ve altı yaş grubunda olan çocuklarla (Grup 1), babası yaşça daha büyük olan çocuklar (Grup 2 ve 3) arasındadır. Boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; babası 35 ve altı yaş grubunda olan çocukların temel sosyal beceri ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=59,63$; $\bar{X}_{36-40}=68,05$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=66,39$) ve bilişsel beceri ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=19,71$; $\bar{X}_{36-40}=25,39$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=24,88$) düzeyleri diğer çocuklara göre daha düşüktür. Ölçek bazında da babası 35 ve altı yaş grubunda olan çocukların ortalama puanlarının daha düşük olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{35 \text{ ve altı}}=258,46$; $\bar{X}_{36-40}=278,24$ ve $\bar{X}_{41 \text{ ve üstü}}=273,22$).

3.3.7. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.13. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi (N=227)

Ölçek/Boyutlar	Eğitim Düzeyi	Betimsel İstatistikler			ANOVA testi		Scheffe (Fark Testi)	
		n	\bar{X}	ss	F	p		
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği	Çatışma özellikleri	İlk/ortaokul mez. (1)	89	6,13	1,15	0,16	0,855	-
		Lise mezunu (2)	40	6,68	1,00			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	6,04	1,07			
	Tehdit algısı	İlk/ortaokul mez. (1)	89	10,19	0,99	5,05	0,017*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	40	10,03	0,73			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	6,96	0,93			
	Kendini suçlama	İlk/ortaokul mez. (1)	89	2,65	0,71	5,20	0,012*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	40	2,55	0,96			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	2,01	0,64			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	89	62,66	8,00	5,30	0,008*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	40	62,05	8,44			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	71,35	8,31			
	İlişkili Başlatma ve Sürdürme	İlk/ortaokul mez. (1)	89	28,46	5,86	0,32	0,726	-
		Lise mezunu (2)	40	27,65	5,08			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	28,45	5,95			
	Duyusal Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	89	27,28	6,13	0,16	0,852	-
		Lise mezunu (2)	40	26,65	5,49			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	27,13	5,81			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	İlk/ortaokul mez. (1)	89	29,19	6,08	1,08	0,340	-
		Lise mezunu (2)	40	27,53	5,68			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	28,66	5,93			
	Etkileşim Becerileri	İlk/ortaokul mez. (1)	89	93,00	8,43	5,16	0,014*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	40	94,14	8,91			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	109,22	8,83			
	Bilişsel Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	89	21,80	5,71	5,34	0,006*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	40	20,33	5,66			
		Üniversite/ Y. L. (3)	98	28,63	5,57			
Sosyal Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	89	262,58	14,39	5,01	0,368	3 ile 1, 2	
	Lise mezunu (2)	40	264,20	15,51				
	Üniversite/ Y. L. (3)	98	281,68	14,75				

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların annelerinin eğitim düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin tehdit algısı ve kendini suçlama alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler, etkileşim becerileri ve bilişsel beceriler alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.13.).

Çocukların annelerinin eğitim düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin *tehdit algısı* [F=5,05 ve $p < 0,05$] ve *kendini suçlama* [F=5,20 ve $p < 0,05$] boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre (Tablo 3.13., son sütun); fark, annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocuklarla (Grup 3), annesi ilk/ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar

(Grup 1 ve 2) arasındadır. Çocukların ortalama puanlarına bakıldığında; annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların, tehdit algısı ($\bar{X}_{\text{ilk/ortaokul}}=10,19$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=10,03$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=6,96$) ve kendini suçlama ($\bar{X}_{\text{ilk/ortaokul}}=2,65$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=2,55$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=2,01$) düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Çocukların annelerinin eğitim düzeyine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$F=5,01$ ve $p<,05$], *temel sosyal beceriler* [$F=5,30$ ve $p<,05$], *etkileşim becerileri* [$F=5,16$ ve $p<,05$] ve *bilişsel beceriler* [$F=5,34$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre fark, annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocuklarla (Grup 3), annesi ilk/ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar (Grup 1 ve 2) arasındadır. Boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların temel sosyal beceri ($\bar{X}_{\text{ilk/ortaokul}}=62,66$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=62,05$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=71,35$), etkili iletişim beceri ($\bar{X}_{\text{ilk/ortaokul}}=93,00$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=94,14$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=109,22$) ve bilişsel beceri ($\bar{X}_{\text{ilk/ortaokul}}=21,80$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=20,33$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=28,63$) düzeyleri diğer çocuklara göre daha yüksektir. Ölçek bazında da annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{\text{ilk/ortaokul}}=262,58$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=264,20$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=281,68$).

3.3.8. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.14. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşarak farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi (N=227)

Ölçek/Boyutlar	Eğitim Düzeyi	Betimsel İstatistikler			ANOVA testi		Scheffe (Fark Testi)	
		n	\bar{X}	ss	F	p		
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği	Çatışma özellikleri	İlk/ortaokul mez. (1)	70	7,41	1,22	4,69	0,035*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	44	7,05	1,18			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	4,43	1,08			
	Tehdit algısı	İlk/ortaokul mez. (1)	70	9,19	0,67	0,09	0,917	-
		Lise mezunu (2)	44	8,80	0,30			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	9,09	0,47			
	Kendini suçlama	İlk/ortaokul mez. (1)	70	2,71	0,49	5,23	0,016*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	44	2,84	0,41			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	2,12	0,61			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	70	62,57	8,02	5,05	0,021*	3 ile 1, 2
		Lise mezunu (2)	44	63,16	8,29			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	71,42	9,52			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	İlk/ortaokul mez. (1)	70	28,56	5,70	0,16	0,854	-
		Lise mezunu (2)	44	27,93	5,46			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	28,31	5,95			
	Duygusal Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	70	26,70	6,14	0,27	0,762	-
		Lise mezunu (2)	44	27,48	5,39			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	27,21	5,91			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	İlk/ortaokul mez. (1)	70	29,41	5,63	0,97	0,381	-
		Lise mezunu (2)	44	27,89	6,09			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	28,51	6,08			
	Etkileşim Becerileri	İlk/ortaokul mez. (1)	70	99,40	8,46	0,06	0,947	-
		Lise mezunu (2)	44	98,64	8,55			
		Üniversite/ Y. L. (3)	113	99,71	8,92			
Bilişsel Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	70	19,49	5,61	5,02	0,024*	1 ile 2, 3	
	Lise mezunu (2)	44	25,52	6,10				
	Üniversite/ Y. L. (3)	113	25,65	5,55				
Sosyal Beceriler	İlk/ortaokul mez. (1)	70	265,10	14,83	5,11	0,019*	1 ile 2, 3	
	Lise mezunu (2)	44	275,16	15,10				
	Üniversite/ Y. L. (3)	113	276,81	15,35				

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların babalarının eğitim düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve kendini suçlama alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler ve bilişsel beceriler alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.14.).

Çocukların babalarının eğitim düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin *çatışma özellikleri* [$F=4,69$ ve $p < 0,05$] ve *kendini suçlama* [$F=5,23$ ve $p < 0,05$] boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre (Tablo 3.14., son sütun); fark, babası üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocuklarla (Grup 3), babası ilk/ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar

(Grup 1 ve 2) arasındadır. Çocukların ortalama puanlarına bakıldığında; babası üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların, çatışma özellikleri ($\bar{X}_{\text{İlk/ortaokul}}=7,41$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=7,05$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=4,43$) ve kendini suçlama ($\bar{X}_{\text{İlk/ortaokul}}=2,71$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=2,84$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=2,12$) düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Çocukların babalarının eğitim düzeyine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$F=5,11$ ve $p<,05$], *temel sosyal beceriler* [$F=5,05$ ve $p<,05$] ve *bilişsel beceriler* [$F=5,02$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; babası üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların temel sosyal beceri düzeyleri diğer çocuklardan daha yüksektir ($\bar{X}_{\text{İlk/ortaokul}}=62,57$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=63,16$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=71,42$). Benzer şekilde, babası üniversite/ yüksek lisans ve lise mezunu olan çocukların bilişsel beceri düzeyleri, babası ilk/ortaokul mezunu olan çocuklardan daha yüksektir ($\bar{X}_{\text{İlk/ortaokul}}=19,49$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=25,52$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=25,65$). Ölçek bazında da babası üniversite/ yüksek lisans ve lise mezunu olan çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin babası ilk/ortaokul mezunu olan çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{\text{İlk/ortaokul}}=265,10$; $\bar{X}_{\text{Lise}}=275,16$ ve $\bar{X}_{\text{Üniversite/Y.L.}}=276,81$).

3.3.9. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanların ailenin gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşması

Tablo 3.15. Çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğine ilişkin puanlarının ailenin gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ANOVA testi (N=227)

Ölçek/Boyutlar	Aile Gelir Düzeyi	Betimsel İstatistikler			ANOVA testi		Scheffe (Fark Testi)	
		n	\bar{X}	ss	F	p		
Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği	Çatışma özellikleri	Düşük (1)	14	7,25	1,05	6,07	0,002*	3 ile 1, 2
		Orta (2)	191	7,00	1,29			
		Yüksek (3)	22	3,77	0,79			
	Tehdit algısı	Düşük (1)	14	10,14	0,94	0,54	0,586	-
		Orta (2)	191	8,92	0,97			
		Yüksek (3)	22	9,59	0,75			
	Kendini suçlama	Düşük (1)	14	2,07	0,92	0,16	0,855	-
		Orta (2)	191	2,41	0,73			
		Yüksek (3)	22	2,59	0,50			
Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği	Temel Sosyal Beceriler	Düşük (1)	14	59,14	8,71	5,17	0,016*	1 ile 2, 3
		Orta (2)	191	66,65	8,34			
		Yüksek (3)	22	69,05	8,27			
	İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme	Düşük (1)	14	26,00	5,94	5,89	0,003*	1 ile 2, 3
		Orta (2)	191	30,02	5,87			
		Yüksek (3)	22	31,45	4,19			
	Duygusal Beceriler	Düşük (1)	14	26,36	4,75	0,64	0,528	-
		Orta (2)	191	27,02	5,98			
		Yüksek (3)	22	28,36	5,52			
	Grupla Bir İş Yürütme Becerileri	Düşük (1)	14	25,93	4,22	5,74	0,008*	1 ile 2, 3
		Orta (2)	191	31,36	6,14			
		Yüksek (3)	22	31,59	4,78			
	Etkileşim Becerileri	Düşük (1)	14	95,21	8,35	5,20	0,011*	1 ile 2, 3
		Orta (2)	191	101,93	9,17			
		Yüksek (3)	22	103,95	8,20			
Bilişsel Beceriler	Düşük (1)	14	22,50	5,84	0,93	0,398	-	
	Orta (2)	191	23,50	5,72				
	Yüksek (3)	22	24,95	4,90				
Sosyal Beceriler	Düşük (1)	14	262,14	14,34	6,11	0,001*	1 ile 2, 3	
	Orta (2)	191	280,47	14,33				
	Yüksek (3)	22	282,36	15,16				

*Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Çocukların aile gelir düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri alt boyutu ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla bir iş yürütme ve etkileşim becerileri alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur (Tablo 3.15.).

Çocukların aile gelir düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri [F=6,07 ve $p < 0,05$] boyutuna ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre (Tablo 3.15., son sütun); fark, aile gelir düzeyi yüksek olan çocuklarla (Grup 3), diğer çocuklar (Grup 1 ve 2)

arasındadır. Çocukların ortalama puanlarına bakıldığında; aile gelir düzeyi yüksek olan çocukların, çatışma özellikleri düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{\text{Düşük}}=7,25$; $\bar{X}_{\text{Orta}}=7,00$ ve $\bar{X}_{\text{Yüksek}}=3,77$).

Çocukların aile gelir düzeyine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli [$F=6,11$ ve $p<,05$], *temel sosyal beceriler* [$F=5,17$ ve $p<,05$], *ilişkiyi başlatma sürdürme* [$F=5,89$ ve $p<,05$], *grupla bir işi yürütme* [$F=5,74$ ve $p<,05$] ve *etkileşim becerileri* [$F=5,20$ ve $p<,05$] alt boyutlarına ilişkin puanlarında, öğretmen değerlendirmelerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. ANOVA testi sonrası yapılan post-hoc Scheffe testine göre boyutlara ilişkin çocukların ortalama puanlar incelendiğinde; aile gelir düzeyi düşük olan çocukların temel sosyal beceri düzeyleri ($\bar{X}_{\text{Düşük}}=59,14$; $\bar{X}_{\text{Orta}}=66,65$ ve $\bar{X}_{\text{Yüksek}}=69,05$), ilişkiyi başlatma ve sürdürme ($\bar{X}_{\text{Düşük}}=26,00$; $\bar{X}_{\text{Orta}}=30,02$ ve $\bar{X}_{\text{Yüksek}}=31,45$), grupla bir işi yürütme becerileri ($\bar{X}_{\text{Düşük}}=25,93$; $\bar{X}_{\text{Orta}}=31,36$ ve $\bar{X}_{\text{Yüksek}}=31,59$) ve etkileşim becerileri ($\bar{X}_{\text{Düşük}}=95,21$; $\bar{X}_{\text{Orta}}=101,93$ ve $\bar{X}_{\text{Yüksek}}=103,95$) diğer çocuklardan daha düşüktür. Ölçek bazında da aile geliri düşük olan çocukların ortalama puanlarının da düşük olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{\text{Düşük}}=262,14$; $\bar{X}_{\text{Orta}}=280,47$ ve $\bar{X}_{\text{Yüksek}}=282,36$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen bir çok araştırma, evlilik çatışmasının çocuğun sosyal uyumunu genel olarak olumsuz etkilediğini göstermiştir (Sturge-Apple, Davies ve Cummings, 2010; Lindsey, Caldera ve Tankersley, 2009; Cummmings ve Davies, 1994; Katz ve Low, 2004; Lindsey, Colwell, Frabutt, Mac-Kinnon ve Levis, 2006; Vandewater ve Lansford, 1998; Grundy, Gondoli ve Salafia, 2007; Osborne ve Fincham, 1996). Bu çalışmada 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Grych ve Fincham (1990), evlilik çatışmalarını üç ayaklı bir yapı olarak görmüş ve çatışmaları; çatışmanın sıklığı, şiddeti ve iki tarafı da tatmin eden, barışçıl bir çözüme ulaşıp ulaşılmaması açılarından sınıflandırmışlardır. Konu ile ilgili literatür araştırıldığında, bu ailelerden gelen çocukların çeşitli uyum ve davranış problemleri geliştirme risklerinin daha düşük çatışmalı ailelerden gelenlere oranla daha yüksek olması (Cummings ve Davies, 1994), böyle bir aile ortamının çocuklar üzerinde içe kapanma, okul başarısında düşüş, arkadaşlık ilişkilerinde uyumsuzluk gibi birçok olumsuz sonuca yol açması (Cummings ve Davies, 1994) ve bu olumsuzlukların anksiyete, saldırganlık, davranış bozukluğu gibi birçok uyumsuzluk, sosyal ve bilişsel yetersizliği de içerebileceğinden bahsedilmiştir (Şendil, 1999). Aynı şekilde, literatürde, Grych ve Fincham (1990) tarafından belirlenen bu üç boyutta alınan negatif sonuçların, sosyal becerilerinin kazanılması sürecini zorlaştırmasından da söz edilmektedir.

Çalışmamızda, çocukların evlilik çatışmasını yüksek düzeyde algılamaları ile sosyal beceri gelişimleri arasında negatif yönde, anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan, yani çatışma özellikleri alt ölçeği puanı yüksek olan çocukların sosyal beceri düzeyleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Ayrıca, çocukların, çatışma şiddeti algısı arttıkça, öğretmenlerin değerlendirmesine göre sosyal becerileri edinmelerinin zorlaştığı görülmüştür. Çatışmanın şiddeti arttıkça, çocukların sosyal becerilerinin alt boyutları olan temel beceri düzeyinin, ilişki

başlatma ve sürdürme düzeylerinin, duygusal beceri düzeylerinin, grupla uyum içinde iş yapabilme kapasitelerinin ve etkileşim beceri düzeylerinin olumsuz etkilendiği görülmüştür. Çalışmamızın bulguları, daha sık yaşanan çatışmaların çocuk tarafından daha tehdit edici olarak algılandığını ve çocuklardaki sıkıntı, güvensizlik ve öfke duygularını arttırdığını ortaya koyan çalışmaları desteklemektedir (Şendil ve Kızıldağ, 2005), Bulgularımız, ebeveynlerinin çatışmasına sıklıkla maruz kalan çocukların çatışmaya karşı daha duyarsız hale gelmesi ve böylece sosyal uyum problemlerin azalması görüşünün tersine daha sık çatışma yaşanması durumunda, çocukların bu duruma karşı duyarlılığının arttığını ve bu sebeple daha çok sosyal uyum problemleri gösterdiğini belirten araştırmalar ile tutarlılık göstermektedir (Cummings ve ark., 1981, Fincham ve Osborne, 1993; Johnston, Gonzakes ve Campbell, 1987; Smith, Berthelsen ve O'Connor, 1997; Wierson ve ark., 1988, akt.Ulu ve Fışiloğlu, 2004). Daha çok çatışma yaşayan anne babaların çocuklarının, daha az çatışma yaşayan anne babaların çocuklarına oranla, daha fazla uyum problemleri yaşadıklarını gösteren araştırmalar (Özen, 1998) bu çalışmayla tutarlılık göstermektedir. Bu veriler ışığında evlilik çatışmasına sıklıkla maruz kalan çocukların duruma alışıp, çatışmaya karşı daha duyarsız hale geleceğini iddia etmek oldukça güçtür. Çatışma sıklığının artmasının zararlı sonuçları ortadadır. Bu durumun sadece genel sosyal becerileri değil, temel beceri düzeyini, ilişki başlatma ve sürdürme düzeylerini, duygusal beceri düzeylerini, grupla uyum içinde iş yapabilme kapasitelerini ve etkileşim beceri düzeylerini olumsuz etkilediği bu araştırmanın sonuçları arasındadır.

Araştırmamızda, Grych ve Fincham'in (1990) evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerinde önemli bir değişken olarak belirttiği "çatışmanın şiddetinin", çalışmamızda da benzer bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Bulgulara göre, çocukların çatışma şiddeti algısı arttıkça, sosyal becerilerin edinilmesinin zorlaştığı görülmüştür. Bu sonuç, çocukların düşük şiddetteki çatışmalara oranla yüksek şiddetteki çatışmalara karşı daha fazla, öfke, üzüntü, endişe, utanma ve çaresizlik duyguları gösterdiğine işaret eden araştırmalarla (Şendil ve Kızıldağ, 2005) tutarlıdır. Martin ve Clements'in ve O'Brien ve arkadaşlarının yaptığı araştırmalarda, saldırganca ifade edilen çatışmanın çocuklarda düşük benlik saygısı, içe yönelim ve dışa yönelim problemleri ile ilgili olduğu görülmüştür (Akt., Ulu ve Fışiloğlu, 2004). Evlilik çatışmasının, düşmanlık veya fiziksel saldırganlık içerdiği zaman çocukların sosyal uyum problemlerinin artması muhtemeldir (Hoşcan, 2010). Araştırmamız bu fikri destekler bulgular ile sonuçlanmıştır. Çatışmanın şiddeti arttıkça, çocukta davranış problemleri daha sıklıkla ve yoğunlukla gözlemlenir. Özellikle saldırganlık fiziksel olursa

çocuğun uyum sorunu ve saldırganlıkları artar. Araştırmamızda, bu durumun sadece çocuğun genel sosyal becerilerini değil, temel beceri düzeyini, ilişki başlatma ve sürdürme düzeylerini, duygusal beceri düzeylerini, grupta uyum içinde iş yapabilme kapasitelerini ve etkileşim beceri düzeylerini olumsuz etkilemektedir.

Araştırmamız, çözümsüz bırakılan çatışmaların da çocuklarda sosyal becerilerin gelişimini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Çatışmaları çözümsüz algılayan çocukların genel olarak sosyal becerilerinin gelişmesi ve onların temel beceri düzeyi, ilişki başlatma ve sürdürme düzeyleri, duygusal beceri düzeyleri, grupta uyum içinde iş yapabilme kapasiteleri ve etkileşim beceri düzeyleri olumsuz etkilenmektedir. Grych ve Fincham'a göre (1990) çatışmanın çözümü/çözumsuzlüğü çocukların çatışmadan etkilenmesinde başka bir belirleyicidir. Çatışmanın çözümü ile ilgili teorilere bakarsak, çözüme ulaşan çatışmaların çocukların sosyal gelişimlerine katkıda bulunduğu birçok araştırma tarafından doğrulanmıştır (Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004). Tartışmalar ne kadar sıklıkla ve ne şiddette yaşanırsa yaşansın, çocuğun tanıklık ettiği çözüme ulaşan çatışmalar, ona iyi bir model oluşturarak akranları ile ilişki kurma ve sorunlarını çözme becerilerini arttırır. Çocuk, ebeveynleri çatışmalarını olumlu olarak çözdükleri takdirde birbirlerini seven insanların bile zaman zaman anlaşmazlıklar içerisine girebileceklerini, kızgınlıklarını ifade edebileceklerini ve buna rağmen beraberliklerini sürdürebileceklerini anlar ve böyle bir gözlem, çocuğun kendi çatışmalarını çözüm becerilerini, başa çıkma becerilerini ve akran ilişkilerini geliştirmesinde bir vesile olabilir (Şendil, 1999, Markiewicz, Doyle ve Brendgen, 2001, Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004). Araştırmamız çözümsüz bırakılan çatışmaların çocuklarda sosyal becerilerin gelişimini olumsuz etkilediği savını destekler niteliktedir. Çatışmaları çözümsüz algılayan çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi sorunlu olmakta, bu durum onların temel beceri düzeyini, ilişki başlatma ve sürdürme düzeylerini, duygusal beceri düzeylerini, grupta uyum içinde iş yapabilme kapasitelerini ve etkileşim beceri düzeylerini olumsuz etkilemektedir.

Araştırmamıza katılan çocukların evlilik çatışmasından dolayı oluşan tehdit algıları ile sosyal becerileri gelişimleri arasında da negatif yönde, anlamlı ve yüksek düzeyde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kendini güvende hissetmeyen, evlilik çatışmaları nedeniyle yüksek tehdit düzeyi algılayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Bulgularımız, çocukların çatışma algısı ile ilgili "Duygusal Güven-Güvensizlik Hipotezini" ile tutarlıdır. Bu hipoteze göre, güven hissi insan hayatında temel

bir rol oynamaktadır ve ebeveyn çatışması çocukta güven hissini silinmesine, ve uyum problemlerinin oluşmasına yol açmaktadır (Davies ve Cummings, 1994; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey ve Cummings, 2006). Kendini sürekli tehdit altında hisseden çocuk, sosyal becerilerini geliştiremeyecektir. Araştırmamıza katılan çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeğinin tehdit algısı alt ölçeğinden aldıkları puan ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puan arasında da negatif yönde, anlamlı ve yüksek düzeyde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kendini güvende hissetmeyen, evlilik çatışmaları nedeniyle yüksek tehdit düzeyi algılayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Çatışmalar yüzünden kaybedilen güven hissi, hissedilen tehdit algısı, gelişemeyen sosyal becerilerin habercisi olduğu gibi, onların temel beceri düzeyini, ilişki başlatma ve sürdürme düzeylerini ve duygusal beceri düzeylerini sınırlandırmaktadır.

Araştırmamızın önemli bir diğer bulgusu, çocuğun ebeveyn çatışması yüzünden kendini suçlaması durumunda sosyal becerilerinin bu durumdan negatif etkilendiği gerçeğidir. Çocukların, evlilik çatışmasından dolayı oluşan kendini suçlama algıları ile sosyal becerileri gelişimleri arasında da negatif yönde, anlamlı ve orta düzeyde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Evlilik çatışmalarında suçu kendinde bulan çocukların, sosyal beceri düzeyleri, temel beceri düzeyi, ilişki başlatma ve sürdürme düzeyleri, duygusal beceri düzeyleri, grupta uyum içinde iş yapabilme kapasiteleri ve etkileşim beceri düzeyleri bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Sosyal beceriler, aile ortamında kazanılmaya başlanıldığı için, çatışmaların sık ve şiddetli yaşanmadığı ve çözümsüz bırakılmadığı ailelerde yetişen çocuklar, sosyal becerilerini daha kolay geliştirirken (Işık, 2007), bu koşulların tersinin yaşandığı aile ortamında büyüyen çocuklar ise sosyal becerilerini geliştirememekte, evde yaşanan gerilimli etkileşimler, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini derinden etkileyerek davranış sorunları geliştirmelerine ve kendilerini suçlamalarına neden olabilmektedir (Yavuzer, 2010). Çocuğun ebeveyn çatışması yüzünden kendini suçlaması durumunu kapsayan bu temel görüş, araştırmamız tarafından doğrulanmıştır.

Çalışmamız, evlilik çatışmalarını sık ve içeriğini şiddetli, çözümsüz algılayan, kendini güvende hissetmeyen, evlilik çatışmaları nedeniyle yüksek tehdit düzeyi algılayan ve evlilik çatışmasından dolayı oluşan kendini suçlayan çocukların sosyal beceri düzeylerinin olumsuz yönde etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular çalışmaya katılan çocukların evlilik çatışmasını çok sık, içeriği şiddetli ve daha çözümsüz olarak pek fazla algılamadıkları göz

önüne alındığında, hafif düzeydeki çatışmaların bile çocuklar üzerinde büyük etkileri olduğunu göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmamızda ayrıca, araştırmaya katılan çocukların evlilik çatışması ile sosyal becerilerinin cinsiyet, okul türü, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın yaşları ve ailelerin gelir durumlarına göre bir farklılaşmaya neden olup olmadığı da incelenmiştir. Sosyal becerilerin gelişiminin çeşitli koşullara göre nasıl değiştiği dikkate alınması gereken bir konudur. Nitekim, Seven (2008) tarafından yapılan araştırmada sosyal becerilerin cinsiyete, kardeş sayısına, annenin öğrenim durumuna ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaştığı öne sürülmüştür. Aynı çalışmada, sosyal becerilerin alt boyutları incelendiğinde ise atılganlığın, cinsiyet, ailenin genişliği, sosyo-ekonomik düzey, ebeveynin çalışma ve öğrenim durumu açısından farklılaştığı, işbirliği yeteneğini kardeş sayısına ve cinsiyete, öz-kontrolün de kardeş sayısı ve annenin öğrenim durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur.

Araştırmada çocukların cinsiyetinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve tehdit algısı alt boyutları ile sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile duygusal beceriler alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Kız ve erkek çocukların, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve tehdit algısı bakımından algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu ve farkın kız çocukları aleyhine olduğu bulunmuştur. Bu boyutlara ait ortalama puanlar incelendiğinde, kız çocuklarının yaşadıkları çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı, yine çatışmadan dolayı kendini erkek çocuklarına göre daha tehdit altında algıladığı görülmektedir. Çocukların çatışmalardan dolayı kendilerini suçlama düzeylerinde ise anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu, kültürümüzde kızların erkeklere kıyasla aileye daha bağlı olmaları, erkeklerin ise daha bağımsız olmalarından kaynaklanabilir (Navaro, 2012). Bazı çalışmalar, uyumsuzluğa karşı, erkek çocuklarının kızlardan daha incinebilir olduğunu belirtmektedir (Jekielek ,1998; Öz, 1999) ancak bu düşünce artık kesin değildir. Bulgularımız, Öz'ün (1999), çatışma özelliklerinde ve tehdidin algılanışında, kızlarla erkekler arasındaki tek farkın, erkeklerin kendilerini kızlardan daha çok suçladıkları olduğu şeklindeki sonuçla paralellik taşımamaktadır. Araştırmalara göre, erkek ve kız çocuklar çatışmanın getirdiği baskılara farklı tepkiler vermektedirler. Araştırmalar, evlilik çatışmasına tanık olan erkek çocuklarının saldırganlık, dürtüsellik ve antisosyal davranışlar gibi dışsallaştırılmış problem davranışlar; kız çocuklarının ise depresyon, kaygı, içe çekilme,

çatışmadan dolayı kendini suçlama, öz-saygının düşmesi ve kendilik değerinin azalması gibi içselleştirilmiş problem davranışlar açısından risk altında bulunduğu bildirilmektedir (Sturge-Apple, Davies ve Cummings, 2010). Araştırmamız bu verileri desteklemektedir. Araştırmada cinsiyet faktörüne göre, kız çocuklarının sosyal beceri düzeyleri, sık, şiddetli ve çözümsüz tartışmalardan, tehdit algısı hissinden, erkek çocuklarına göre, daha olumsuz etkilendiği görülmektedir. Erkek çocuklar saldırganlaşıp öfkelerini dışa yöneltirken, kız çocuklar içselleştirilmiş bir başa çıkma yöntemi olan kendilerini suçlamaktan dolayı sosyal becerileri olumsuz anlamda daha fazla etkilenir. Ayrıca, incinebilirlikteki cinsiyet farklılıkları yaşla birlikte değişebilir (Şendil ve Kızıldağ, 2005) Bu çalışmada 9-10 yaş çocuklarıyla çalışılmıştır. İlerideki çalışmalarda farklı yaş gruplarından çocukların dahil edilmesi bu bulguların daha detaylı değerlendirilmesine yol açacağı düşünülebilir.

Araştırmada ayrıca çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile duygusal beceriler alt boyutlarına ilişkin puanlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Kız çocuklarının temel sosyal becerilerde, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile duygusal becerilerde daha başarılı oldukları görülmektedir. Bulgulara bakıldığında kız çocuklarının ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal becerileri konusunda erkeklerden daha başarılı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır. Bu bulgu literatüre göre beklenen yöndedir. Örneğin Dervişoğlu Mavi'nin (2007) çalışmasında, kız çocukların, erkek çocuklara kıyasla sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu, erkek çocuklarının ise problem davranışlarından aldıkları puanların kızlara oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızda cinsiyete benzeyen bir ayrım devlet okulları ve özel okullar arasında da vardır. Özel ve devlet okullarında öğrenim gören çocukların, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri, tehdit algısı ve kendini suçlama alt boyutlarına ilişkin algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklı olduğu bulunmuştur. Buna göre, özel okullarda okuyan çocukların, yaşanan çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı, çatışmadan dolayı kendilerini daha çok tehdit altında algıladıkları ve çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları görülmektedir. Bu, devlet okullarında okuyan öğrencilerin özel okulda okuyanlara kıyasla yaşamlarında daha fazla zorluk yaşamalarından ve bu zorluklar karşısında daha dirençli olmak durumunda kalmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ekonomik koşulların zorlaşmasının evliliği zedeleyecek yoğun bir çatışma ortamı yarattığına dair birçok araştırma vardır (Storaasli ve

Markman, 1990; Henry ve Miller, 2009; Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004). Bu nedenle devlet okulunda okuyan öğrencilerin, eğer etraflarında çatışmayı çok sık görüyorlarsa bu durumu daha normal görüp, çok sorgulamadıkları, özel okullarda okuyan çocukların ise yaşadıkları evlilik çatışmasına karşı daha duyarlı oldukları ve bu durumu çok daha önemli gördükleri düşünülebilir. Çocukların öğrenim gördükleri okul türüne bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile grupta bir işi yürütme becerilerine göre de, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Özel okullarda öğrenim gören çocukların temel sosyal becerilerde daha başarılı oldukları ancak, ilişkiyi başlatma ve sürdürme ile grupta bir işi yürütme becerilerinde devlet okullarında okuyan çocukların daha başarılı oldukları görülmektedir. Devlet okullarında öğrenim gören çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceriler konusunda özel okullarda öğrenim gören çocuklardan daha başarılı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır. Sarı'nın (2007) çalışmasında, özel okula giden çocukların sosyal uyumsuzluk yönünden devlet okuluna gidenlere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğunu ortaya konmuştur. Bizim araştırmamız da bu sonucu destekler niteliktedir. Fakat araştırmamız devlet okulunda okuyan çocukların genel sosyal beceri gelişimlerinde daha başarılı olduğunu göstermektedir. Sınırlı sosyal uyum becerilerinde özel okula giden çocukların ortalaması, devlet okuluna gidenlere göre daha yüksek çıktığı araştırmayı bu yönüyle desteklememektedir (Sarı, 2007). Dervişoğlu Mavi'nin yaptığı çalışma da (2007) özel eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların sosyal becerilerinin, devlet okullarında eğitim gören çocuklara oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bizim araştırmamız da bu bulguları destekler niteliktedir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, çocukların kardeş sayısının, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve kendini suçlama boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Tek çocukların, yaşanan çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı ve çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları görülmektedir. Çocukların kardeş sayısına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupta bir işi yürütme becerileri ve etkileşim becerilerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Tek çocukların ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupta bir işi yürütme ve etkileşim beceri düzeyleri diğer çocuklara göre daha düşüktür. Tek çocuklarda görülen bu bulgular, tek çocukların sosyal becerilerin olmazsa olmazı olan etkileşim için daha sınırlı bir ortama sahip olmaları ile açıklanabilir. Bilindiği gibi

kardeşlerin varlığı, farklı durumlarda birbirinin sırasını bekleme gibi bir çok sosyal beceri kazanma fırsatı yaratır. Ayrıca bu bulgudan yola çıkarak çatışma anlarında, kardeşlerin, birbirine yardımcı olduğu, aralarında yedek bir aile birliği kurup, çatışmanın birbirleri üzerindeki kötü etkilerini silmeye çalıştıkları sonucunu çıkarabiliriz. Bu bulgular çok kardeş olmanın sosyal beceriler açısından zararlı olduğunu savunan çeşitli araştırmalarla çelişmektedir. Atılğan (2001), Orçan ve Deniz (2006), kardeşe sahip olup olmamanın çocukların sosyal uyumlarını etkilemediğini belirtmişlerdir. Şehirli (2007) tarafından okulöncesi çocukların sosyal uyum ve becerilerini değerlendirmek için yapılan araştırmada kardeşi olmayan çocukların bir kardeşi olan çocuklara oranla daha uyumlu olduğu, bir kardeşi olan çocukların kardeşi olmayan çocuklara oranla istenemeyen davranışları daha çok sergilediği bulunmuştur. Bu araştırmada ayrıca iki kardeşe sahip çocukların, kardeşi olmayan çocuklara oranla daha çok sosyal kaygı yaşadıkları bildirilmiştir. Kardeş sayısı arttıkça sosyal uyumun azalmasının ve sosyal uyumsuzluğun artmasının nedenleri genelde, kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin çocukla ilgilenme düzeylerinin düşmesi ve kardeşler arasında yaşanan çekişmeler olarak görülmektedir. Nitekim Er Gazeloğlu (2000) ikinci çocuk dünyaya geldiğinden itibaren kardeşler arasında rekabet, huzursuzluk ve çekişme başladığını ifade etmektedir. Oysa bizim araştırmamız, kardeşler arasında, rekabet, huzursuzluk ve çekişme değil, bir dayanışma saptamıştır.

Araştırmamızda, ilk ile ikinci veya sonra doğan çocukların, evlilik çatışması ölçeğinin kendini suçlama alt boyutuna ilişkin algı düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklı olduğu bulunmuştur. İlk doğan çocukların daha sonra doğanlara göre çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları görülmektedir. Bu durum ilk doğan çocukların sonra doğanlara kıyasla hem çatışmaya daha fazla maruz kalmaları hem de sorumluluk duygusunun onlara daha fazla yüklenmesinden kaynaklanıyor olabilir. Çocukların doğum sırasına bağlı olarak, sosyal becerilerin geneli ve temel sosyal beceriler, duygusal beceriler, etkileşim becerileri ile bilişsel becerilerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. İlk doğan çocukların temel sosyal becerilerde, duygusal becerilerde, etkileşim becerilerinde ve bilişsel becerilerde daha başarılı oldukları görülmektedir. İlk doğan çocukların genel olarak sosyal beceriler konusunda daha başarılı olarak değerlendirildikleri anlaşılmaktadır. Seven (2008) , doğum sırasının çocukların sosyal becerileri üzerinde etkisi olmadığı ileri sürse de, araştırmamızda, kardeşler arasında ilk doğan çocukların daha sonra doğanlara göre çatışmalardan dolayı kendilerini daha çok suçladıkları ve sosyal beceri gelişimlerinde daha başarılı oldukları görülmektedir. Seven ve

Yoldaş (2006) tarafından yapılan araştırmada ise ilk çocuktan son çocuğa doğru sosyal becerilerin yükseldiği, buna karşılık problem davranışların azaldığı bulunmuştur.

Araştırmamızda, çocukların annelerinin yaşının, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve kendini suçlama boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların, yaşanan çatışmaları daha şiddetli, sık ve çözümsüz algıladığı ancak çatışmalardan dolayı kendilerini daha az suçladıkları görülmektedir. Bu durum yaşı ileri olan annelerin yoğun çatışmalara sahip olmalarına rağmen, bu durumu çocuklarına yansıtılmaya çalıştıklarını düşündürmektedir. Bu anneler, evlilik ilişkilerini ebeveyn-çocuk ilişkilerini yansıtılmamış olabilirler. Çocukların annelerinin yaşına bağlı olarak, temel sosyal beceriler ve grupla bir işi yürütme becerilerine göre de, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların temel sosyal beceriler ve grupla bir işi yürütme düzeyleri diğer çocuklara göre daha yüksektir. Annesi 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bulgular, bu çocukların evlilik çatışma algıları olumsuz olmakla birlikte, kendilerini suçlamadıklarını ve sosyal becerilerinin iyi olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, yaşı ileri olan annelerin evlilik ilişkilerini ebeveyn-çocuk ilişkilerine yansıtılmamış olmaları olabilir. İleriki araştırmalarda ebeveyn-çocuk ilişkilerinin de çalışmaya katılması önemli görülmektedir. Nitekim, Adams'ın (2000) yaptığı araştırmada, annelerin yaşı ilerledikçe çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde farklılıklar olabileceği vurgulanmaktadır. Ona göre çocuk, annenin ona yaklaşımını göz önünde bulundurarak duygu ve düşüncelerini açıklar. Annenin yaşı ne olursa olsun, önemli olan çocuğuyla kurduğu iletişimidir. Ona karşı davranışları ve tutumu çocuğun yaşamında önemli bir yer tutmaktadır.

Araştırmamızda, çocukların babalarının yaşının da, evlilik çatışması ölçeğinin tehdit algısı boyutuna ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Babası 41 ve üstü yaş grubunda olan çocukların, tehdit algısı düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir. Çocukların babalarının yaşına bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler ve bilişsel becerilerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Babası 35 ve altı yaş grubunda olan çocukların temel sosyal beceri ve bilişsel beceri düzeyleri diğer çocuklara göre daha düşüktür. Babası 35 ve altı yaş grubunda olan çocukların ortalama puanlarının daha düşük olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir. Vaizoğlu'nun

araştırmasında (2008), babanın yaşının çocuğun sosyal davranışlarına ilişkin puanlarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Genç yastaki anne-babaların çocuklarının işbirliği ve sosyal ilişkiler konusunda daha başarılı olma eğilimleri ile birlikte, anne-baba yaşlarına göre çocukların sosyal davranışlarında anlamlı bir farklılık olmaması, anne-babaların yaş grupları ne olursa olsun çocukların sosyal davranış gelişimlerini benzer şekilde desteklediklerini düşündürmektedir.

Araştırmamızda, çocukların annelerinin eğitim düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin tehdit algısı ve kendini suçlama boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların, tehdit algısı ve kendini suçlama düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Çocukların annelerinin eğitim düzeyine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli temel sosyal beceriler, etkileşim becerileri ve bilişsel becerilerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların temel sosyal beceri, etkili iletişim beceri ve bilişsel beceri düzeyleri diğer çocuklara göre daha yüksektir. Annesi üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu, genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmamızda çocukların babalarının eğitim düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri ve kendini suçlama boyutlarına ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Babası üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların, çatışma özellikleri ve kendini suçlama düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir.

Çocukların babalarının eğitim düzeyine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler ve bilişsel becerilerine göre, anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Babası üniversite/ yüksek lisans mezunu olan çocukların temel sosyal beceri düzeyleri diğer çocuklardan daha yüksektir. Benzer şekilde, babası üniversite/ yüksek lisans ve lise mezunu olan çocukların bilişsel beceri düzeyleri, babası ilk/ortaokul mezunu olan çocuklardan daha yüksektir. Babası üniversite/ yüksek lisans ve lise mezunu olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin babası ilk/ortaokul mezunu olan çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu konuda genel görüş, ebeveynlerin eğitim durumundaki düşüşün çocuğun sosyal becerilerini olumsuz yönde etkileyeceğidir. Araştırmamız bu görüşü desteklemektedir. Bunun sebebinin annelerin eğitim düzeylerinin yükselmesiyle çocuk yetiştirme konusunda bilinçlenmeleri ve çocuk yetiştirmede etkili yöntemler kullanmaları olabilir. Örneğin, Dizman (2003) ilkokula devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeylerini bazı değişkenlere göre incelediği araştırmasında annenin öğrenim düzeyi düştükçe çocukların saldırganlık puanlarında yükselme olduğunu görmüştür. Özabacı (2006) sosyal yeterlikler açısından kendini geliştiren ebeveynlerin çocuklarının da aynı düzeyde başarılı olduğunu ve bu süreçte eğitilmiş ebeveynlerin oldukça başarılı olduğunu ifade etmektedir.

Yapılan araştırmalar (Arslan ve Kandaz, 2004; Atılgan, 2001; Gültekin, 2008) babanın eğitim düzeyinin yükselmesinin sosyal becerilerini arttırdığını ve sosyal uyumsuzluğu azalttığını göstermektedir. Babanın eğitim düzeyi yükseldikçe babalığa yönelik ilgi ve tutumun daha olumlu olması (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2007; Poyraz, 2007) onun çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurmasını teşvik edecek, çocuk yetiştirmede daha bilinçli olmalarını ve onlarla gelişimlerini sağlayıcı şekilde vakit geçirmelerini sağlayacaktır. Bu doğrultuda babanın eğitim düzeyinin yükselmesinin sosyal uyumun artmasını sağladığı ifade edilebilir. Bu sonuçlar, babaların ve annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe ailelerin evlilik çatışması ortalamalarının azaldığı ve eğitimsizliğin daha çok, daha şiddetli ve daha çözümsüz çatışmalara, çocukların yoğun tehdit algılamasına ve kendini suçlamasına yol açtığı, yani anne-babanın eğitim durumunun çocuğun sosyal becerileri üzerinde büyük bir etki yaptığı fikrini desteklemektedir.

Araştırmamızda, çocukların aile gelir düzeyinin, evlilik çatışması ölçeğinin çatışma özellikleri boyutuna ilişkin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Aile gelir düzeyi yüksek olan çocukların, çatışma özellikleri düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir. Çocukların aile gelir düzeyine bağlı olarak, sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli, temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma sürdürme, grupla bir işi yürütme ve etkileşim becerilerine göre de , anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Aile gelir düzeyi düşük olan çocukların temel sosyal beceri düzeyleri, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla bir işi yürütme becerileri ve etkileşim becerileri diğer çocuklardan daha düşüktür. Aile geliri düşük olan çocukların genel olarak sosyal beceri düzeylerinin diğer çocuklardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu da önceden beklenen bir sonuçtur, zira ekonomik koşulların zorlaşmasının evliliği zedeleyecek yoğun bir

çatışma ortamı yarattığına dair birçok araştırma vardır (Storaasli ve Markman, 1990; Henry ve Miller, 2009; Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004). Conger, Rueter ve Elder (1999)'in yetersiz kaynaklara sahip olmanın neden olduğu ekonomik baskının evlilik çatışmasına yol açtığını ifade etmesi söz konusu araştırma bulgularını desteklemektedir. Robila ve Krishnakumar (2005) tarafından yapılan araştırmada ekonomik baskının evlilik çatışmasıyla pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Seven (2008) tarafından yapılan araştırmada da düşük sosyo-ekonomik düzeyin çocukların sosyal becerileri olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Koçak ve Tepeli (2006) tarafından yapılan araştırmada; orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan, üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların ise hem alt hem de orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan daha çok işbirliğine gittiği ve sosyal ilişki kurma ve sürdürmede daha başarılı olduğu bulunmuştur. Demek ki, artan çatışma ortamına paralel olarak, çocuğun çatışma algısı, tehdit algısı ve kendini suçlama faktörü de artmakta, bu da onun sosyal becerilerini geliştirmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırma bulgularımız bu hipotezi destekler niteliktedir.

Bu çalışmanın bulguları değerlendirilirken dikkate alınması gereken sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışmada çocukların evlilik çatışması algıları sadece İstanbul ilinde bulunan 6 ilkokuldan (özel ve devlet okullarından), 9-10 yaş çocuklarından toplanmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, çocuk sayısının geliştirilmesi ve farklı yaş gruplarıyla çalışmanın genişletilmesi önerilmektedir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı da, araştırmanın orta sosyo ekonomik düzeydeki semtlerde yer alan okullarda ve bu okullara devam eden çocuk ve ebeveynleri ile yapılmış olmasıdır. Bu çalışma düşük ve yüksek sosyo ekonomik düzeyde olan semtlerde de yapılabilir ve böylece daha büyük bir çeşitlilik sağlanabilir. Ayrıca araştırmanın düşük, orta, yüksek, yani tüm sosyo ekonomik düzeydeki semtlerde yapılması, araştırmanın genellenebilirlik özelliği arttıracaktır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Çocukların evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişki ile ilgili, ülke çapında daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Ebeveynler, kendi evlilik ilişkilerinin çocukları üzerinde etkili olduğu konusunda bilinçlendirilmelidir.

Çocukların evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin etkileriyle ilgili farkındalık oluşturmak için televizyon, radyo ve basından yararlanarak geniş kitlelere ulaşılabilceği düşünölmektedir. Çeşitli programlarla hem ebeveynlere, hem öğretmenlere, hem de çocuklara yönelik aktarımlarda bulunulabilir.

Okuldaki rehber öğretmenlerin, sosyal beceri gelişiminde yetersiz olan çocukları belirleyerek, bireysel ve grup düzeyinde çalışmalar yürütmesinin, gerektiğinde bir uzmana yönlendirmesinin ve çözüm üretmede aileyle işbirliğinde bulunmasının faydalı olduğu düşünölmektedir.

İlgili araştırmalarda benlik kavramı, özsaygı ve özgüven kavramlarının da üzerinde durulmasının faydalı olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

Ablow, J.C., Measelle, J.R., Cowan, P.A. & Cowan, P.A. (2009). Linking marital conflict and children's adjustment: The role of young children's perceptions, *Journal of Family Psychology*, 23, 485-499.

Adams, G. (2000). *Adolescent Development*. USA: Blackwell publishers.

Akçamete, G., & Avcıoğlu, H. (2005). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin (7-12 yaş) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 5(2), 61-77.

Akkök, F., & Kuzgun, Y. (Ed.). (2004). *Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımı, İlköğretimde Rehberlik*. Ankara: Atlas Yayınları.

Akman, B., & Gülay, H. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*, Ankara: Pegem Akademi.

Arkonaç, O. (1999). *Açıklamalı Psikiyatri Sözlüğü*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.

Arslan, Ü. & Kandaz, D. U. (2004). Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimine ve bakımına katılım durumlarının psikososyal davranışların etkisi. *I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongre Kitabı*, 3, 371-379.

Atılđan, G. (2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim I. Kademe ve I. Devre Özelliklerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Aydın, A. (2010). *Eğitim Psikolojisi*. Bursa: Alfa Basım.

Bacanlı, H. (2001). Eş Tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 7-16.

Bee, H., & Boyd, D. (2009). *Çocuk Eğitim Psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.

Belsky, J., Friedman, S., & Hsieh, K. (2001) "Testing a core emotion-regulation prediction: does early attentional control moderate the effect of infant negative emotionality on later development?", *Child Development*, 72, 123-133.

Binbaşıoğlu, C.(1992). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Budak, S. (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Bülbül, C, P. & Merrell, W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26, 264-278.

Campbell, J.C. (2002). Health consequences of intimate partnerviolence. *Lancet*, 359: 1331-1336.

Cartledge, G., & Milburn, J.F. (1983). Social skills assesment and teaching in the schools. *Advances In School Psychology*, 3, 175-235.

Conger, Rand D.; Rueter, Martha A.; Elder Jr., Glen H. (1999). Couple resilience to economic pressure. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 76(1), 54-71.

Cox, M.J., Paley, B., & Harter, K. (2001). *Interpersonal conflict and parent-child relationships*. In J. Grych & F. Fincham (Ed.), *Child development and interparental conflict* (249-272). Cambridge: Cambridge University Press.

Cummings, E.M., & Davies, P.T. (1994). *Children and Marital Conflict: The Impact of Family Dispute and Resoltion*. New York : The Guilford Press.

Cummings, E.M., & Davies, P.T. (1998). Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. *Child Development*, 69, 124-139.

Cummings, E.M., & Davies, P.T. (2002). Effects of marital conflict children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 31- 63.

Cummings, E.M., Kouros C.D & Papp, L.M. (2007). Marital aggression and children's responses to everyday interparental conflict. *European Psychologist*, 12, 17-28.

Cummings, E.M., Goeke-Morey, M.C., & Papp, L.M. (2004). Everyday marital conflict and child aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 191-202.

Cummings, E.M., Schermerhorn, A.C., Davies, P.T., Goeke-Morey, M.C., & Cummings J. S. (2006). Interparental discord and child adjustment: Prospective investigations of emotional security as an explanatory mechanism, *Child Development*, 77/1, 132 – 152.

Cüceloğlu, D. (1999). *Yeniden İnsan İnsana* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Cüceloğlu, D. (2011). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çağdaş, Z., Seçer Ş. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çetin., F., Bilbay, A. & Kaymak, A. D. (2002). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Çubukçu, Z., & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 155-174.

Davies, P.T. & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387–411.

Demir, S. (1997). *Aile İçi Şiddetin Çocuk Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Demiral, Ö. (2004). *Ailede Çocuk Eğitimi. 0-1 yas Çocuğa Sahip Ailelerin Eğitimi*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Dervişoğlu Mavi, C. (2007). *Okul Öncesi Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının, Sosyal Becerilerini ve Problem Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*".
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dizman, H. (2003). *Anne-Babası ile Yaşayan ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Dokuz-on yaş çocuklarında sosyal beceri gelişimi. (2012).

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/10/732022/dosyalar/2012_12/24051940.html.

Erel, O. & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.

Er Gazeloğlu, C. (2000). *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psikososyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ergin, H., & Yavuzer, H. (Ed.). (2010). *Eşler Arası İletişim Çatışmaları. Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Fauber, R., Forehand, R., Thomas, A., & Wierson, M. (1990). A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting. *Child Development*, 61, 1112-1123.

Fincham, F. (1998). Child Development and Marital Relations, *Child Development*, 69, 543-574.

Gander, J.M. & Gandiner, G. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişim*. Ankara: İmge Kitabevi.

Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Papp, L. M. (2007). Children and marital conflict resolution: Implications for emotional security and adjustment. *Journal of Family Psychology, 21*, 744-753.

Goodman, S.H., Barfoot, B., Frye, A.A., & Belli, A.M. (1999). Dimensions of marital conflict and children's social problem-solving skills. *Journal of Family Psychology, 13*(1), 33-45.

Gordon, T., & Özkan, B. (Ed.). (1999). *Etkili Ana-Baba Eğitimi: Aile İletişim Dili*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Gresham, F.M., & Elliot, S.N. (1990). *Social Skills Rating System*. MN: Circle Pines. AGS.

Gresham, F. M. (2002). *Teaching Social Skills to High-Risk Children and Youth: Preventive and Remedial Strategies*. In M. R. Shinn, H. M. Walker, & G. Stoner (Ed.) *Interventions for Academic and Behavior Problems II: Preventive and Remedial Approaches*, Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.

Grundy, A.M., Gondoli, D.M. & Salafia, B.E.H. (2007). Marital conflict and preadolescent behavioral competence: Maternal knowledge as a longitudinal mediator. *Journal of Family Psychology, 21*, 675-682.

Grych, J.H. & Fincham, F.D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin, 108*, 267-290.

Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale. *Child Development, 63*, 558-572.

Grych, J. H. (1998). Children's appraisals of interparental conflict: Situational and contextual influences. *Journal of Family Psychology, 12*, 1-17.

Grych, J. H., & Fincham, F. D. (Ed.). (2001). *Interparental Conflict and Child Development: Theory, Research, and Application*. New York: Cambridge University.

Gül, G. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. İstanbul: Çantay Yayıncılık.

Gül, G. (2010). *Aile ve Evlilik Kurumu*. H.Yavuzer, (Ed) *Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Gültekin, S.E. (2008). *5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Hatipoğlu, Z. (1993). *Kadın ve Erkeklerin Evlilik Doyumlarında Evlilik Çatışmasının ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Henry, R.G., & Miller, R.B. (2004). Marital problems occurring in midlife: Implications for couplestherapists. *American Journal of Family Therapy*, 32,405-417.

Hoşcan, S. (2010). *9-12 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması Algısı ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkide Ebeveyn Tutumunun Aracı Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi , İstanbul.

Işık, M. (2007). *Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması ve Uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Ankara.

Jekielek, S. M. (1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional well-being. *Social Forces*, 76, 905-935.

Kabasakal, Z., & Çelik, N. (2010). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi. *İlköğretim Online*, 9 (1), 203-212.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınları.

Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Katz, L. F., Low, S. M. (2004). Marital violence, co-parenting and family-level processes in relation to children's adjustment. *Journal of Family Psychology*, Vol 18(2), 372-382.

Kılıçarslan, F. (2006). *Çocuk ve Aile Sorunlarının Terapi ile Tedavisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kim, E., Guo, Y., Koh, C. & Cain, K.C. (2010). Korean immigrant discipline and children's social competence and behavior problems. *Journal of Pediatric Nursing*, 25, 490-499.

Koçak, N. & Tepeli, K. (2006). *4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkiler ve İşbirliği Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. 1.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Korkmazlar, Ü. (1995). *Ana-Baba Okulu*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Köknel, Ö., & Yavuzer, H. (Ed.). (1988). Ailede çatışma. Aile ve çocuk, *Yıllık Dergi*, 7, 45-49, İstanbul: Ak Yayınları.

Köknel, Ö. (1999). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Lauer, R.H. & Lauer, J.C. (1997). *The Marriage and Family: The Quest for Intimacy*. New York: McGraw-Hill.

Lindsey, E.W., Colwell, M.J., Frabutt, J.M., & Mac-Kinnon-Lewis, C. (2006). Family conflict divorced and non-divorced families: Possible consequences for boys? Mutual friendship and friendship quality. *Journal of Social and Personal Relationship*, 23, 45-63.

Linsey, E.W., Caldera Y.M., & Tankersley, L. (2009). Marital conflict and quality of young children's peer play behavior: The mediating and moderating role of parent-child emotional reciprocity and attachment security. *Journal of Family Psychology*, 23, 130-145.

Markiewicz, D., Doyle, A.B., & Brendgen, M. (2001). The quality of adolescents friendships: Associations with mothers inter personal relationships, attachments to parents and friend and prosocial behaviors. *Journal of Adolescence*, 24, 429-445.

McCoy, K., Cummings, E.M. & Davies, P.T. (2009). Constructive and destructive marital conflict, emotional security and children's prosocial behavior. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50, 270-279.

Meriç,Ü. (1989). İleri endüstri toplumlarında aile kurumu üzerine bir araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, 1, 147-174.

Mussen, P., Conger, J., Kagan, J.& Huston, A. (1990). *Child Development & Personality*. ABD: Harper Cllins Publishers.

Navaro, L. (2012). Bağlılık ve bağımlılık, kadının bağılılığı nasıl bağımlılığa dönüşür? *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 87-99.

Oktay, A., & Yavuzer, H. (Ed.). (1995). *Okul Öncesi Dönemi. Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Orçan, M.& Deniz, E. (2004). *Anaokuluna Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyumlarının İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi, I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. s.310-321.

Osborne, L.N., & Fincham, F.D. (1996). Marital conflict, parent-child relations, and child adjustment: Does gender matter? *Merril Palmer Quarterly*, 42, 48-75.

Ovalı, H. (2010). *Farklı Coğrafi Bölgelerde Yaşayan Bireylerin Evlilik Çatışmalarının Çeşitli Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öz, İ. P. (1999). *The Relationship Between Children Adjustment Problems And Their Perceptions Of Marital Conflict*, Master Thesis, The Department of Psychology, The Middle East Technical University, Ankara.

Özabacı, N. (2006). Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179.

Özen, Ş., D. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.

Özüğurlu, K. (1990). *Evlilik Raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Özüğurlu, K., & Yavuzer, H. (Ed.). (2010). *Karı-Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar. Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Peris, T.S., Goeke-Morey, M.C., Cummings E.M. & Emery, R.E. (2008). Marital conflict and support seeking by parents in adolescence: Empirical support for the parentification construct, *Journal of Family Psychology*, 22, 633-642.

Piaget, J. *Çocukta Zihinsel Gelişim*. (çev. Portakal, H.), (2004) İstanbul: Cem Yayınları.

Poyraz, M. (2007). *Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Profeta, Y. (2002). *Çocuğun Davranış Problemleri ile Ebeveyn Çatışmasını Algılayışı Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Püsküllüoğlu, A. (2012). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Arkadaş Yayınları.

Riggio, R.E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (3), 649-660.

Robila, M. & Krishnakumar, A. (2005). The impact of financial strain on marital conflict in Romania. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 242-251.

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Seçer, S., Çeliköz, N. & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarına yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425-438.

Senemoğlu, N. (1998). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Özsen Matbaası.

Seven, S. & Yoldaş (2006). *Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Seven, S. (2008). Yedi-sekiz yaş çocuklarının sosyal becerilerinin değerlendirilmesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 151-174.

Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2006). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Sorias, O. (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri, *Psikoloji Dergisi*, 20 (5), 25-29.

Spanier, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38 (1), 15-28.

Stanley, M. (2009). *Çocuk ve Beceri*. İstanbul: Ekinoks Yayıncılık.

Storaasli, R.D., & Markman, H.J. (1990). Relationship problems in the early stages of marriage: A longitudinal investigation. *Journal of Family Psychology*, 4(1), 80-98.

Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T., & Cummings, E. M. (2010). Typologies of family functioning: Implications for children's adjustment during the early school years. *Child Development*, 81, 1320-1335.

Şehirli, N. (2007). *Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Bazı Değişkenlere göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Şendil, G. (1999). *Çocukların Anne ve Babanın Evlilik Çatışmasını Algılayışı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Şendil, G. & Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik Çatışması ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Temur, B. (2001). Tek Çocuk, *Bebeğim ve Biz Dergisi*, 20.

Tezer, E. (1986). *Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Timur, S. (1972). *Türkiye'de Aile Yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tümer, A.B. (1998). *Evli Çiftlerde Gözlenebilen Çatışma Odakları ve İletişim Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Uğurlu, O. (2003). *Evli Çiftlerde Cinsiyet Ayrımına İlişkin Tutumlar, Çatışma Yönetimi Biçimleri ve Evlilik Uyumunu Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ulu, P., & Fıfıloğlu, H. (2004). Çocukların evlilik çatışmasını algılaması ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (14), 61-75.

Vaizoğlu, F. (2008). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Davranışları ile Anaokuluna Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Vanderwater, E.A. & Lansford, J. E. (1998). Influences of family structure and parental conflict children's well-being, *Family Relations*, 47, 323-330.

Whiteside-Mansell, L. Bradley R.H., Mckeley, L. & Fussell, J.J. (2009). Parenting: Linking impacts of interpartner conflict to preschool children's social behavior, *Journal of Pediatric Nursing*, 24(5), 389-400.

Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2010a). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2010b). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara: Asıl Yayımevi.

EKLER

EK 1

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sayın Veli,

Bu çalışma, çocukların evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili bilimsel nitelikte bilgi toplamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonuçları tamamen bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Esin Evren TURAN

A. Çocukla İlgili Bölüm

1. Adı- Soyadı:.....
2. Cinsiyeti nedir?
 Kız Erkek
3. Okul türü nedir?
 Özel Devlet
4. Kaçınıcı sınıfta okuyor?
 3. sınıf 4. Sınıf
5. Kaç yaşında?
 8 9 10 11 12
6. Kaç kardeşi var?
 Tek çocuk 2 3 4 5 6 ve üstü
7. Kaçınıcı sırada doğdu?
.....

B. Anne ve Baba ile İlgili Bölüm

8. Anne kaç yaşındadır?

.....

9. Baba kaç yaşındadır?

.....

10. Annenin eğitim durumu nedir?

Hiç okula gitmemiş

İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu

Lise mezunu

Üniversite mezunu

Yüksek lisans ve üstü mezunu

11. Babanın eğitim durumu nedir?

Hiç okula gitmemiş

İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu

Lise mezunu

Üniversite mezunu

Yüksek lisans ve üstü mezunu

12. Anne ve babanın medeni durumu nedir?

Beraberler

Ayrı ve her ikisi de başkaları ile evli değil.

Ayrı ve annem başkasıyla evli

Ayrı ve babam başkasıyla evli

Ayrı ve her ikisi de başkalarıyla evli

13. Annenin mesleği:

.....

14. Babanın mesleği:

.....

15. Ailenizin gelir durumu nasıldır?

()düşük ()orta ()yüksek

16. Boş vakitlerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

.....

17. Üye olduğunuz (kulüpler, topluluklar, dernekler, vs.) :

.....

EK-2 SOSYAL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Değerlendirme yapan kişinin adı-soyadı:

Değerlendirme yapılan kişinin adı-soyadı:

YONERGE: Aşağıda çocukların sahip olması gereken sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun daha sonra değerlendirmeyi yaptığımız çocuğun sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki duruma uygun olanına (X) işareti koyunuz. Gözleme olanağı bulamadığımız beceriyi boş bırakınız.

	Her zaman	Çok sık yapar	Genellikle yapar	Az yapar	Hiçbir zaman yapmaz
TEMEL SOSYAL BECERİLER					
1.Çevresinde gelişen olayları gözlemler (çevresinde yer alan canlı ve cansız varlıklar ve bunların özellikleri hakkında veri toplayarak bilgi edinir).					
2.Konuşurken, sözel anlatımının anlamını pekiştirmek ve tamamlamak için mimikler kullanır.					
3.Konuşurken, sözel anlatımının anlamını pekiştirmek ve tamamlamak için jestler kullanır.					
4.Birlikte olduğu insanlara karşı hissettiği duygulara göre arasındaki mesafeyi ayarlar (uzak ya da yakın durur).					
5.Başkalarıyla ilişkilerinde, karşısındakine duygularını aktarmak için bedensel teması kullanır (sarılma, öpme, kucaklama, kolları					
6.İçinde bulunduğu ortama göre (başkalarıyla konuşurken, dinlerken) beden duruşunu sergiler.					
7. Başkalarıyla etkileşim halindeyken (başkalarıyla konuşurken, dinlerken) göz kontağı kurar.					
8.Daha önce neler söylendiği sorulduğunda tekrar eder.					
9.Kıyafet temizliğinde dikkat eder.					
10.Başkalarıyla konuşurken konuşmanın içeriğine uygun geri bildirimde bulunur.					
11.Eşyalarını(kalem,silgi,oyuncak v.b)başkalarıyla paylaşır.					
12.Başkalarıyla gerektiğinde işbirliği yapar.					
13.Başkaları konuşurken dinler.					
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ					
14.Konuşmayı başlatır.					
15.Konuşmayı sürdürür.					
16.Konuşmayı bitirir.					
17.Konuşmayı bitirdikten sonra yeniden başlatır.					
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ					
18.Konuşmak için başkalarının konuşmasını tamamlamasını bekler.					
19.Konuşmasını, konuşmanın içeriğine uygun olmayan duraklamalar yapmadan sürdürür.					
20.Konuşurken başkaları tarafından anlaşılabilmek için konuşma hızını ayarlar.					
21.Konuşurken konuşmada yer alan duygu ve düşüncelerin anlamına ışık tutan vurgulamalarda bulunur.					
22.Konuşurken içinde bulunduğu ortama göre ses tonunu ayarlar.					
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ					
23.İlk tanıştığı kişilere kendisini tanıtır.					
24.Tandığı kişileri başkalarına tanıtır.					
25.Tandığı kişilerle karşılaştığında gülümser.					
26.Tandığı kişilerle karşılaşınca selam verir.					
27.Kendisinden farklı olan arkadaşlarıyla birlikte olur.					
28.Gereksinim duyduğunda başkalarından yardım ister.					
29.Yardıma gereksinimi olan kişiler yardım istemeden onlara yardım etmeyi teklif eder.					
30.Gereksinim duyduğunda izin ister.					
31.Kendisine yardım edildiğinde teşekkür eder.					
32.Birisine zarar verince özür diler.					
33.Birşey istediğinde lütfen sözcüğünü kullanır.					

EK-3

AİLE ANLAŞMAZLIKLARI

Her ailede anne-babanın anlaşamadığı, tartıştığı zamanlar olur. Anne- babaları tartıştığı zaman çocuklar çok farklı duygular yaşarlar. Biz de sizin anne- babanız tartıştığında neler hissettiğinizi öğrenmek istiyoruz. Eğer anne- babanız birlikte, sizinle aynı evde yaşamıyorlarsa, beraberken anlaşamadıkları zamanları düşünerek, sorulara o şekilde cevap veriniz. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup, doğru, bazen- biraz doğru, yanlış şıklarından size uygun olanını işaretleyiniz.

1- Anne- babamın tartışıklarını hiç görmedim	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
2- Anne- babam tartıştıklarında genellikle sorunu çözerler.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
3- Anne- babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışır.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
4- Anne- babam tartışırken çıldırışmış gibi olurlar.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
5- Anne- babam tartıştıklarında korkarım.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
6- Anne- babamın tartışmaları benim suçum değil.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
7- Anne- babam benim bildiğimin farkında değiller ama onlar çok tartışır.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
8- Anne- babam tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
9- Anne- babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
10- Anne- babam tartıştıklarında ne yapacağımı bilemem.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
11- Anne- babam yanlarında ben olsam bile birbirlerine sık sık kötü davranırlar.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
12- Anne- babam tartıştıklarında bana ne olacak diye endişelenirim.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
13- Anne- babamın tartışmaları genellikle benim suçumdur.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
14- Anne- babamı sık sık tartışırken görürüm.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
15- Anne- babam bir konu hakkında anlaşamadıklarında genellikle bir çözüm bulurlar.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.
16- Anne- babamın tartışmaları genellikle benim daha önce yaptığım bir şeyle ilgilidir.	☐ Doğru.	☐ Bazen-biraz Doğru.	☐ Yanlış.

EK- 4

AİLE BİLGİ ONAY FORMU

Sayın Veli,

T.C. Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı kapsamında Ydr. Doç. Dr.İdil KAYA BALKAN'ın danışmanlığında Sınıf Öğretmeni Esin Evren TURAN tarafından yürütülen “9-10 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması Algıları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu araştırmada katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Bu araştırmada, ilköğretim üçüncü ve dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin evlilik çatışması algıları ve sosyal becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Siz velilere zarf içinde bir adet kişisel bilgi formu ulaşacaktır. Öğrencilerin evlilik çatışması algılarını ölçmek için öğrencilere çocukların evlilik çatışması ölçeği uygulanacaktır. Ayrıca öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini ölçmek için 69 sorudan oluşan sosyal becerileri değerlendirme ölçeği sınıf öğretmenleri tarafından doldurulacaktır.

Bu araştırmada gizlilik ilkesi esas olduğu için vermiş olduğunuz bilgiler ve kimlik bilgileriniz hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır; eğer çalışmaya gönüllü olarak katılmak isterseniz bir sonraki sayfada yer alan formu imzalamanızı rica ediyoruz.

Bir bilimsel araştırmaya vermiş olduğunuz destek için şimdiden teşekkür ediyoruz.

Yrd. Doç. Dr. İdil KAYA BALKAN

Sınıf Öğrt. Esin Evren TURAN

VELİNİN BEYANI

T.C. Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı kapsamında Ydr. Doç. Dr.İdil KAYA BALKAN'ın danışmanlığında Sınıf Öğretmeni Esin Evren TURAN tarafından yapılacak olan çalışmaya kendi rızamla gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Ayrıca velisi olduğum çocuğumun da çalışmaya katılmasını kabul ediyorum.

Katılımcının velisinin adı-soyadı:

Tarih:

Çocuğun adı-soyadı:

Sınıf ve şubesi:

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.34.24.01-020- / 161743
Konu : Anket (Esin EVREN ÇELİK)

16/12/2011

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü 30/11/2011 tarihli ve 960 sayılı yazısı
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c) Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığının 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d) Millî Eğitim Komisyonunun 08/12/2011 tarihli tutanağı.

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Gelişim Psikolojisi yüksek lisans öğrencisi ESİN EVREN ÇELİK'in "9-10 Yaş Çocukların Evlilik Çatışması Algılarının Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi" konulu tezine dair İlimiz Maltepe, Kadıköy, İlçelerinde bulunan ekli listedeki ilköğretim okullarında okuyan 3ve 4.sınıf öğrencilerine yönelik, araştırma demografik bilgi formu, sosyal becerileri değerlendirme ölçeği, Çocukların Evlilik Çatışması Algı Ölçeği ile ilgili Anketi yapmak isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Yüksek Lisans öğrencisi Esin EVREN ÇELİK'in söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (c) Bakanlık emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muhammet YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
14/12/2011
Mustafa GÜRAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: San.212 455 04 00 Dahili: 243, Faks: 212 520 05 64 Şb.Md.: 212 511 16 65

Kimden: **pinar@mc.metu.edu.tr**Bu iletiyi Şu anki konumuna taŐıdınız.
Gönderme tarihi:28 Ekim 2011 Cuma 07:56:46
Kime:

Türkçe'ye uyarlamıŐ olduğum Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği'ni çalıŐmanızda kullanabilirsiniz.

ÇalıŐmalarınızda kolaylıklar.

Psk. Dr. İ.Pınar Ulu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Hasan Avcioğlu

19.09.2011

Kime:

Hasan Avcioğlu

avcioglu_h@ibu.edu.tr

Kimden: **Hasan Avcioğlu** (avcioglu_h@ibu.edu.tr) Bu iletiyi Şu anki konumuna taŐıdınız.

Gönderme tarihi: 19 Eylül 2011 Pazartesi 08:44:07

Kime:

Sayın Turan, size ölçeği kullanabileceğinizi bildirdiğim maili izin yazısı olarak kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dileğiyle.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Esin Evren Turan

Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul / 20.12.1976

Medeni Durum : Evli

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim:

Lise : Nişantaşı Özel Işık Lisesi

Lisans : Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Yüksek Lisans : Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü,

Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı

İş Deneyimi:

2003- Özel Marmara İlkokulu, İstanbul, Sınıf Öğretmeni

2000 – 2001 Özel Erenköy Işık İlkokulu, İstanbul, Sınıf Öğretmeni